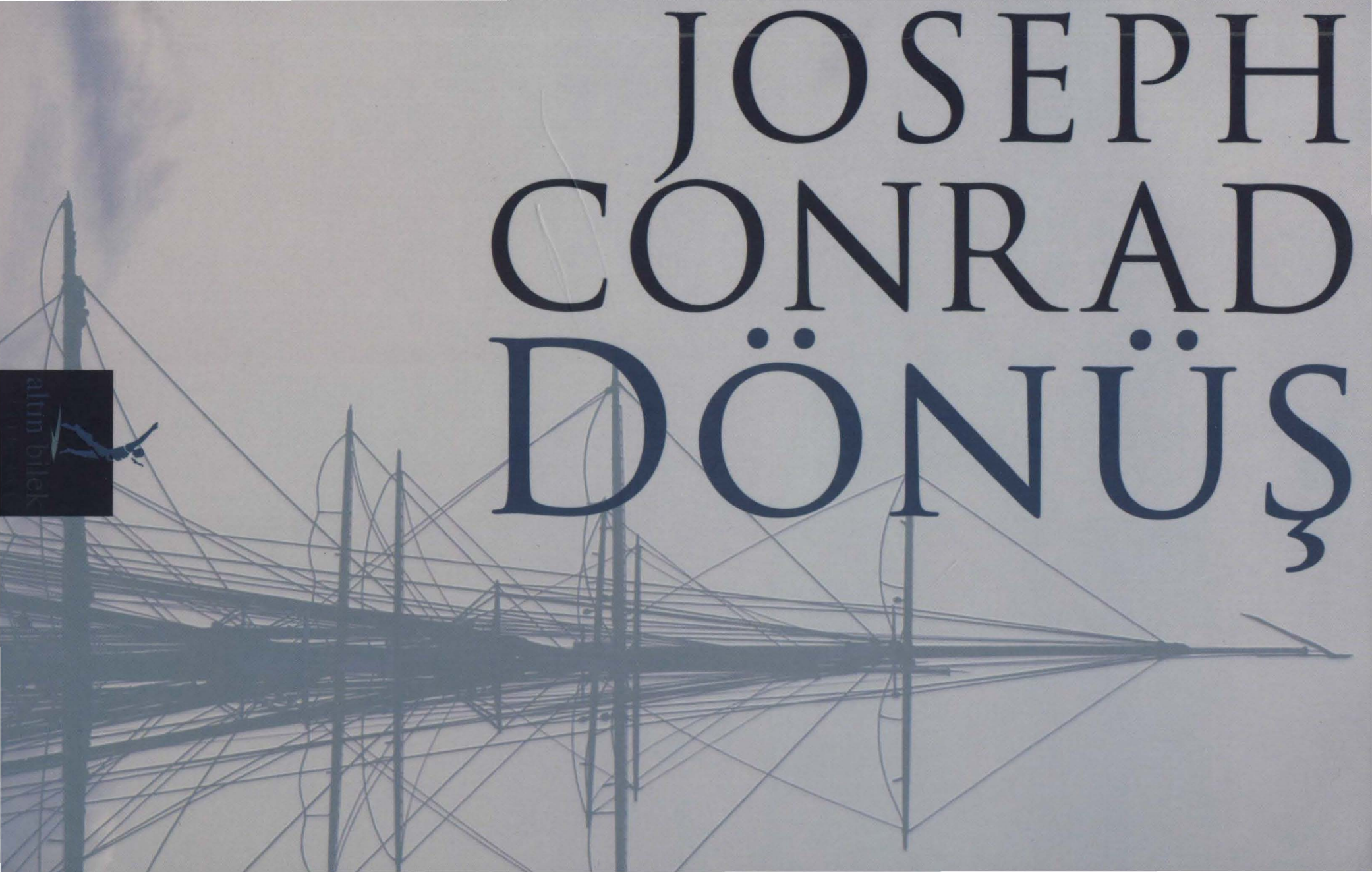
JOSEPH CONRAD

DÖNÜŞ

JOSEPH CONRAD

Dönüş

Genel Yayın No: 52
Dünya Edebiyatı Kitaplığı: 23

Dönüş
The Return

© Altın Bilek Yayınları, 2012

Bu kitabın Türkçe yayın hakları, Altın Bilek Yayınları'na aittir. Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayınlar Genel Koordinatörü İlker Balkan
Dizi Editörü Emel Balkan
Kapak Tasarımı Cenk kayakuş
Düzelti Sena Kızılca
Tasarım ve Uygulama Altın Bilek Yayınları
Baskı Engin Matbaası 0212 612 05 53
Yayınevi Sertifika No 23274

Birinci Basım Mayıs 2012, İstanbul (2000 adet)

ISBN 978-605-5831-23-3

ALTIN BİLEK YAYINLARI
Taksim Mah. İstiklal Cad. Zambak Sok. No:12/4 Beyoğlu İstanbul
Tel: 0212 292 18 80 Faks: 0212 292 18 60
web: www.altinbilekyayinlari.com
eposta: info@altinbilekyayinlari.com

JOSEPH CONRAD

DÖNÜŞ

Türkçesi **GİZEM GENÇ**

- ÖYKÜ -

altın bilek
YAYINLARI

DÖNÜŞ

Şehirden gelen iç hatlar treni, hızla, kara bir boşluktan dışarı fırladı ve puslu alacakaranlıkta, uyumsuz, gıcırdayan gürültüsüyle, bir batı yakası istasyonunda durdu. Bir dizi kapı hızla açıldı ve pek çok insan, başı önünde dışarı çıktı. Silindir şapkaları, sert ve solgun yüzleri, koyu renk paltoları ve parlak çizmeleri vardı; eldivenli ellerinde, ince şemsiyeler ve yeşilimsi, pembemsi ya da beyazımsı sert, kirli paçavralara benzeyen, aceleyle katlanmış akşam gazeteleri tutuyorlardı. Alvan Hervey, dişlerinin arasında tüten bir sigarayla, diğer herkesle beraber dışarı çıktı. Soluk siyaha bürünmüş, her iki kolu da paketlerle dolu olan, dikkate alınmamış küçük bir kadın, sıkıntıyla koştu, üçüncü sınıf kompartmanlardan birine hızla daldı ve tren hareket etti. Vagon kapılarının çarpışı, tıpkı bir yaylım ateşi gibi keskin ve kinci bir şekilde patladı. Keskin dumanla karışan soğuk hava tüm peronu sardı ve kulaklarını yün bir atkıyla örtmüş, yalpalayarak yürüyen yaşlı bir adamın ilerleyen kalabalığın içinde, bastonuna doğru şiddetle

öksürmek için kısa bir süre durmasına sebep oldu. Kimse durup bakmadı bile.

Alvan Hervey bilet gişesinden geçti. İnsanlar kirli bir merdivenin çıplak duvarları arasında, hızla çıkıyorlardı; arkadan bakınca aynı gibiydiler, neredeyse üniforma giyiyorlarmışcasına; duygusuz yüzleri başka başkaydı ama ihtiyat, asalet, nefret ya da öngörü hususunda birbirlerini ısrarla görmemezlikten gelen kardeşlerin yüzlerine baktığınızda olduğu gibi aralarında akrabalık var olduğunu hissettiriyordu; ve gözleri, hızla ya da yavaşça; tozlu basamaklara bakan; kahverengi, siyah, gri, mavi gözleri; hepsi aynı şekilde bakıyordu; sabitlenmiş ve boş, tatmin olmuş ve düşüncesiz.

Sokağın büyük girişinin dışında, insanlar uzlaşmaya dair herhangi bir şeyden; benzerlik ya da güvenden; gerçek ya da veba gibi şüphelenilen ve saklı tutulan bir şeylerden kaçan aceleci tavırlarıyla, birbirlerinden hızla uzaklaşarak farklı yönlere dağıldılar. Alvan Hervey girişte bir dakikalığına yalnız başına dikilirken tereddüt etti, sonra eve yürümeye karar verdi.

Metanetle yürüdü. Sisli bir yağmur, gümüşî toz gibi, kıyafetlerin, bıyıkların üzerine kondu. Yüzleri yıkadı, kaldırım taşlarını parlattı, duvarları kararttı, şemsiyelerden aktı. Yağmurda kayıtsız bir durgunluk, başarılı ve mağrur birinin sakin huzuruyla, kendinden fazlasıyla emin bir biçimde yürümeye devam etti, çok parası ve arkadaşı olan bir adam olarak. Uzun boylu, iyi giyimli, yakışıklı ve sağlıklıydı. Temiz, solgun yüzü sıradan sağlığının altında, sadece kısmen zor başarıların elde edilmesinden, oyunlarda ya da para kazanma sanatında ilerlemekten, hayvanlar ve muhtaçlar üzerinde kolay bir efendilik kurmaktan gelen kabalığın verdiği çöküntünün ince rengini taşıyordu.

Eve normalde olduğundan çok daha erken gidiyordu; doğruca şehir kulübüne uğramadan. Kendini sosyal, iyi eğitimli ve zeki bir adam olarak görüyordu. Kim görmez ki? Ama bağlantıları, eğitimi ve zekâsı, birlikte iş yaptığı ya da kendini eğlendirdiği adamlarla eşit derecedeydi. Beş yıl önce evlenmişti. Tüm tanıdıkları âşık olduğunu söylediği ve kendinin de dürüstçe bunu itiraf edebildiği zaman ki her erkeğin hayatında bir kere âşık olduğu ve eşinin ölmesi durumunda tekrar âşık olmasının takdire şayan bir davranış olduğu iyice anlaşılmıştır. Kız sağlıklı, uzun boylu, sarışındı ve adama göre daha sosyal, iyi eğitimli ve zekiydi. Ayrıca bireyselliğin farkındaydı ve hiçbir işe yaramadığı evinde kendini bir kutuya hapsedilmiş hissediyor, sıkılıyordu. Asker gibi yürürdü, sütun gibi güçlü ve dikti, güzel bir yüzü, samimi çehresi, saf gözleri vardı ve kendine ait tek bir fikri yoktu. Adam, bu cazibelere hemen teslim oldu ve kız, ona âşık olduğunu ilân etmeye bir dakika bile tereddüt etmeyeceği cinsten biri gibi gözüktü. Bu kutsal ve şiirsel kurgu örtüsünün altında, onu pek çok nedenden dolayı amiyane biçimde arzuluyordu ama genellikle onu kendini tatmin etmek için istiyordu. Bu konuda çok donuk ve ciddiydi- duygularını gizlemek için de hiçbir dünyevî sebebi yoktu- ki bu da yapılacak en uygun davranıştı. Fakat hiç kimse, tecrübe ettiği hasret duygusuna katlanmak zor olduğundan, bu görevini ihmal etse şaşırmazdı. Duyduğu hasret daha güçlü ve şüphesiz biraz daha karmaşıktı ama doğası yüzünden, aç bir adamın akşam yemeğine hissettiği iştahından suçlanabileceğinden daha çok suçlanmayı hak etmiyordu.

Evlendikten sonra kendilerini, göze çarpan bir başarıyla, tanıdık sayısını artırmakla meşgul ettiler. Otuz kişi onları simâ olarak tanıyordu. Yirmisi daha konuk-

sever yerlerde, samimiyet gösterileriyle ortamda bulunmalarına katlanabildi. En az ellisi, varlıklarından haberdar oldu. Duygudan, hevesten ya da başarısızlıktan, yangından, savaştan veya ölümcül hastalıktan korktuklarından daha çok korkan, sadece en sıradan düşüncelerin en sıradan çözümlerine tahammül eden ama yalnızca kârlı gerçeklerin farkına varan, tamamen hoşnut adamların ve kadınların olduğu geniş dünyalarında hayatlarına devam ettiler. Tüm faziletlerin barınağı, hiçbir şeyin fark edilmediği, tüm neşe ve acıların dikkatlice zevk ve sıkıntılara dönüştürüldüğü, oldukça çekici bir alandı. Soylu duyguların, düşünce ve tutkuların acımasız maddeciliğinin gizlenmesinin yeterince işlendiği bu dingin bölgede, Alvan Hervey ve eşi, varoluşlarının ahlâkî doğruluğuna dair hiçbir şüpheyle gölgelenmeden, mantıklı mutluluklarıyla beş yıl geçirdiler. Kadın, her türlü hayır işine girdi ve bireyselliğinin hakkını vermek için, mevki sahibi hanımefendiler tarafından yönetilen ve başkanlık edilen farklı kurtarma, geliştirme derneklerine üye oldu. Adam da politikayla aktif biçimde ilgilenmeye başladı. Edebî bir kişilikle, ki kendileri bir kontla akrabaydı, tesadüfen tanışınca, yok olmak üzere olan bir halk gazetesini finanse etmeye iknâ oldu. Aşırı sıkıcılığının kurtardığı yarı siyasî ve bütünüyle skandal bir yayımdı. Tamamen sadakatsiz olduğu, yeni düşünce içermediği, sayfalarında şans eseri bile görülemeyecek hiçbir zekâ, hiciv ya da öfke kıvılcımı bulunmadığından, ilk bakışta hayli güzel değerlendirmişti adam onu. Sonra, karşılığını verdiğinde, hemen, bunun aslında ahlâkî bir sorumluluk olduğunu anladı. Amacı için hazırlık niteliğindeydi ve edebiyat olarak algıladığı bu bağlantıdan aldığı özel haz, hoşuna gitmişti.

Bu bağlantı çevrelerini daha da genişletti. Halk için güzel yazılar yazan ya da resim çizen kimseler bazen evlerine geldi ve editörü de sıkça ziyaretlerde bulundu. Onu bir eşeğe benzetiyordu çünkü çok büyük ön dişleri vardı (doğru olan küçük, düzgün dişlere sahip olmaktı) ve saçına pek çok adamın taktığından daha uzun bir peruk takıyordu. Yine de bazı dükler uzun peruklar takarlar ve bu adam da şüphesiz işini biliyordu. En kötüsü de kesinlikle harikulâde olmasına karşın güvenilmez olan ciddiyetiydi. Bastonunun başı, büyük dişlerinin önünde sallanarak salonda nazikçe ve iri cüssesiyle oturdu, hafif gülümsemesiyle saatlerce alışılmadık ve açıkça sinir etmeyen bir şekilde konuştu. Alnı alışılmışın dışında olmaktan çok daha yüksekti ve altında sakalsız yanaklarının arasında kaybolan, yumuşak bir kıvrımla kar ayakkabılarının burnu gibi şekillenmiş çenesine inen muntazam bir burun vardı. Ve şişman, şeytanca kurnaz bir bebeğin yüzünü anımsatan bu çehrede akıllı, etrafı süzen, inanılamaz bir çift siyah göz parlıyordu. Şiir de yazardı. Tam bir ahmaktı. Ancak heybetli redingotunun eteklerinde dolanan bir dizi adam, söylediklerinden harika şeyler anlıyor gibi gözüküyorlardı. Alvan Hervey bunu, yaptığı taklide bağlıyordu. En başta o artistik kıyafetleri tamamen taklit ürünüydü. Yine de tüm bunlar oldukça uygundu, onun işine yarıyordu-ve eşi bundan hoşlanıyor gibi görünüyordu. Sanki o da bu entellektüel bağ*lantıdan farklı ve saklı bir fayda elde ediyordu.* Kadın, kalabalık ve üst düzey konuklarını, sindirilmiş yabancıların aklında bir fil, zürafa, bir ceylan, bir gotik kule, yetkin bir meleğe dair uygunsuz ve aykırı anımsatmalar uyandıran, o garip, kendine ait abartılı ve ağır nezaketiyle ağırlıyordu. Perşembeleri onların dünyasında meşhur bir hâl alıyordu ve dünyaları sokak sokak eklenerek

durmadan genişliyordu. Ayrıca bu, Birileri'nin Bahçesini, yeni gelişenleri ve birkaç düzgün insanı da içeriyordu.

Böylece Alvan Hervey ve eşi birbirlerinin dizi dibinde beş ferah yıl geçirdi. Zamanla böyle bir varoluşun tüm uygulanabilir amaçları adına, birbirlerini yeterince iyi tanıdılar ama aynı yemlikte, aynı çatı altında, lüks bir ahırda yemek yiyen iki hayvanın gerçek samimiyetlerinden daha öte değillerdi. Adamın isteği bastırılmıştı ve bu, alışkanlık hâline geldi; kadının da arzuları vardı. Baba evinden çıkma, bireyselliğini ispat etme, kendi yerine taşınma ki bu baba eviyle ilgili arzudan çok daha akıllıcaydı); kendine ait bir evi olma ve dünyanın saygısı, kıskançlığı, alkışları adına kendi payını elde etme arzusu. Birbirlerini kârlı bir entrikadaki dikkatli suikastçiler gibi kurnazca, tek söz konuşmadan anlıyorlardı; çünkü her ikisi de bir gerçeğe, bir duyguya, bir kurala ya da kendi asaletlerinin, kendi zaferlerinin, kendi faydalarının ışığındaki bir inanca bakamıyorlardı. El ele, sakin ve mesafeli bir hâlde, hayatın yüzeyini gözden geçirdiler; tıpkı izleyenlerin hayranlığı için dinlenmeden akan ve karanlık, engin, donmamış olan saklı hayat akıntısını küçümseyip görmezden gelerek kalın buzda şekiller yapan iki maharetli patenci gibi.

Alvan Hervey iki kez sola, bir kez sağa baktı, ortasında demir parmaklıkların ardında bulunduğu, tam bir esaret yaşayan bir grup yavan görünümlü ağacın olduğu arsanın iki tarafından yürüdü ve evinin kapısını çaldı. Kapıyı evin hizmetçisi açtı. Sadece kadın hizmetçileri işe almak, eşinin bir alışkanlığıydı. Kız, şapkasını ve paltosunu alırken adamın saatine bakmasına neden olan bir şey söyledi. Saat beşti ve eşi evde değildi. Bunda şaşıla-

cak bir durum yoktu. "Hayır; çay istemiyorum," dedi ve üst kata çıktı.

Ayak sesleri duyulmaksızın yukarı çıktı. Pirinçten korkuluklar, kırmızı halıya doğru tümden parlıyordu. İlk katta, boynundan ayağının üzerine kadar taştan kumaşla düzgünce sarılmış olan mermerden kadın, heykelin kaidesinin köşesine kadar giden bir dizi cansız ayak parmağını oluşturuyor ve yaptığını görmeksizin bir demet ışık tutan, sert beyaz kolunu uzatıyordu. Evinde estetik bir zevk hakimdi. Ağır perdeler, karanlık köşeleri yarı saklayarak çekilmişti. Zengin, şekilli kaplamaların olduğu duvarlarda çizimler, sulu boya resimler, oymalar asılıydı. Zevkleri kesinlikle artistikti. Yeşil yapraklı kümelerin üzerinde eski kilise kuleleri gözüküyordu; tepeler mor, kum sarı, deniz güneşli, gökyüzü maviydi. Bağlı bir sandalda öğlen yemeği sepeti, şampanya şişesi ve spor ceketli âşık bir adam refâkâtinde genç bir bayan, gözlerini dinlendirirken sere serpe yatıyordu. Çıplak bacaklı oğlanlar, pejmürde kızlarla tatlı tatlı flört ediyor, taş basamaklarda yatıyor, köpeklerle oynuyorlardı. Boş bir duvara yaslanmış, acınası derecede zayıf bir kız, soluk gözlerini kaldırmış satacağı çiçeği sunuyorken, hemen yanındaki ünlü ve sakat kabartmaların büyük fotoğrafları, bir katliamı taş hâliyle temsil ediyor olmalıydı.

Tabii ki hiçbir şeye bakmadı, bir kat merdiven daha *çıktı ve doğruca kıyafet odasına gitti. Kuyruğundan rafa* çivilenmiş bronz ejderha, hafif bir büklümle duvardan dışarıya doğru kıvrılmıştı ve alışılmış şiddetli çenesinin arasında kelebeğe benzeyen kaba bir alev vardı. Oda elbette boştu ama içeriye girdiğinde hemen, pek çok insanın gürültüsüyle doldu; çünkü giysi dolabının kapılarının üzerindeki cam şeritler ve eşinin büyük boy aynası,

onun görüntüsünü baştan aşağıya yansıtıyordu, aynen kendi gibi giyinmiş, sınırlı ve nadir hareketlere sahip, o hareket ettiğinde hareket eden, boyun eğmiş bir durgunlukla onunla beraber sabit duran ve her insan için göstermesini asil ve güvenli bulduğu, hayat ve his duruşları olan, beyefendi ve köle taklitçilerin oluşturduğu bir kalabalık hâlinde görüntüsünü çoğaltıyordu. Kendi düşünceleri bile olmayan fikirlerin kölesi olan gerçek insanlar gibi, hareketlerinin yüzeysel fazlalığından karanlık bir bağımsızlık etkisi veriyorlardı. Onunla birlikte hareket ettiler; ama ya onunla karşılaşmak için öne atıldılar ya da ondan uzaklaştılar; göründüler ve kayboldular; ileride, cilâlı pencere kanatlarında, tekrar görülebilmek için, bir odanın iknâ edici illüzyonunda farklı ve sahte hâlleriyle dolanarak cevizden mobilyaların ardına kaçıyor gibiydiler. Bireysel, orjinal veya şaşırtıcı hiçbir şey yapamayacaklarına olan inancı sonsuzdu. Bir süre boyunca popüler ama sade bir şarkı mırıldanıp yarına, dikkatli bir yalanla cevaplanması gereken, işle ilgili yurt dışı mektubunu belli belirsiz düşünerek bu güzel dostlarla amaçsızca hareket etti. Sonra, bir dolaba yaklaşınca, arkasında; eşinin tuvalet masasının köşesinde, gümüş ağızlı objelerin parıltısının üzerinden, bir zarfın beyaz kare parçasını, yukarıdaki aynadan gördü. Orada görülmesi öyle şaşılacak bir durumdu ki neredeyse sürprizini görmeden arkasını çevirdi ve etrafındaki tüm *taklit adamlar da topukları üzerinde döndü; hepsi* şaşırmış gözüküyordu ve hepsi aceleyle tuvalet masasındaki zarfa doğru hareket etti.

Eşinin el yazısını tanıdı ve zarfın kendine ait olduğunu gördü. "Ne garip," diye mırıldandı ve rahatsız hissetti. Kendi içinde dahi herhangi garip bir hareketin yakışıksız olmasının dışında, eşinin kendini onunla ifa-

de ediyor olması gerçeği, durumu iki kat kırıcı kılmıştı. Akşam yemeğine evde olacağını bilirken, ona bunu yazmış olması çok saçmaydı ama mektubu tesadüfi bir buluşun kanıtı olarak böyle bırakışı öyle çok sarstı ki bunu düşününce aniden evin ayaklarının altında biraz sallandığını hissettiren absürd ve garip bir düşünce parıltısı, şaşırtıcı bir güvensizlik duygusu tattı. Zarfı yırtarak açtı, mektuba şöyle bir baktı ve yakında duran bir sandalyeye oturdu.

Kâğıdı gözüne doğru tuttu ve sayfaya aceleyle karalanmış yarım düzine satıra bakarken anlamsız ve vahşi; gongların çalışı ya da davulların vuruşu gibi büyük, amaçsız ve onu düşüncelerini duymaktan alıkoyup beynini tam bir boşluğa çeviren patırtıyla donakaldı. Bu garip ve dikkat dağıtıcı gürültü, yazılan kelimelerden, kâğıdı tutarken titreyen parmaklarının arasından sızıyor gibiydi. Aniden sıcak, zehirli ya da kirli bir şeymiş gibi mektubu attı ve yangın veya cinayeti haber veren endişeli bir adamın, üzerinde düşünmeden içinde bulunduğu bir telaşla yapacağı gibi kafasını dışarı çıkardı.

Çatı yığını ve baca külâhlarının üzerindeki nemli ve isli belirsizlik boyu dolaşan dondurucu, şiddetli rüzgâr, soğuk bir fiskeyle yüzüne dokundu. İçinde karmaşık kara duvarlar ve onların arasında da asılı duran ateş parçaları gibi, uzun sıralara gerilmiş pek çok dizi gaz lâmbasının olduğu sonsuz bir karanlık gördü. Saklı bir yangının uğursuz, uzaktan beliren hayali, kiremit ve tuğlalardan oluşan dalgalı, hareketsiz denizin üzerine düşerken sisin altında hafifçe yandı. Engin ve cılız; büyük ve canlı bir şeyin derin mırıltısı kulağına gelirken, açık pencerenin takırtısıyla, dünya geceden fırlayıp ona karşı duracakmış gibi gözüktü. Bir yılgınlık hissiyle onu deşti ve sessizce nefes aldı. Arsadaki park yerinden uğursuz-

ca, sert ve acımasız boğuk sesler, alaylı kahkahalar geldi. Tehditkâr gibiydi bu sesler. Gelmesi beklenen bir rüzgâr varmışcasına kafasını içeri soktu ve pencereyi hızla kapadı. Birkaç adım attı, bir sandalyeye doğru sendeledi ve büyük bir çabayla, kafasında dağınık hâlde vızıldayan düşünceleri toparlamaya çalıştı.

Beklediğinden daha fazla bir gayret sonucu bunu başardı; sanki onu elleriyle yakalamış gibi kızarmıştı ve biraz soluyordu ama üzerindeki aklî desteği zayıftı. Öyle zayıftı ki, elindekinin net ölçüsünden emin olmak ve gerçekten söylediğini duymak için bunu yüksek sesle tekrarlamayı uygun gördü. Ancak kendi sesini hatta başka herhangi bir sesi duymaya dahi, içinde yavaşça şekillenen yalnızlık ve sessizliğin insanoğlunun en büyük mutlulukları olduğuna dair belirsiz bir inanç sebebiyle, istekli değildi. Bir sonraki dakika bunların elde edilemez olduğunu sezdi-yüzler görülmeli, kelimeler söylenmeli, düşünceler duyulmalıydı. Her bir kelime-her bir düşünce!

Açıkça ve kilime bakarak söyledi; "Gitmiş."

Bu korkunçtu. Korkunç olan gerçek değil, anlamın karanlık gücünü yüklenmiş, bazen rüyalarda duyulan garip ve şaşırtıcı, Kader'i yeryüzüne indirebilecek büyük bir güce sahip gözüken kelimelerdir. Etrafında, madenî bir ortam, demir sertliği ve bronz bir çanın yankısının olduğu bir yerde titrediler. Botlarının baş parmaklarının arasına bakarken uzaklaşan ses dalgasını, düşünceli biçimde dinliyor gibiydi; genişleyen bir çemberde yayılan, sokakları, çatıları, kiliselerin çan kulelerini, tarlaları saran sesi. Ve gitti uzağa, çok uzağa, sonsuz bir yere, genişleyerek, hiçbir şey duyamayacağı, hiçbir şey hayal edemeyeceği, hiçbir şey...

"Ve o... ahmakla," dedi tekrar hiç de heyecanlanmadan. Ve aşağılanmadan başka bir şey yoktu. Hiçbir şey. Her yana yalnızca acı yayan bu durumun hiçbir açısından, ahlâkî bir teselli çıkaramadı. Acı. Nasıl bir acı? Kalbinin kırık olması gerektiğini anladı ancak fazlasıyla kısa bir sürede acısının ehemmiyetsiz ve asil bir türden olmadığını fark etti. Tamamen çok daha ciddi bir durumdu ve bir tekme ya da at kırbaçlamayla oluşan bu kurnaz ve zâlim duyguların doğası mahiyetindeydi.

Tiksindirici bir şey yemiş gibi kendini hasta hissetti. Mantıken tebriklerden oluşması gereken hayat, bir iki saniye için ona tamamen dayanılmaz geldi. Ayaklarındaki kâğıdı aldı ve eşinin onu neden terk ettiğini, saygı, rahat, huzur, doğruluk ve refahı bir hiç uğruna itip gittiğini anlama, bunları düşünme isteğiyle oturdu. Anlamdıramadığı halde bu yaptığının altındaki gizli mantığı düşünmeye hazırladı kendini, tımarhânelerin serbest saatlerine yaraşır bir aklî sorumluluktu bu. Ve önemli olan tek şey dışında, eşini her açıdan düşündü. Onu iyi yetiştirilmiş biri, bir eş, kültürlü bir kişi, evin hanımı, bir hanımefendi olarak düşündü; ama onu bir dakika için bile bir kadın olarak düşünmedi.

Sonra yeni bir dalga, sinirlendiren bir aşağılanma dalgası geçti ve orada kişisel anlamda hâlledilmemiş bir alçaltmadan başka hiçbir şey bırakmadı. Neden böyle korkunç bir teşhirle aklı karıştırılmalıydı? Bir iftira gibi *etkili ve haksız bir gerçek tarafından, düzgün geçmişi*nin tüm artıları yok edilmişti ve geçmişi boşa harcanmıştı. Geçmişinin başarısızlığı ortaya çıkmıştı-kendi açısından görmek, korumak, anlamak adına yapılmış açık bir başarısızlık. İnkâr edilemez, açıklanamaz, gözden kaçırılamazdı. Üzerine oturup sakin gözükemezdi. Şimdi, keşke eşi ölmüş olsaydı!

Keşke ölmüş olsaydı! En iyi arkadaşı ya da en büyük düşmanının bile en ufak sevinç belirtisi hissetmeyeceği herhangi bir talihsizliğin lânetinden uzak, böyle ciddi bir mahrumiyete imrenecek hâle gelmişti. Kimse umursamazdı. Hayatın tek gerçeği olan, insanoğlunun sözlerdeki manasızlık ve sahte cazibede saklanmadaki cesur çabalarının asla başarısızlığa uğramamış olması düşüncesine sarılarak rahatlamaya çalıştı. Ama ölüm dışında hiçbir şey yalana daha uygun gelmezdi. Keşke ölmüş olsaydı! Acıklı bir tonda belli kelimeler söylenirdi ona ve o da, uygun bir metanetle, düzgün cevaplar verirdi. Böyle durumlara örnekler vardı. Ve kimse umursamazdı. Keşke ölmüş olsaydı! Vaadler, dehşetler, sonsuzluk umutları çürümüş ölümle alâkalıydı ancak hayatın bâriz tatlılığı yaşayanlara, sağlıklı insanlara aitti. Ve yaşam da, o çok fazla sevgi ya da pişmanlıktan etkilenmeyen mantıklı ve tatmin edici varlık da onu ilgilendiriyordu. Eşiyse bu durumla arasına girmiş, şeklini bozmuştu. Birden, evlendiği için aklını kaçırmış olduğunu anladı. Bu tamamen kendini verme ve bir dakika için de olsa hislerini belli etmenin doğasında vardı. Ama herkes evliydi. Tüm insanoğlu çıldırmıştı!

Bu korkunç düşüncenin şokuyla yukarı baktı ve solda, sağda, önde, ona çılgın gözlerle bakan ve sandalyelerde oturan adamlar gördü. Onlar acısı ve aşağılanmışlığını gözetlemek için çağırılmadan gelen çıldırmış *insanoğlunun ajanlarıydı. Tahammül edilecek gibi de*ğildi. Hızla kalktı ve diğerleri de, her yanda, fırladı. İhtiyatlarından cesareti kırılmış gibi odanın ortasında sabit şekilde dikildi. Kaçış yoktu! Umutsuzluğa yakın bir şey hissetti. Herkes bilmeliydi. Hizmetçiler bu gece öğrenmeliydi. Dişlerini gıcırdattı... Hiçbir şey fark etmemiş, hiçbir şey tahmin etmemişti. Şimdi herkes öğrenecekti.

"Kadın bir canavar ama herkes beni ahmak sanacak," diye düşündü ve ceviz ağacından kasvetli mobilyaların ortasında sabit dikilirken, kendini halının üstünde yuvarlanıp kafasını duvara vururken görmesini sağlayan bir acı fırtınası içinde hissetti. Kendinden, erkekliğini koruyan tüm kuvvetinde dolaşan iğrenç duygu patlamasından tiksindi. Bilinmedik, utanç verici ve zehirli bir şey hayatına girmiş, yakından geçmiş, ona dokunmuştu ve o alçalmıştı. Şaşkındı. Bu neydi? Eşi gitmişti. Niçin? Eşinin yaptığını ve bundan dolayı kendi korkusunu anlamak için kafası gayretle patlamaya hazırdı. Her şey değişmişti. Niçin? Nihayetinde sadece bir kadın çekip gitmişti ve yine de bir rüya kadar hızlı ve keskin bir görüntüsü vardı; etrafında yıkılan dünyasında bir fırtınanın şiddetli nefesine karşı duran sert duvarlar gibi yok edilemez ve güvenli olduğunu düşündüğü her şeyin bir görüntüsü. Bu yıkıcı, gizemli nefesi, tutkunun nefesini, evin huzurunu bozan hareketi hissederken her uzvu titreyerek baktı. Etrafa korkuyla baktı. Evet. Suç affedilebilirdi. Sayısız fedakârlık, gözü kapalı güven, tam bir inanç ve diğer her şey devreye girerdi. Acı, ölüm bile bir gülümseme ya da bakışla açıklanabilirdi ama tutku kalplerimizde affedilemez ve gizli bir alçaklık, lânetlenecek, gizlenecek, inkâr edilecek bir şeydir. Gülümseyen vaadleri çiğneyen, sakin maskenin altında ağlatan, hayatı bedenin elinden alan utanmaz ve ümitsiz bir şeydir. *Ve bu, onun başına gelmişti! Kirli elini varoluşunun lekesiz kumaşına sürmüştü* ve tüm dünya ona bakarken o bununla tek başına yüzleşmek zorundaydı. Tüm dünya! Evindeki bu denli düşmanlığın sadece kuşkusunun bile bir lânet ve kınama taşıdığını düşündü. Kirli bir gerçeğin ayıbını geçiştirmek istermiş gibi, her iki elini de çıkardı ve birden aynaların açık parlaklığında sessizce du-

ran sahte adamların şaşkın topluluğu onunla aynı red ve dehşet hareketini yaptı.

Umutsuzluk içinde bir silâh veya saklanacak yer arayan bir adam gibi oraya buraya boş boş baktı ve sonunda düşman tarafından savunmasız bırakılıp köşeye kıstırıldığını, düşmanın iğrenmeden kalbini yarmak için vurabileceğini anladı. Hiçbir yerden yardım alamaz, hatta kendine bile danışamazdı; çünkü terk edişinin ani şokunda, sadakat içinde yaklaşımına, önyargılarına ve çevresindekilere karşı hissetmesi gerektiğini düşündüğü duygular, itikât, sınıf ve eğitimden anlamayan, ne olduğu ve ne olması gerektiği arasında; affedilebilir gerçek ve geçerli bahaneler arasında ayırım yapamaması, gerçek hislerin ortaya çıkmasıyla karıştı. Ve içgüdüsel olarak gerçeğin ona hiçbir fayda sağlamayacağını biliyordu. İnsan açıklayamayacağından bunu saklı tutmak bir zorunluluk gibi gözüküyordu. Tabii ki hayır! Kim dinlerdi ki? Fakat biri, hayattaki önceliğini lekelenmeden ve suçlanmadan korumalıydı.

"Bunun üstesinden en iyi şekilde gelmeliyim," dedi kendine ve odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Sırada ne vardı? Ne yapılmalıydı? "Seyahate çıkacağım hayır, bunu yapmayacağım. Bununla yüzleşmeliyim," diye düşündü. Ve bu karardan sonra, o kadının iğrenç davranışıyla ilgili bir şey hakkında kimsenin onunla konuşma ihtimali olmadığından, bu yapacağının, oyunun sessiz ve kolay tarafı olduğu düşüncesiyle oldukça sevindi. Düzgün insanların, ki başka tür insan tanımazdı, böyle kaba şeyler hakkında konuşmayacağını düşündü kendi içinde. Gitmişti, o sağlıksız, gazeteci, şişko ahmakla! Neden? Bir kocanın olması gerektiği gibi olmuştu. Ona iyi bir statü vermiş, kadın da onun ümitlerini paylaşmıştı. Ona istisnasız hep büyük bir ilgiyle

yaklaşmıştı. Sönük bir gururla kendi davranışlarını gözden geçirdi. Kusursuz davranmıştı. Öyleyse neden? Aşk için mi? Hürmetsizlik! Aralarında aşk olamazdı. Arsız bir tutku dürtüsü. Evet, tutku. Kendi eşi! Yüce Tanrım!.. Ve evinde olan bu talihsizliğin incitici acısı onu öyle bir utançla sarstı ki, hemen ardında, kendini eşini dövme alışkanlığında olduğu inancına tutunmanın kendisi için daha asil olup olmadığı düşüncesi üzerinde garip bir biçimde kafa yorarken buldu. Bazıları yapardı...ve her şey bu pis gerçekten daha iyiydi; çünkü açıkça beş yıl boyu işin kaynağıyla yaşamıştı ve bu utanç vericiydi. Herhangi bir şey! Herhangi bir şey! Kabalık... Ama bundan hemen vazgeçti ve boşanma davasını düşünmeye başladı. Her ne kadar yasalar ve yararları konusuna asil acıların bir sığınağı olması açısından saygı duysa da, kendini ona sunmamıştı. Daha çok, erkek ve kadınların aksi kader tarafından gerçeğin kapsanmadığı ortamda manasızca kıvranmaya sürüklendiği, kirli ve uğursuz büyük bir mağara gibi gördü kendini. Buna izin verilmemeliydi. O kadın! Beş... yıl... beş yıl evli kalmak... ve hiçbir şey fark etmemek. Son güne kadar... sakince çekip gidene kadar. Ve tanıdığı tüm insanların bunca zaman boyunca kör, aptal ya da kandırılmış olup olmadığı üzerine konuştuklarını hayal etti. Ne kadınmış! Kör!.. Hiç de değil. İyi niyetli bir adam böyle kötülüğü tahmin edebilir miydi? Kesinlikle hayır. Rahat bir nefes aldı. Yapılması gereken buydu. Yeterince soyluydu, bu da onu avantajlı hâle getiriyordu ve ahlâkî olduğunu da düşünmeden edemedi. Gerçekten kendi içinde ahlâkın- kendi içinde- dünyaya karşı galip gelmesini istiyordu. Eşine gelince, o unutulurdu. İlgisizlik için unutulmaya, kaybolmaya bırakılsın! Kimse adını anmazdı... Kibar insanlar ve tanıdığı her erkekle her kadın böyle

tanımlanabilirdi. Böyle konulardan tiksinirlerdi elbette. Gerçekten mi? Tabi ki öyle. Kimse adını onun duyacağı şekilde zikretmezdi. Ayağını yere vurdu ve mektubu yırttı- tekrar tekrar yırttı. Ona acıyacak arkadaşlarının düşüncesi, içindeki güvensizlik taşkınını kızıştırdı. Küçük kâğıt parçalarını fırlattı. Ayaklarında sallanarak orada durdular ve dağılmış bir avuç kar tanesi gibi, koyu renkli halıda çok beyaz gözüküyorlardı.

Bu yeni öfke nöbetinin sebebi ani bir üzüntü, çorak bir düzlükte ve sert bir gün ışığı hücumunun ardında, melankoli ve bir bulutun serinletici gölgesi gibi, incinmiş kalbinin yüzeyinde gezen bir düşüncenin karartıcı geçitiydi. Sarsıcı ya da yırtıcı bir şok, görülebilen, karşı konulabilen, geri çevirilebilen, unutulabilen bir hamle olmayan ama sinsi ve keskin, tüm bu duyguları canlandıran, göğsümüzün esrarlı alacakaranlığında zincirli tutulan, şeytanın oyunu, insanın korkuları belki de Tanrı'nın sonsuz şefkati, olan gizli ve zalim bir itme yaşadığını fark etti. Önünde koyu bir perde açılır gibi oldu ve bir saniyeden az bir sürede ahlâkî acının olduğu gizemli evrene baktı. Bir manzara yıldırımın ışığı altında nasıl bütün, geniş ve canlı görünüyorsa, bir dakikada insan düşüncesinin bir kısa dakikasına sığabilecek büyüklükte bir acıyı açıkça gördü. Derken perde tekrar kapandı ama hızlı görüntü Alvan Hervey'in aklında, soyulmuş ve sürgün edilmiş gibi yenilmez bir üzüntü, kayıp ve acı yalnızlık izleri bıraktı. Bir dakika için statüsü, kariyeri ve tüm bunlarla birlikte karmaşık bir alaşımın önündeki açıklayıcı levha gibi bir ismi olan bir toplumun bir üyesi olmaktan vazgeçti. Dönemeçli sokaklar ve arsaların hoş dünyasından sıyrılmış, alelâde bir adamdı. Kötülüğün ilk günündeki ilk adam gibi yalnız, çıplak ve korkmuş olarak dikildi. Hayatta tüm geçmişi kabaca kapalı tutan

olaylar, kişiler, bakışlar vardır. Birinin ardından kaderin hain eli tarafından savrulan kapı gibi bir şok ve çarpma vardır. Git ve başka bir cennet bul, ahmak ya da bilge. Sessiz bir keder anı vardır ve dolaşmalar tekrar başlamalıdır; gerçeklerin acıyla açıklanışı, hataların hararetle toplanması; gelecek neslin kör gezginlerine, eksiksiz şekilde, kalpsiz bir ülkenin, vaad edilen toprakların, tüm çiçeklerin ve kutsamaların tatlı efsanesinin verilmesi için hayatı idame ettiren, onu desteklenebilir, âdil kılan, birinin kaşındaki terde taze yalan meyvelerinin işlenmesi...

Küçük bir irkilmeyle kendine geldi ve ezici, yıkıcı yalnızlığının farkına vardı. Bu sadece bir histi, bu doğru, ama göğsü bir mengenede sıkıştırılıyormuş gibi üzerinde fiziksel bir etki yarattı. Kendini öyle ümitsiz ve acınası hissetti ve bu ezici üzüntüden öyle etkilenmişti ki vidanın tekrar dönmesiyle gözlerinin yaşla dolacağını hissetti. Kötüydü. Beş yıllık ortak bir yaşam, hasretini bastırmıştı. Evet, uzun zaman önce. İlk beş ay bu görevi gördü. Ama... O alışkanlık vardı. Eşinin kişiliği, gülüşü, hareketleri, sesi, sessizliğine ait alışkanlık vardı. Pürüzsüz bir yüze ve hoş saçlara sahipti. Tüm bunlar ne kadar da sefildi. Güzel saç ve hoş, dikkat çekici hoşlukta gözler. İsteksiz aklına sızan bu kadar çok detay oluşuna şaştı. Adımlarını, elbisesinin hışırtısını, kafasını kaldırış tarzını, kesin bir şekilde "Alvan" deyişini, sinirlendiğinde burun deliklerinin titreyişini hatırlamadan edemedi. Bunlar adamın mülkü, samimi bir şekilde ve özellikle onun olmuştu. Kayıplarını görünce kederle, sessizce köpürdü. Talihsiz bir spekülasyonun bedelini hesaplayan bir adam gibiydi. Sinirli ve kederli, kendine ve başkalarına, şanslı, ilgisiz, katı olanlara öfkeliydi; ama ona yapılan yanlış öyle acımasız geldi ki, erkekler ağlamaz kana-

atinde olmasa, bu soygun üzerine bir damla gözyaşı dökerdi belki. Yabancılar yapar; bazı durumlarda, ara sıra adam da öldürürler. Ve dehşetle kendini böyle bir durumda cinayet düşüncesi gibi olan ve onu soyan hırsızı vuranı affetmeye hazır bir toplumun parçası olmadığına üzülüyor hissetti. Yine de yumruklarını ve dişlerini sıktı. Aynı zamanda korkuyordu da. Bir dövüşün ortasında adamın kalbini bir avuç toza dönüştürecek gibi gözüken delici ve sarsıcı korkudan endişeliydi. Eşinin suçunun pisliği yayılmış, evreni lânetlemiş, adamı lânetlemişti, Dünyada uykuda olan tüm rezillikleri uyandırmıştı. Yeryüzündeki kasabaların ve alanların, kutsal yerlerin, tapınakların ve evlerin; canavarlar, hile, şehvet ve cinayet canavarları tarafından insanla doldurulduğunu gördüğü korkunç bir kudrete sebep oldu. Eşi bir canavardı ve, kendisi bile canavarca şeyler düşünüyordu...ama yine de o diğer insanlar gibiydi. Şu dakikada kim bilir kaç erkek ve kaç kadın iğrençliklere, tasarlanmış suçlara zorla sokuluyordu. Bunu düşünmek korkunçtu. Eve gelirken geçtiği güzel sokakları anımsadı; kapıları kapalı ve perdeleri çekik pencereleri olan sayısız evi. Şimdi her biri acı ve budalalık barınağı gibi gözüküyordu. Ve düşüncesine şaşırmış gibi, suikaste benzer, alışılagelmiş ve korkunç sessizliği ümitsizlik içinde hatırlayarak kalakaldı; tutkuları, sefaleti, suç niyetlerini gizleyen millerce uzunlukta çetin ve delinmez bir sessizlik duvarı. Elbette *tek adam o değildi, ama kimse bilemezdi, kimse tahmin* edemezdi. Ancak o biliyordu. Haklı bir katiyetle duvarların, kapalı kapıların, örtük perdelerin haklı sessizliğiyle aldatılamayacağını biliyordu. Ümitsiz bir sıkıntıyla, ölümüne bir sırdan, insanlığın güvenliğini tehdit eden bir musibetin sırrından, kutsallıktan, hayatın huzurundan haberdar edilmiş bir adam gibi kendi yanındaydı.

Aynalardan birinde görüntüsünü yakaladı. Bu rahatlatıcıydı. Hislerinin acısı öyle güçlüydü ki bozulmuş, vahşi bir yüz görmeyi bile fazla ümit etmemiş ve bu tür bir şey görmediği için de sevinerek şaşırmıştı. Yine de bakışı, acısının gizine kimseyi sokmayacaktı. Kendini dikkatle inceledi. Pantolonu bozulmuştu, botları biraz çamurluydu ama genelde böyle gözükürdü. Sadece saçı biraz kabarmıştı ve bu karmaşa her nasılsa öyle belâya davetkârdı ki, hızla masaya gitti ve duygularının tek kanıtı olan uzlaştırıcı izini yok etmenin dayanılmaz arzusu içinde fırçaları kullanmaya başladı. Dikkatle, düzleştirmesinin sonuçlarını izleyerek fırçaladı ve biraz solgun, arzulu olmaktan çok gergin gibi duran bir başka yüz, tuvalet aynasından ona baktı. Fırçaları indirdi ama tatmin olmamıştı. Tekrar kaldırdı ve mekanikçe fırçaladı, fırçaladı. Bu işle kendinden geçti. Düşüncelerinin kargaşası, bir volkanın patlamasından sonra lavın neredeyse görülmez biçimde akışı, şiddetle sarsılmış yer üzerinde ağır ağır ilerleyişi ve acımasızca depremin etkisinden geriye kalan her yeri yok etmesi gibi uyuşuk bir düşünce akışıyla son buldu. Yok edici ama kıyasla huzur verici bir olgu. Alvan Hervey, neredeyse düşüncelerinin kastî adımlarıyla yumuşuyordu. Ahlâkî sınır taşları, tecrübesinin ateşinde tükenerek, sıcak çamur ve küllerin içine gömülüp birer birer gidiyordu. Görünüşte sakinleşiyordu. Ama bir yerlerde, masadaki fırçaları *çarpmasına yetecek kadar sıcaklık vardı ve dönüp sert* bir fısıltıyla, "Adama iyi eğlenceler diliyorum... Kahrolası kadın," diye konuştu.

Kendini, kötülüğü yüzünden tamamen yozlaşmış hissetti ve ahlâkî çöküşünün en önemli belirtisi, onu tanımasını sağlayan acı, sert tatmindi. Kasten düşüncelerine küfretti, alayları iyice düşündü, derin bir sessizlikte

kötümser inançsızlık kelimeleri oluşturdu ve en çok inandığı düşünceleri, sonunda aptalların sınırlı önyargıları olarak göz önüne serildi. Biçimsiz, kirli bir düşünceler kalabalığı, suç işlemeye giden maskeli haydutlar gibi sinsi bir aceleyle aklına geldi. Ellerini ceplerine iyice daldırdı. Bir yerde cılız bir zil sesi duydu ve kendi kendine, "Tek ben değilim, tek değilim," diye mırıldandı. Bir başka zil sesi daha vardı. Ön kapı!

Kalbi boğazına fırladı ve hemen botları aşağıya kadar indi. Bir çağrı! Kim? Neden? Merdiven sahanlığına koşup hizmetçiye, "Evde değil! Yurt dışına çıktı!" diye bağırmak istedi. Herhangi bir bahane. Bir ziyaretçiyle karşılaşamazdı. Bu akşam olmazdı. Hayır. Yarın... Onu bir tabaka tel gibi saran uyuşmuşluğundan kurtulmadan önce aşağıda, yerin derinliklerindeymiş gibi, bir kapı şiddetle kapandı. Bununla ev, bir yıldırımın çarpışıyla etkileneceğinden daha fazla titredi. Görünmez olmayı dileyerek durdu. Oda oldukça soğuktu. Asla böyle düşüneceğini tahmin etmemişti. Ancak insanlarla karşılaşılmalı, yüzleşilmeli, konuşulmalı, onlara gülümsenmeli. Daha yakında salon kapısının açılışını ve tekrar çarpılışını duydu. Bir dakika için bayılacağını düşündü. Ne garip! Böyle bir şey gözden geçirilmeliydi. Bir ses konuştu. Sözcükleri yakalayamıyordu. Sonra ses tekrar konuştu ve ilk katın merdiven sahanlığında ayak sesleri duyuldu. Hepsi kahrolsun! Ne zaman biri konuşsa ya da hareket etse bu sesi ve ayak seslerini duymak zorunda mıydı? "Bu ruhanî varlıklarca rahatsız edilmek gibi bir şey. Sanırım en azından bir hafta kadar sürecek. Ben unutana kadar. Unutmak! Unutmak," diye düşündü. Birileri ikinci kata çıkıyordu. Hizmetçi mi? Sonra dinledi ve sanki büyük, korkunç bir vahiy uzaktan ona haykırılıyormuş gibi kendini şaşırtacak derecede haşin bir tonla

boş odada aniden, "Ne! Ne,"diye bağırdı. Ayak sesleri kapının dışında durdu. Bir felâketin ortasındaymış gibi ağzı açık, sinirli ve hareketsiz biçimde durdu. Kapı kolu hafifçe takırdadı. Ona duvarlar yıkılıyor, mobilyalar üstüne düşüyormuş gibi geldi. Tavan bir dakika için yattı, uzun bir dolap devrilmeye çalıştı. Bir şey yakaladı ve bu, sandalyenin arkasıydı. Yani sandalyeye dayanmıştı! Ah! Kahrolası! Sıkıca tutundu.

Bronz ejderhanın çenesinin arasından sarkan parlak kelebek, birden bir parıltı; kaba, kör edici bir sertliğe dalmış gibi gözüken bir parıltı yaydı ve ardı kapalı kapıya dönük biçimde dimdik duran eşini açıkça ayırt etmesini güçleştirdi. Ona baktı ve nefes alışını göremedi. Sert ve şiddetli ışık üzerine düşüyordu ve adamın gözüne, onu sıcak, yorucu bir sisle kaplamış gibi gözüken o kavurucu parlaklıkta dik duruşundaki soğukkanlılığı böyle güzel korumuş olmasına şaşırdı. Görünür görünmez yok olmuş olsaydı bu kadar şaşırmazdı. Dik dik baktı ve dinledi; bir ses duyabilmek için dinledi fakat etrafındaki sessizlik tamdı. Sanki bir dakika için tamamen sağır ve az görür olmuştu. Sonra duyuşu doğa üstü bir keskinlikle yerine geldi. İndirilmiş perdelerin ardındaki pencere camlarında, sağanak yağmurun patırtısını ve aşağıda, oldukça aşağıda, arsanın yapma cehenneminde tekerleklerin boğuk dönüşünü ve bir atın dikkat çeken koşmasını duydu. Bir de çok belli olan bir inilti duydu *odada, kulağına yakın bir yerde.*

Telâşla, "O sesi ben çıkarmış olmalıyım,"diye düşündü ve aynı anda kadın kapıyı bıraktı, önündeki kata sertçe ayak bastı ve bir sandalyeye oturdu. Bu adımı tanıyordu. Bu konuda şüphe yoktu. Geri gelmişti! Ve neredeyse yüksek sesle "Elbette," diyecekti. Bu, onun eşinin varlığının yıkılmaz karakterine ait ani ve hakim dü-

şüncesiydi. Hiçbir şey onu mahvedemezdi ve adamın yok olmasının dışında hiçbir şey onu uzak tutamazdı. İnsanların rüyalar, en sevilen, en kârlı yanılgılarının somutlaştırıldığı değerli rüyalar için harcadığı tüm kısa dakikaların hayat bulmuş hâliydi. İçinde bir dehşetle eşine baktı. Gizemli, önemli, karanlık anlamlarla doluydu. Öne eğilerek, sanki ona dair hiç görmemiş olduğu şeyleri keşfediyormuş gibi baktı. Bilinçsizce ona doğru bir adım attı, sonra bir tane daha. Eşinin koluyla yeterli ve kesin bir hareket yaptığını gördü ve durdu. Peçesini kaldırdı. Bir siperin kaldırılması gibiydi.

Büyü bozulmuştu. Bir patlamanın ani sesiyle transtan çıkarılmış gibi bir şok yaşadı. Hatta bu, daha korkutucu ve açıktı; daha derin, sonsuz bir değişimdi çünkü odaya gelişini, uzaklardan geri dönüşünü tam o dakikada hissetmişti. Önemli bir parçasının tek kıvılcımla, sert ve acınası bir bölgeden, açık kalplerin mekânından, vücuduna girişini fark etti. Müthiş bir mutluluk sonsuzluğunda, garip bir şaşkınlık acısında, her şeyden haberdar bir güvenlik esaretinde uyandı. Karşı konulamaz güce bir baktı ve kendi esaretinin, eşinin esaretinin boşluğunu gördü. Yaşadığı sürece hata yapamazmış gibi gözüktü ona. Ahlâkî olarak hata yapması imkânsızdı. Bu katiyetten memnun değildi. Bedeli konusunda oldukça huzursuzdu. Bu ses ilkelerinin yengisinde, bu tam felâketin gölgesince yakalanmış zaferde ölüm soğukluğu vardı.

Patlamış bir meteorun ani ve yakalanması güç parçalarının gökyüzünün engin karanlığında yok oluşu gibi onun aklında az önce olan şeylerin son kalıntıları da yok oldu. Algılandığı anda kaybolan, eşinin varlığı hariçonca şeyden sonra, hiçbir şeyin onu kendine getirme gücüne sahip olmadığı, acı verici bir düşüncenin cılız yanıp sönüşüydü. Ona baktı. Elleri kucağında, yere baka-

rak oturuyordu ve oraya feci bir korku duyarak çamurdan geçerek gelmiş birinin olacağı gibi botlarının kirli, eteğinin ıslak ve çamurlu olduğunu fark etti. Kızgındı, hayrete düşmüş ve şaşırmıştı ama artık doğal ve sağlıklı bir şekilde böyle hissediyordu. Böylece temkinli öz kısıtlamanın zorla kabul ettirdiği o faydasız duyguları kontrol edebildi. Odadaki ışık artık alışılmışın dışında bir parlaklığa sahip değildi. Sadece ışığıyla eşinin yüzündeki ifadeleri kolaylıkla görebileceği yeterli bir ışıktı. Donuk bir yorgunluğun parçasıydı. Ve etraflarını saran sessizlik, kasabanın mahallelerinden gelen zayıf seslerden bile biraz etkilenen her sessiz evin normal sükûnetiydi. Soğukkanlıydı. Öyle ki bir daha ikisi de hiç konuşmasa bunun ne kadar iyi olacağını düşündü. Duruşunun taşlaşmış unutkanlığında bitkin bir hâlde, dudakları kapalı oturdu ama bir dakika sonra dermansız göz kapaklarını kaldırdı ve adamın gergin, meraklı bakışlarını, bir feryadın biçimsiz hitabı olan kendi bakışlarıyla karşıladı. İçine işledi. Bu, kelimelerden çıkmış elemin üzerine gülünülebilir, tartışılabilir, bağırılabilir, tepeden bakılabilir, özüydü. Çıplak ve utanmaz keder, varoluşun yalın acısı, içinde büyük bir yorgunluk, alaycı bir içtenlik, zorla yapılmış bir itirafın kara küstahlığını barındıran bir bakışın geçici samimiyetinde, dünyayı serbest bıraktı. Alvan Hervey inanılmaz bir şey görmüş gibi hayrete düştü ve bedeninin anlaşılmaz bir parçası buna tepki göstermeye hazırdı; *"Buna asla inanmazdım," diye* düşündü ama yaralı hassasiyetin anlık tiksinmesi, henüz tamamlanmamış düşünceyi inceledi.

Birine böyle bakabilen kadınlara karşı içi kinci bir öfkeyle doldu. Bu bakış onu yokladı, onunla oynuyordu. Bir tapınağın aziz mekânında rahip tarafından fısıldanacak inançsızlık belirtilerinin olacağı kadar tehlike-

liydi ve aynı zamanda karanlıkta mırıldanılan acıyı lânetleyen, düşünceyi çürüten, kalbi zehirleyen inançtan yoksun bir avuntu gibi arsız ve rahatsızlık vericiydi. Kızgınlıkla, "Beni kim zannediyorsun? Ne cüretle bana böyle bakarsın," diye sormak istedi. Kendini bu bakışın altında gizli duran anlam karşısında çaresiz hissetti ve bir daha asla, asla düzelemeyecek kadar gizli bir yara gibi onu acı dolu ve beyhude bir şiddetle sarstı. Dileği onu tek bir cümleyle ezmekti. O suçsuzdu. Yargılar ondan yanaydı; ahlâk, insanlar ve tanrılar ondan yanaydı; yasa, vicdan, tüm dünya! Ondaysa şu bakıştan başka bir şey yoktu. Ve adam ancak "Burada ne kadar durmayı planlıyorsun," diye söyleyebildi.

Gözleri bakışını kaybetmedi, dudakları kapalı kaldı ve bu söylediklerini ölü bir kadına demiş olsa aralarındaki tek fark bunun hızlı nefes alması olurdu. Söylediği şey, onu oldukça hayal kırıklığına uğratmıştı. Hıyanetin doğasında olan büyük bir aldanıştı. Kendini kandırmıştı. Tamamen farklı başka sözcükler, başka duygularla dolu olmalıydı. Ve gözlerinin önünde öyle odaklanmıştı ki bir şey göremediklerinde sanki yalnızmış gibi bir boşluğa bakar da o küstah itiraf bakışını ona göndererek bilinçsizce oturdu. Anlamlı bir biçimde "Öyleyse gitmeli miyim," dedi. Ve biliyordu ki söylediği şeyi kastetmek istemiyordu.

Ellerinden biri, sözleri kucağına düşmüş de o da yere *silkeliyormuş gibi hafifçe kımıldadı. Ama sessizliği* adamı cesaretlendirmişti. Büyük ihtimalle pişmanlık belki de korku ifade ediyordu. Davranışlarından yıldırım çarpmışa mı dönmüştü? Göz kapakları düştü. Herşeyi iyi anlıyormuş gibi gözüküyordu. Çok iyi- ama acı çektirilmeliydi. Bu ona bağlıydı. Her şeyi anlamıştı

ama açık bir nezaket gösterisiyle kaçınılmaz buldu, "Anlamıyorum böyle iyi olup," demeyi kaçınılmaz buldu.

Ayağa kalktı. Bir saniye için gitmeye niyetlendiğini düşündü ve bu, kalbine bağlı bir ipin biri tarafından çekilmesi gibiydi. Acıttı. Ağzı açık ve sessiz kaldı. Ama ona doğru kararsız bir adım atınca adam, içgüdüsel olarak, kenara kaydı. Karşı karşıya durdular ve mektubun yırtık parçaları, yenilemez bir engel, sonsuz bir ayrılığın işareti gibi aralarında, ayaklarında, kaldı. Etraflarında üç çift daha bir hareket, bir mücadele, tartışma ya da dansa başlamak için işaret bekliyor gibi hareketsiz ve yüz yüze duruyordu.

"Hayır Alvan," dedi ve ses tonundaki acıda uyarıya benzer bir şey vardı. Onu bakışlarıyla delmeye çalışır gibi gözlerini kıstı. Sesi ona dokunmuştu. Asilliği, cömertliği ve üstünlüğü ardında arzuları da vardı. Ancak kızgınlık ve telâş kıvılcımlarıyla, ne kadar uzağa gittiğinden ürken bir endişeyle durduruldu. Kadın yırtılmış kâğıda baktı. Sonra yukarı baktı ve gözleri tekrar buluştu, kırılamaz bir bağ gibi, sonsuz bir suç ortaklığının kavrayışı gibi birbirlerine bağlı kaldılar ve uygun sessizlik, bakışlarının buluşmasını saran evi doldurmuş durgunluk, bir dakika için açıklanamaz derecede iğrenç bir hâl aldı çünkü çok şey söylemesi ve yüzündeki derin üzüntünün altında yaptıklarına geç kalmışlığı için bir pişmanlık, sadece bir hafta, bir gün, bir saat daha erken dönmüş olması düşüncesini barındırırken asaletini imkânsız kılmasından korkuyordu. Tekrar seslerini duymaktan korkuyorlardı. Ne söyleyebileceklerini bilmiyorlardı. Belki anımsanamayacak bir şeyler söyleyeceklerdi ve sözler, gerçeklerden daha korkunçtu. Ancak silik güdülere gizlenmiş hain felâket, aniden Alvan Hervey'in dudaklarından döküldü ve insanın sahnedeki aktörlerin

sesini, dokunaklı bir durum silsilesinde dinlediği gibi heyecanlı ve kuşkulu bir merakla kendi sesini duydu, "Eğer bir şey unuttuysan... elbette... ben..."

Kadının gözleri bir an için parladı, dudakları titredi ve sonra o da ebediyen etrafımızda gezinen gizemli gücün, ani bir rüzgâr gibi değişken ve kontrol edilemez bir biçimde dolanan o inatçı ilhâmın sözcüsü oldu. "Bunun ne yararı var Alvan?.. Neden döndüğümü biliyorsun... Yapamadığımı biliyorsun..."

"Öyleyse bu ne," diye kızgınlıkla sordu, aşağıdaki yırtık mektubu göstererek.

"Bu bir hata," dedi hemen boğuk bir sesle.

Bu cevap onu şaşırttı. Ona bakarak sessiz kaldı. Gülme krizine girmek üzereydi. Acıya verilen yüz ekşitme tepkisi kadar istem dışı bir gülümsemeyle bu durum sona erdi.

"Hata,"diyerek yavaşça konuşmaya başladı ve sonra başka bir sözcük söyleyemediğini fark etti.

"Evet... Ama dürüsttüm," dedi kadın uzak geçmişten bir duygunun hatırası hakkında konuşurmuş gibi kısık bir tonda. Adam, "Lanet olsun senin dürüstlüğüne! Tüm bunda hiç dürüstlük var mı! Ne zaman dürüst olmaya başladın? Neden buradasın? Şu an nesin? Hâlâ dürüst müsün," diye patladı.

Kör gibi öfkeyle ona doğru yürüdü; bu üç çabuk adımda maddî dünyayla ilişkisi koptu ve hiddet ile acı*dan başka hiçbir şeyden oluşmamış bir çeşit evrendey*miş gibi durmadan döndü, ta ki onun yüzüne çok yakın duran eşinin yüzüyle karşılaşana kadar. Kısa bir süre durdu ve birden, yıllar önce duymuş olduğu bir şeyi hatırlamış gibi gözüktü. "Sen o kelimenin anlamını bilmezsin," diye bağırdı.

Kaçınmadı. Korkuyla, etrafındaki her şeyin durgun olduğunu fark etti. Azıcık bile kıpırdamadı, kendi vücudu da hareket etmedi. Sakin bir huzur duygusu, iki hareketsiz bedeni, evi, kasabayı, tüm dünyayı ve duygularının küçük fırtınasını sardı. İçindeki kısa kargaşanın şiddeti, tüm yaratılanı yıkabilecek gibiydi, ancak hiçbir şey değişmedi. Eşiyle bu tanıdık odada, kendi evinde yüzleşmişti. Ev yıkılmamıştı. Sağda ve solda, omuz omuza dikilen sayısız ev, ani öfkesinin şokuna karşı koymuş, sıkıntısının yalnızlığına duvarların amansız sessizliğini, kapalı kapıların, perdesi çekik pencerelerin delinmez ve parlak dikkatini sundu. Hareketsizlik ve sessizlik, gözü önündeki kadının sabit ve dilsiz suç ortakları gibi onu ezdi, ona saldırdı. Birden mağlup olmuştu. Güçsüzlüğü, ona gösterilmişti. O, etrafındaki huzurun ince ironisiyle gelen yoz bir boyun eğişin soluğuyla sakinleşmişti.

Çirkin bir soğukkanlılıkla, "Ne olursa olsun bu benim için yeterli değil. Daha fazlasını bilmek istiyorum, tabii söyleyeceksen," diye ekledi.

"Söyleyecek bir şey yok," diye cevap verdi üzgünce.

Bu onu öyle sarsmıştı ki hiçbir şey söyleyemedi. Kadın, "Anlayamazdın," diye devam etti.

"Öyle mi," dedi sessizce. Lânet ve beddualara boğulmamak için kendini zor tuttu.

"Sadık olmaya çalıştım," diyerek tekrar konuşmaya başladı.

"Ya bu," diye bağırdı kâğıt parçalarını gösterirken.

"Bu, bu bir güçsüzlük," dedi.

"Ben de öyle düşünürdüm," diye mırıldandı acı bir şekilde.

"Kendime sadık olmaya çalıştım, Alvan ve sana karşı dürüst olmaya."

"Eğer bana sadık olmaya çalışsaydın, meseleye daha faydalı olurdu," diye kızgınlıkla kesti lafını. "Ben sana sadık kaldım, sense hayatımı mahvettin, ikimizin de hayatını." Bir aradan sonra özün, zihin meşguliyetinin yenilmezliği ortaya çıktı ve sesini "Tanrı aşkına, ne kadar zamandır beni aptal yerine koyuyordun," diye sormak için yükseltti.

Bu soruya inanılmaz derecede şaşırmış gözüküyordu. Bir cevap beklemedi fakat arada sırada onunla karşılaşıp sonra dinlenmeden, odanın öbür ucuna giderek sürekli yürümeye devam etti. "Bilmek istiyorum. Sanırım, ben hariç herkes biliyor ve bu senin dürüstlüğün!"

"Öğrenilecek hiçbir şey olmadığını söyledim," dedi acı içindeymiş gibi karasızca. "Sandığın gibi bir şey yok. Beni anlamıyorsun. Bu mektup başlangıç ve son."

"Son, bu şeyin bir sonu yok," diye bağırdı beklenmedik bir şekilde. "Bunu anlayamıyor musun? Ben anlıyorum. Başlangıç."

Durdu ve yoğun bir şiddet tekrar edene kadar kesinlikle nefesini tutmasına neden olan bir görme, delme, anlama arzusuyla gözlerine baktı.

"Tanrı aşkına," dedi ondan bir ayaktan az bir mesafe uzakta, gözetler bir tavırla tamamen hareketsiz durarak.

"Tanrı aşkına," diye yavaşça ve istem dışı garipliği, kendine tam bir gizem oluşturan birinin ses tonunda tekrar etti. "Tanrı aşkına, sana inanırdım, herhangi bir şeye inanırdım şimdi,"

Topukları üzerinde döndü ve hayatının son bildirisini açıklamış, yapabilse bile asla geri dönmeyeceği bir şeyler söylemiş gibi bir havada odanın içinde bir aşağı,

bir yukarı yürümeye başladı. Kadınsa halıya kök salmış gibi duruyordu. Gözleri, ona bakmaktan kaçınan adamın durmak bilmez hareketlerini takip ediyordu. Koca, dik bakışları sorgulayarak, merak ve şüpheyle tutundu. "Ama o adam sürekli buradaydı," diye patladı aklı başında olmayarak. "Sanırım, seninle birlikte oldu ve ve..." Sesini alçaltarak. "Ve sen de buna izin verdin," dedi.

"Ve ben de izin verdim," diye mırıldandı sesinin alçaldığını fark ederek ve böylece onun sesi şuursuz, uzaktan ve köle gibi, yankı gibi geldi.

İki kere, "Sen! Sen!" dedi şiddetle, sonra sakinleşti. "O adamda ne buldun," diye sordu samimi bir merakla. "Kadınımsı, şişko bir ahmak. Ne buldun onda?.. Mutlu değil miydin? İstediğin herşeye sahip değil miydin? Şimdi gerçekten soruyorum, umutlarını hiç boşa çıkardım mı? Pozisyonumuz ya da belki görüntümüzden dolayı hayal kırıklığı mı yaşıyordun? Öyle olamayacağını biliyorum. Her şey, benimle evlendiğinde umduklarından çok daha iyiydi..."

El kol hareketleri yapmaman için şimdiye kadar kendini tutmuşken heyecanla, "Öyle bir adamdan ne bekliyordun ki? O bir yabancı, statüye yabancı. Eğer benim param olmasaydı, dinliyor musun? Benim param olmasaydı, o nereye döneceğini bilemezdi. İnsanlarının onunla alâkası yok. Adamın bir sınıfı yok, hiçbir sınıfı. İşe yarar biri, bu kesin, o yüzden ben... bunu anlamaya *yetecek kadar zeki olduğunu düşünmüştüm. Ve sen,* hayır! Bu inanılmaz! Sana ne söyledi? Kimsenin düşüncesini önemsemez misiniz? Siz kadınları dünyada kısıtlayabilecek hiçbir güç yok mudur? Hiç beni düşündün mü? İyi bir koca olmaya çalıştım. Başaramadım mı? Söyle bana, ben ne yaptım," diye devam etti.

Duygularının etkisinde kalarak başını iki elinin arasına aldı ve çılgınca, "Ben ne yaptım? Söyle! Ne," diye tekrar etti.

"Hiçbir şey," dedi.

"İşte! Görüyorsun, söyleyemezsin," diye devam etti konuşmasına muzafferane bir şekilde ve yürüyerek. Sonra birden, karşılaştığı görünmez bir şey tarafından ona doğru birşey savrulmuş gibi etrafta döndü ve kızgınlıkla, "Ne halt etmemi istiyordun," diye bağırdı.

Tek kelime etmeden masaya yürüdü ve ellerini gözlerine siper ederek oturup dirseğine dayandı. Onca zaman, kimi hareketlerinde sorularına cevap aramayı umarmış gibi dikkatle onu izledi. Ama hiçbir şey okuyamadı, düşüncelerine dair hiçbir ipucu elde edemedi. Bağırma arzusunu bastırmaya çalıştı ve bir süre bekledikten sonra doğrudan bir küçümsemeyle, "Saçma şiirler yazmamı, oturup saatlerce sana bakmamı, ruhun hakkında konuşmamı mı istedin? Böyle tip biri olmadığımı bilmeliydin. Yapacak daha iyi işlerim vardı. Ama tamamen kör olduğumu düşünüyorsan," diye konuştu.

Bir kıvılcımla, durumu aydınlatıcı olayların sonsuzluğunu hatırlayabildiğini kavradı. Pek çok farklı durumda onlarla karşılaşmasını anımsadı. Şişman, beyaz elinin bölünen garip hareketini, eşinin yüzündeki kendinden geçmiş ifadeyi, şüpheci gözlerin parıltısını, dinlemeye değmeyecek, anlaşılmaz konuşma parçalarını, o *zaman bir anlamı olmayan ve şimdi bir gün ışığı gibi* aydınlatıcı gözüken sessizlikleri anımsadı. Bunların hepsini hatırladı. Onca zaman kör değildi. Ah! Hayır! Ve bunu bilmek, mükemmel bir rahatlıktı. Bu durum soğukkanlılığını geri getirdi.

"Senden şüphelenmenin bana yakışmayacağını düşünmüştüm," dedi mağrurca.

Bu cümle, kesinlikle sihirli bir güce sahipti çünkü konuştuğu anda kendini inanılmaz huzurlu hissetti ve hemen sonra böyle asil ve gerçeklikle dolu bir söylemden etkilenebileceğini keşfetmesiyle, mutlu bir şaşkınlık ışıltısını tecrübe etti. Sözlerinin etkisini izledi. Kadının omzunun üzerinden ona doğru hızlı bir bakış atmasına sebep olmuşlardı. Islak kirpiklerin, üzerinden hızla akan bir gözyaşının olduğu kırmızı yanağın görüntüsünü yakaladı ve sonra kadın tekrar döndü, gözlerini elleriyle kapayarak önceden oturduğu gibi oturdu.

"Bana tamamıyla dürüst olmalısın," dedi usulca.

"Her şeyi biliyorsun," diye belli belirsiz bir cevap verdi parmaklarının arasından.

"Bu mektup... Evet... Ama..."

"Ve geri döndüm," diye haykırdı boğuk bir sesle; "Her şeyi biliyorsun."

"Buna, senin adına, memnunum," dedi etkileyici bir ciddiyetle. Kendini ciddi bir hisle dinledi. Odada, açıklanamaz derecede mühim bir şeyin ilerlemekte olduğunu, en başta karar verilmiş olaylardaki her söz ve hareketin etkisini ve açıklamalarının sertliğinde de tüm yaradılış amacının açıklandığını hissetti.

"Senin adına," diye tekrar etti.

Kadının omuzları hıçkırmaktaymış gibi sallandı ve adam, onun saçlarının düşüncesinde kendini unuttu. Aniden, uyanıyormuş gibi, sıçradı ve nazikçe, bir fısıltıdan daha yüksek olmayan bir tonda sordu:

"Onunla sık sık görüşüyor muydun?"

"Asla," diye haykırdı avuç içlerine doğru.

Bu cevap bir dakika için konuşma hâkimiyetini ondan almış gibi duruyordu. Bir süre için hiçbir ses çıkmadan oynadı dudakları.

"Burada, tam burnumun dibinde sevişmeyi tercih ettin," dedi sinirle. Birden sakinleşti ve bu patlamayla, kadının kanısında kendini hayal kırıklığına uğratmış gibi pişmanlıkla huzursuz hissetti. Ayağa kalktı ve eli sandalyenin arkasında, şu an tamamen kuru olan gözlerle tam karşısında durdu. İki yanağında da kırmızı birer nokta vardı.

"Ona gitmeye karar verdiğimde, yazdım," dedi.

"Ama ona gitmedin," diye aynı ses tonuna döndü. "Ne kadar uzağa gittin? Seni geri getiren şey neydi?"

"Kendimde değildim," diye mırıldandı. Dudakları dışında hiçbir yeri kımıldamıyordu. Gözlerini ona sertçe sabitledi.

"Bunu bekliyor muydu? Seni bekliyor muydu," diye sordu.

Neredeyse algılanamaz bir kafa sallamayla cevap verdi ve adam uzunca bir süre için ses çıkarmadan ona bakmaya devam etti. Derken, sonunda...

"Ve sanırım hâlâ bekliyor," dedi, aslında soran bir edayla.

Yine, kafasını sallıyor gibi gözüküyordu. Bir sebepten, saati bilmesi gerektiğini hissetti. Ümitsizlikle saatine baktı. Saat yedi buçuktu.

"Bekliyor mu," diye mırıldandı, saati cebine koyarak. Ona baktı ve sinsi bir neşe hissi birden üzerinde hâkimiyet kurmuş gibi, hemen bastırılan kısa ve acımasız bir kahkaha attı.

"Hayır! Duyulmamış şey," diye geveledi kadın karşısında derin düşüncelere dalmış gibi alt dudağını ısırıp dikilirken. Bir beddua kadar kinci, zayıf bir kahkahayla tekrar güldü. Neden varoluş gerçeklerine genel olarak gerçeklere- karşı böyle yıkıcı ve ani bir nefret, çoktan yaşanmış günlerin hepsine böyle büyük bir tiksinti hisset-

tiğini bilmiyordu. Yorgun düşmüştü. Düşünmek, gücünün ötesinde bir işmiş gibi gözüktü. Konuştu:

"Beni aldattın, şimdi de onu aptal yerine koyuyorsun...Bu berbat! Neden?"

"Ben kendimi aldattım," diye haykırdı.

"Ah! Bu tam bir saçmalık," dedi sabırsızca.

"Eğer istersen gitmeye hazırım," diye devam etti hemen. "Sana bağlıydı-söylemem-bilmen. Hayır! Yapamadım," diye haykırdı ve ellerini sinsice ovuşturarak hareketsizce durdu.

"Çok geçmeden pişman olduğuna sevindim," dedi donuk bir tonda ve botlarına bakarak. "Sevindim. Daha iyi hislerin işareti," diye mırıldandı, kendi kendine konuşuyormuş gibi. Etrafı kuşatan bir sessizlik dakikasından sonra başını kaldırdı. "İçinde biraz terbiye kaldığını gördüğüme sevindim," diye ekledi daha yüksek bir sesle. Söylemek istediği şeyin sonuçlarını tahmin etmeye çalışıyormuş gibi, ona bakarken tereddüt eder gözüküyordu ve sonunda ağzından kaçırdı...

"Nihayetinde seni seviyordum..."

"Bilmiyordum," diye fısıldadı.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı. "Seninle neden evlendiğimi sanıyorsun?"

Duygusuzluğunun kabalığı onu sinirlendirmişti.

"Ah, neden," dedi dişlerinin arasından.

Korkuyla sarılmış gibi gözüküyordu ve dehşet içindeymiş gibi dudaklarını dikkatle izledi.

"Pek çok şey düşündüm," dedi yavaşça ve durdu. Adam, nefesini tutarak onu izledi. Sonunda, yüksek sesle aklındakileri elden geçiriyor gibi, düşüncelere dalarak devam etti, "Anlamaya çalıştım. Gerçekten denedim... Neden?... Bilindik şeyi yapmak için sanırım... Kendini mutlu etmek için.".

Hızla uzaklaştı ve onun yakınına geri geldiğinde yüzü kızarmıştı.

"Sen de oldukça mutlu görünüyordun o zaman," diye tısladı, kırıcı bir kızgınlıkla. "Beni sevip sevmediğini sormaya gerek duymadım."

"Şimdi, o zamanlar öyle bir şeyi yapamayacak kadar güçsüz olduğumu biliyorum," dedi sakince, "Öyle olsaydı, belki benimle evlenmezdin."

"Seni şimdi tanıdığım gibi tanısaydım böyle bir şeyi kesinlikle yapmazdım."

Kendini asırlar önce ona evlenme teklif ediyormuş gibi hissetti. Bir çimliğin tepesinde geziniyorlardı. Grup grup insanlar, güneş ışığının altında dağılmıştı. Yapraklı dalların gölgeleri, kısa çimenlerin üzerinde durgunca serilmişti. Uzaktaki renkli şemsiyeler, ağaçların arasından geçerek, kanat çırpmadan ilerleyen ağır ve görkemli kelebeklere benziyordu. Samimiyetle gülümseyen ya da ciddiyetle duran adamlar siyah ceketlerinin kusursuz gölgesinde, canlı çiçeklerin büyülü şövalyelere gülümsediği sihirli bahçelere dair muhteşem masalları anımsatan, yazlık elbiseleriyle kümelenmiş kadınların yanında duruyorlardı. Hepsinde kusursuz bir huzur, ince, salınan bir heyecan, içinde tüm insanlık adına yüce bir inanç uyandıran, yenilmez bir cehâletin muhteşem güveni, bir düşüncenin gölgesiyle bozulmamış görkemden umursamazca, sadece kendi için hemen bir şey almanın kuvvetli arzusu vardı. Kız yakınından, açık bir alanın içinden yürüdü; yakında kimse yoktu ve birden, etkilenmiş gibi sabit durdu ve konuştu. Saf gözlerine, samimi çehresine bakışını hatırladı; gözetleniyorlar mı diye etrafa hızla göz gezdirişini ve böyle çok cazibe, saflık ve üstünlük dolu bir dünyada hiçbir şeyin yanlış gitmeyeceğini düşünüşünü hatırladı. Bundan gurur duyu-

yordu. Bunu yapanlardan, bunun sahiplerinden, koruyucularından, bunu methedenlerden biriydi. Ondan olabildiğince zevk almak için onu sıkıca tutmak istedi ve kıyaslanamaz vasıfları, lekelenmemiş atmosferi, seçimi dâhilinde cennete yakınlığı karşısında, bu kaba arzu rüzgârı en soylu tutku gibi gözüktü. Bir saniye içinde tüm bu dakikaları tekrar yaşadı ve sonra başarısızlığının dokunaklılığı kendini öyle bir canlılıkla sundu ki, neredeyse düşünmeden "Tanrım! Seni gerçekten sevdim," derken, sesinde göz yaşlarının kuşkusu vardı.

Sesindeki duygudan etkilenmişe benziyordu. Dudakları biraz titredi ve tam zamanında, hayatının trajedisi tarafından içine çekilerek onun varlığını tamamen unuttuğunu anladığında ellerini yalvarır bir hareketle kaldırarak ona doğru sendeleyen bir adım attı. Durdu ve uzanmış kolları yavaşça düştü. Düşüncesinin acılığıyla hâli değişmiş olan adam, ne adımını ne de hareketini gördü. Can sıkıntısıyla ayağını yere vurdu, başını ovdu, sonra da patladı.

"Ne kötü bir şey yapmak üzereyim ben?"

Tekrar durgundu. Anlamış gibi gözüküyordu ve katı bir biçimde kapıya yöneldi.

"Çok basit-ben gidiyorum," dedi yüksek sesle.

Kadının sesiyle şaşkınlık içinde irkildi, ona çılgınca baktı ve etkileyici bir tonda sordu..

"Sen... Nereye? Ona mı?"

"Hayır, yalnız-hoşçakal."

Kapı kolu, karanlık bir yerden çıkmak istermiş gibi etrafı yoklayan elinin altında takırdadı.

"Hayır- kal!" diye bağırdı.

Sesini zayıf bir şekilde duydu. Omzunun, kapının üst eşiğine değdiğini gördü. Sersemlemiş gibi sallandı. Her ikisi de, onları yutan bir hiçliğe düşmeye hazır şe-

kilde ahlâki yok oluşun köşesine tutturulmuş gibi hissederken, bir saniyeden az bir süre için kararsızlık gösterdiler. Sonra, neredeyse aynı anda, o "Geri gel," diye bağırdı ve kadın da kapı kolunu bıraktı. Hayatın son şansını bilerek bırakmış biri gibi huzur dolu bir çaresizlik içinde arkasını döndü ve bir dakika için, karşılaştığı oda tıpkı bir mezar gibi korkunç, karanlık ama güvenli gözüktü.

Boğuk bir sesle aniden, "Böyle bitemez... Otur," dedi ve kadın tuvalet masasının önündeki alçak arkalıklı sandalyeye doğru gitmek üzere odayı geçerken o kapıyı açtı ve bakıp dinlemek için kafasını dışarı uzattı. Ev sessizdi. Rahatlamış şekilde geri döndü ve sordu..

"Doğruyu mu söylüyorsun?"

Kafasını salladı.

"Ama bir yalanı yaşadın," dedi şüpheyle.

"Ah, sen bunu kolaylaştırdın," diye cevap verdi.

"Bana leke getirdin-bana!"

"Nasıl yapabilirdim?" dedi; "Başka türlü dikkatini çekemedim. Ama şimdi."

"Ne demek istiyorsun..." diye başladı, sonra kendini tuttu ve bir cevap beklemeden devam etti, "Başka soru sormayacağım. En kötüsü bu mektup mu?"

Ellerinde gergin bir hareket vardı.

"Basit bir cevap istiyorum," dedi kızgınlıkla.

"Öyleyse hayır! En kötüsü geri dönüşüm."

Bunu tüm o zaman boyunca birbirlerine sorgulayan bakışlar attıkları ölü bir sessizlik süreci izledi.

Otoriter bir tavırla konuştu.

"Ne söylediğini bilmiyorsun. Aklını oynatmışsın. Kendinde değilsin yoksa böyle şeyler söylemezdin. Kendini kontrol edemiyorsun. Pişmanlığında bile..." Bir dakika için durdu, sonra bir doktor gibi konuştu: "Öz-

denetim hayattaki her şeydir, biliyorsun. Mutluluktur, asalettir... Her şeydir."

Sözlerinin etkisini görmek için sabırsızlıkla onu izlemeye devam ederken kadın, mendiline doğru burnunu çekiyordu. Tatmin edici hiçbir şey olmadı. Sadece, tekrar konuşmaya başladığında, iki eliyle yüzünü kapadı.

"Özdenetim isteğinin nereye götürdüğünü görüyorsun. Acı, küçümsenme, saygınlığın, dostların ve hayatı soylu kılan her şeyin kaybı... Her tür kötülük," diye beklenmedik şekilde sonuçlandırdı.

Hiç kımıldamadı. Aşağılanmış bu kadının görüntüsüyle içinde uyanan hüzünlü düşüncelere odaklanmış gibi, bir süre boyunca dalgınlıkla ona baktı. Gözleri sabit ve donuk bir hâle gelmişti. Anın ciddiyetinden oldukça etkilenmişti; durumun büyüklüğünü iyice anladı. Evinin duvarları, muhteşem bir fedakârlık sunmak üzere olduğu ülkülerin kutsallığını her zamankinden çok sarar gibi gözüktü. O tapınağın rahibi, kaidelerin, törelerin, hayatın kara şüphelerini gizleyen saf törenlerin katı koruyucusuydu. Ve yalnız değildi. Diğer adamlar da en iyileri-, bu faydalı inancın sunakları olan ocak taşlarında nöbet tutup onu korudular. Şaşırarak, her nezakete karşı bir ödül vermeye hazır olan bu büyük ve lütufkâr gücün bir parçası olduğunu anladı. Sessizliğin yenilmez bilgeliğinde dolandı; sonsuza dek sürecek, tüm saldırılara, *din değiştirenlerin yüksek sesli lânetlerine ve itirafçıla*rının gizli bezginliklerine karşı sarsılmadan duracak yıkılmaz bir inanç tarafından korunuyordu. Açığa çıkmamış faydaların evreniyle birlik hâlindeydi. Hayatın, korkunun, felâketin, günahın, hatta ölümün ta kendisinin bile acınası kabalıklarını mağlup edebilecek güzel bir sükûnun ahlâkî gücünü temsil ediyordu. Ona, varo-

luşun tüm aldatıcı gizemlerini muzafferane bir şekilde temizlemek üzereymiş gibi geldi. Bu sadelikti.

"Umarım şu an akılsızlığını görüyorsundur, kötülüğün nihaî akılsızlığını," diye başladı donuk, resmi bir tavırla. "Ya hayatının durumuna saygı duymalısın ya da sana verebileceği her şeyi kaybetmelisin. Hepsini! Her şeyi!"

Kolunu bir defa salladı ve yüzünün, kıyafetlerinin, donuk sertliğinin, ciddi acısının üç tam kopyası, duvarları, askılıkları, tüm evi, dışarıdaki tüm ev kalabalığını, yaşayanların hapishâne hücrelerinin kapıları gibi numaralandırılmış kapıları olan zayıf ve gizemli mezarlarını, mezar taşlarının granitleri gibi delinmez bir şekilde saran sonsuz bir ahlâkî tatlılığında büyük hareketi tekrar etti.

"Evet! Kısıtlama, görev, bağlılık. Senden beklenene karşı duyulan değişmez bağlılık. Bu, sadece bu, ödülü, huzuru güvence altına alır. Baskı altına almak, yok etmek için emek verdiğimiz diğer her şeyi. Bu talihsizlik; bu bir hastalık. Bu korkunç-korkunç. Bu konu hakkında hiçbir şey bilmemeliyiz- buna gerek yok. Bu bizim kendimize karşı, başkalarına karşı görevimiz. Dünyada tek başına yaşamıyorsun ve hayatın asaletine karşı saygın yoksa başkalarının vardır. Hayat önemli bir mevzu. Eğer en yüksek standartlara uymazsan bir hiçsin- bu ölüm gibi bir şey. Bu senin aklına gelmedi mi? Söylediğim şeyin gerçekliğini görmek için etrafına bakman yeter. Hiçbir şey fark etmeden, hiçbir şey anlamadan mı yaşadın? Gözlerinin önünde bir çocuktan örnekler vardı- her gün ahlâkın, kuralların güzelliğini, lütfunu görebilirdin..."

Sesi garip bir şarkıda, gururla bir yükseldi bir alçaldı. Gözleri sabit, bakışı yüce ve karanlıktı; yüzü ay-

nıydı, sertti, ona gizlice sahip olan, onu hırslandıran, sinsi bir inanç taşkınlığına sevk eden amansız ilhama karşı cansızca coşkundu. Arada bir sağ kolunu kadının kafasına doğru uzatıyordu ve öç alan bir üstünlük hissi, bulunduğu yalçın doruktan her ağır kelimesinin ceza taşları misali vurup acıttığını görebiliyormuş gibi derin ve katıksız bir neşeyle bu günahkâra tepeden konuşuyordu.

"Değişmez kuralların... Doğru olana bağlılık," diye bitirdi cümlesini bir aradan sonra.

"Doğru olan nedir," diye sordu, yüzünü kapamadan.

"Senin beynin hastalıklı," diye haykırdı, dik ve ciddi. "Böyle bir soru saçmalıktır-tam bir saçmalık. Etrafına bak! Cevabın orada, eğer zahmet edip bir bakarsan. Mevcut inançları bozan hiçbir şey doğru olamaz. Vicdanın sana bunu söyler. Mevcut inançlar onlardır çünkü en iyileri, en soyluları, tek mümkün olanıdır onlar. Onlar hayatta kalırlar..."

Görüşünün felsefî genişliğinin sevinerek farkına varmadan edemedi ama bunun keyfini çıkarmak için duramadı çünkü ilhamı, aziz gerçekliğin çağrısı, devam etmesine neden oldu.

"Seni sen yapan toplumun ahlâkî temellerine saygı göstermelisin. Ona dürüst ol. Bu görevdir, bu onurdur, bu dürüstlüktür."

Acı bir şey yemiş gibi, içinde büyük bir hararet hissetti. Daha yakına doğru bir adım attı. Kadın ayağa kalktı ve adamın o anın muhteşem önemine dair hislerini canlandıran bir umudun heyecanıyla ona baktı. Ve kendini unutmuş gibi sesini epey yükseltti.

"Doğru olan ne, diye soruyorsun bana. Sadece düşün. O sinir bozucu serseriyle kaçsaydın ne olurdun?.. Ne olurdun?.. Sen! Eşim!.."

Camda, tam boy hâlinin ve uzaktan, beyazlığından ötürü, bir kuru kafaya benzeyen yüzünün görüntüsünü yakaladı. Kendini, kadının eğik başının üzerine lânet okuyacakmış gibi, kaldırılmış kollarıyla gördü. Bu çirkin görüntüden utandı ve aceleyle ellerini cebine koydu. Kadın kendi kendine konuşurmuş gibi zayıfça fısıldadı.

"Ah! Peki şimdi neyim?"

"Görünüşe göre, senin için olağan üstü sayılabilecek bir şansla, hâlâ Bayan Alvan Hervey'sin," dedi konuşkan bir ses tonuyla. Odanın en uzak köşesine yürüdü ve geri döndüğünde kadını dik, elleri kucağında ve bir kör gibi gözlerini hiç kırpmadan kayıp, değişmez bir bakışla, bronz ejderhanın çenesinin arasında parlayan kaba aleve bakarken buldu.

Ona oldukça yaklaştı ve bacaklarını biraz açık tutarak ellerini cebinden çıkarmadan, bir süre boyunca ona tepeden bakarak dikildi. Zihninde bir küme sözcüğü, bir sonraki konuşmasını, ezici çokluktaki düşüncelerinden toplayarak evirip çeviriyor gibi gözüküyordu.

"Beni bu sınayışın fazlasıyla ağırdı," dedi sonunda ve bu sözleri söyler söylemez ahlâkî temellerini kaybetti, hayatını mahvetmeye o kadar yakınlaşan bu beceriksiz yaratığa karşı tutkulu bir kızgınlık seli tarafından, bulunduğu doruktan alıp götürüldü. "Evet; bir erkeğin olması gerektiğinden daha fazla sınadım," diye haklı bir sertlikle devam etti. "Âdil değildi. Seni buna iten neydi?.. Neydi?.. Böyle bir mektup yazmaya iten..Beş yıllık kusursuz bir mutluluktan sonra! Gerçekten kimse inanmazdı. Yapamayacağını hissetmedin mi? Çünkü yapa-

madın. Bu imkansızdı, biliyorsun. Değil miydi? Düşün. Değil miydi?"

"İmkânsızdı," diye fısıldadı kadın itaatkârca.

Böyle hazır bir şekilde verilen uysal onay onu yumuşatmadı, mutlu etmedi; tamamen güvende olduğumuzu saymayı öğrendiğimiz zamanlarda yakın ve beklenmedik bir tehlikenin varlığını hissettmemiz hâlinde tecrübe ettiğimiz, açıklanamaz bir his uyandırdı onda. Elbette, imkânsızdı! O biliyordu. Eşi de biliyordu. İtiraf etmişti. Bu imkânsızdı! O adam da herkesin bildiği kadar iyi biliyordu bunu; bilmeden edemezdi. Ancak o ikisi huzuruna karşı bir suikastte birlik olmuşlardı; içlerinde, inancın onaylamadığı bir suç girişiminde. Olamazdı! Olamazdı! Ancak çok yakın... Kısa bir irkilmeyle kendini yönetilemez, kısıtlanamaz bir budalalık diyarındaki sürgün, mahzun biri olarak gördü. Hiçbir şey tahmin edilemez, hiçbir şey önceden söylenemezdi; Bunların hiçbirine karşı da konulamazdı. Ve duygu, katlanılmazdı, tüm umudun tükenmesinin ardından geldiği düşünülebilecek sönük korkudan bir parça taşıyordu. Bir anlık düşüncede, bu onura leke getiren bölüm kendini gerçek olan her şeyle, dünyevî durumlarla ve hatta dünyevî acıyla bağlarını koparmış gibi göründü; tamamen korkunç, kör bir adamın rahatsız edici gücü gibi yok edici bir bilgi hâlini almıştı. Çaresiz ve muğlak bir şey, şeytanın gizemli dürtüleri önünde gurunu kırmak, bir şekilde af dilemek için çılgın bir arzu belirtisi geçti aklından; sonra şeytanın unutulması, azimle hayatı mümkün kılmak için görmezden gelinmesi gerektiği; bilginin, gelişi belli ölümün insanın günlük hayatından uzak tutulması gibi, zihinden, görüşten uzak tutulması gerektiği fikri, inancı ve kesinliğine geldi. Kendini içten içe buna çabalayarak sertleştirdi ve bir sonraki dakika, biri sadece

gerçeklere tutunuyor ve aklını şaşkınlıklarına verip anlamlarına vermiyor olsa görüneceği kadar basit, inanılmaz derecede makul duruyordu. Uzun sessizliğin farkına vararak, ikaz edercesine boğazını temizledi ve ciddi bir sesle konuştu.

"Böyle hissettiğine mutlu oldum... Olağan üstü derecede mutlu... Bunu zamanında hissettin. Çünkü görmüyor musun ki..." Beklenmedik biçimde tereddüt etti.

"Evet... Görüyorum," diye mırıldandı.

"Tabii ki görürsün," dedi halıya bakarak ve başka şeyler düşünen biri gibi konuşarak. Kafasını kaldırdı. "İnanamıyorum, bundan sonra bile, bundan sonra bile, sen tamamen, tamamen.. Düşündüğümden farklıyken. İmkânsız gelyor bu bana."

"Bana da," diyerek soluğunu bıraktı.

"Şimdi, evet," dedi, "Ama, ya bu sabah? Ya yarın?.. Bu..."

Sözlerinin çekilmesiyle başladı ve aniden durdu. Her bir düşünce treni, yönetilemez budalalık diyarına gidiyor, görmezden gelinmesi gereken bilgi ve korkuyu anımsatıyor gibi duruyordu. Hızla konuştu.

"Durumum çok acı verici ve çok zor... Hissediyorum ki..."

İçine hapsolmuş düşüncelerini ifade etmede ani bir yetersizlik tarafından korkuyla ezilmiş gibi ona acı bir havayla, sabit baktı.

"Ben gitmeye hazırım," dedi kısık bir sesle. "Her şeyi kaybettim... Öğrenmek için... Öğrenmek için..."

Çenesi, göğsüne doğru düştü; sesi, bir iç çekiş içinde kayboldu. Adam, sabırsız bir uzlaşma duygusundan küçük bir hareket yaptı..

"Evet! Evet! Hepsi çok iyi... Elbette. Kaybetmekhah! Ahlâkını kaybetmişsin, sadece ahlâkın kaybetmişsin..Eğer sana inanırsam..."

Kadın sıçramasıyla adamı korkuttu.

"Ah! İnanıyorum, inanıyorum," dedi hızla ve kadın ayağa kalktığı gibi aniden oturdu. Ümitsizce devam etti.

"Acı çektim. Şu an da acı çekiyorum. Ne kadar çok olduğunu bilemezsin. Öyle çok ki, ayrılmaktan bahsettiğinde neredeyse... Ama hayır. Sorumluluklar var. Sen bunu unuttun; bense asla unutmadım. Yemin ederim, asla unutmadım. Ama bunun gibi korkunç bir durumda insanoğlu için varılan yargılar yanlış yere gidiyor, en azından bir süre için. Görüyorsun ki sen ve ben, en azından ben öyle hissediyorum-sen ve ben dünyanın önünde biriz. Olması gerektiği gibi. Dünya haklı tabii genellikle. Yoksa şu an olduğu şey olamazdı; kesinlikle olamazdı. Ve biz de bunun bir parçasıyız. Sorumluluklarımız var... Dostlarımıza... Şey istemeyen... ıı ı."

Kekeledi. Kadın, kocaman gözlerle ona baktı ve dudakları hafifçe aralandı. Gevelemeye devam etti.

"Acı... Kızgınlık... Yanlış anlaşılması kesin. Yeterince çektim. Ve eğer tamir olunacak hiçbir şey yoksa-senin beni buna temin ettiğin gibi... Öyleyse..."

"Alvan!" diye haykırdı.

"Ne?" dedi suratsızca. İnsanın bir doğal âfetin yıkımına, harabelerine bakması gibi sıkıntılı bir bakışla, *bir süre için onu süzdü.*

"Öyleyse," diye devam etti kısa bir duraklamadan sonra, "en iyisi... İkimiz için... Herkes için en iyisi... Evet... en az acı, en az bencilce olan..." Sesi bocaladı ve kadın sadece bağlantısız sözcükleri duydu. "...Sorumluluk... Yük... Biz... Sessizlik."

Bir dakikalık tam bir durgunluk geldi ardından.

"Bu, senin vicdanına yaptığım bir yalvarıştır," dedi aniden, açıklayıcı bir tonda, "Tüm bunların rezilliğine bir şey ilâve etmemen için: sadıkça denemen ve bir şekilde bunun üstesinden gelmeme yardım etmen için. Koşulsuz-biliyorsun. Sadıkça! Bana acımasızca yanlış yapıldığını inkâr edemezsin-her şeye rağmen sevgim bunu hak ediyor..." Onun konuşmasını duymak için açık bir endişeyle durdu.

"Şart koşmuyorum," dedi hüzünle. "Bunu nasıl yapabilirim? Kendimi dışarıda buldum ve sonra geri geldim..."Gözleri bir an için küçümser bir tavırla parladı "teklif-teklif ettiğin şeye geldim. Görüyorsun.... Ben... Ben güvenilir biriyim... Şimdi."

Her kelimeyi derin bir dikkatle dinledi ve durduğunda, daha fazlasını bekliyor gibi gözüküyordu.

"Söyleceklerinin hepsi bu mu," diye sordu.

Sesinden ürkmüştü ve zayıf bir tonda konuştu.

"Gerçeği söyledim. Daha ne diyebilirim ki?"

"Kahretsin! İnsanî bir şeyler söyleyebilirsin," diye patladı. "Bu dürüst olmak değil; eğer bilmek istiyorsan buna küstahlık derler. Durumunu göstermek için,benim durumumu göstermek için de başka kelime yok. Kabullenme,ya da üzüntü, ya da pişmanlık, ya da başka bir şey belirten tek bir kelime daha duymayacağım."

"Kelimeler!" diye fısıldadı onu rahatsız eden bir tonda. Ayağını yere vurdu.

"Bu berbat!" diye haykırdı. "Kelimeler? Evet, kelimeler. Kelimeler bir şeyler ifade ediyor-evet, öyle-bu sinir bozucu gösteriş için. Bana-herkese-sana bir şeyler ifade ediyor. O duyguları ifade etmek için ne kullandınduygu-hıh!-beni, sorumluluklarını, arını unutturan duygular!" Ani öfkesine şaşırarak ona bakarken, adam

köpürüyordu. "Siz ikiniz sadece gözlerinizle mi konuştunuz," diye vahşice şapırdadı. Kadın ayağa kalktı.

"Buna dayanamam," dedi baştan aşağıya titreyerek. "Ben gidiyorum."

Birbirlerine bakarak bir dakika durdular.

"Sen değil," dedi bilinçli bir kabalıkla ve odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Büyük bir merakla kendi kalp atışlarını duymak istermişcesine sabit durdu kadın, sonra gücünü aşan bir görevden vazgeçer gibi yavaşça sandaleye düştü ve iç geçirdi.

"Söylediğim her şeyi yanlış anlıyorsun," diye sessizce başladı, "Ama şu an için-yaptıklarından mesul olmadığını düşünmeyi tercih ederim." Tekrar karşısında durdu. "Aklın başında değil," dedi tatlılıkla. "Şimdi gitmek, suç eklemek-evet, suç-olurdu bu saçmalığa. Ne pahasına olursa olsun, hayatımda kepazeliğe yer yok. Ve niçin? Beni yanlış anlayacağına eminim- ama söyleyeyim. Sorumluluklarımla ilgili bir mesele olduğundan. Evet. Beni pervasızca yanlış anlayacağına eminim. Kadınlar her zaman öyle yapar-onlar çok-çok dar kafalılar."

Bir süre bekledi ama hiç ses çıkarmadı, ona bakmadı bile; anlaşılmaz biçimde güvenilmez olduğundan kuşkulanan bir adam gibi, kendini rahatsız, acı verici şekilde rahatsız hissetti. Bu kızgınlık verici duyguyla savaşmak için çok hızlı bir şekilde konuşmaya karar verdi. Sözlerinden gelen ses, fikirlerini kışkırttı ve etrafa fırlayan düşünceler oyununda yalnız bir görkemle hata ve tutkuların faydasız artığının üzerinde yükselerek, inançlarının zaptolunmaz kayasına, arada bir, bakışlar attı.

"Çünkü bu aşikâr," diye devam etti meraklı bir canlılıkla, "Buna hakkımız olmadığı aşikâr. Hayır, sefaleti-

mizi bizden doğal olarak daha iyi şeyler bekleyen insanların hayatına sokmaya hakkımız yok. Herkes kendi hayatının ve etrafındaki hayatın güzel, saf olmasını diler. Bizim durumumuzdaki insanlar arasında olan bir skandal, ahlâk açısından bir felâket olurdu, bunun ölümcül etkisi olurdu, anlamıyor musun, o sınıfın genel duruşu üzerinde. Bunu derinden hissediyorum. Geniş açı bu. Zamanla buna hak vereceksin... Yine sevdiğim ve güvendiğim kadın olduğunda..."

Birden boğuluyormuş gibi, kısa bir süre için durdu, sonra tamamen değişmiş bir ses tonuyla konuştu, "Çünkü seni sevmiş ve sana güvenmiştim"- dedi ve bir dakika için yine sustu. Kadın mendilini gözüne tuttu.

"Güdülerime saygı göstereceksin. Hayatımızın vaziyetine karşı sadakattir bu, ki bu noktada siz, tüm kadınlar, başarısız oldunuz! Bir insan genelde doğal olarak böyle konuşmaz, ama böyle bir durumda kabul et... Ve bu durumu göz önünde bulundur, masumun suçlu olanla beraber acı çekişini. Dünya yargılamada acımasızdır. Ne yazık ki, her zaman yanlış anlamaya meraklı olanlar vardır. Senin ve vicdanımın önünde suçsuzum ancak yaşadıklarımın bir şekilde açığa çıkması, bu küredeki faydamı zayıflatır, ki bu geniş kürede umuyorum ki yakında... İnanıyorum ki bu hususta görüşlerimi tamamen paylaşıyorsun. Başka bir şey söylemek istemiyorum... Bu konu hakkında daha fazla konuşmayacağım, *ama, inan bana, gerçek cömertlik, bir insanın sessizlik* içinde yükünü taşımasıdır. İdeal olan korunmalıdır, en azından başkaları için. Bu gün gibi ortada. Eğer tiksindirici bir yaram varsa, onu sebepsiz yere açmam iğrenç bir şey olur- iğrenç! Hayatta hayat kavramında-çoğunlukla samimiyet, suçtan aşağı bir şey değildir. Ve biliyorsun ki günaha teşvik, kimsenin gözünün yaşına bakmaz. Ger-

çekten, birinin, durmadan başkasının refahını gözetmesi diye bir şey yoktur ki bu sorumluluk temeline oturtulmuştur. Ancak zayıflar vardır..." Sesi bir an için vahşileşti. "...Ve aptallarla kıskançlar da vardır. Özellikle bizim durumumuzdaki insanlar için. Bu korkunç, korkunç... Kayıtsızlıkta ben suçsuzum; ama düzeltilemez bir şeyler olsaydı..." Derin bir gölge gibi karanlık bir şey yüzünden geçti. "Düzeltilemeyecek hiçbir şey yok görüyorsun, şimdiden sana tamamıyla güvenmeye hazırım sonra sorumluluklarımız belli."

Yere baktı. İfadesi değişti ve yaptığı laf kalabalığının şiddetinden, düşünmeden, son zamanlarda kendinde keşfetmiş olduğu tüm teskin edici gerçeklerin donuk düşüncesine daldı. Bu önemli ve yatıştırıcı sohbet süresince, en içindeki inançlarıyla, uğursuzca ciddi bir yüz ve boş bir deliğin anlamsızlığına bakar gibi gözüken donuk bir hiçliğe ait gözlerle, halıya bakmaya devam etti. Sonra, hiç canlanmayarak, devam etti:

"Evet. Oldukça açık. Çokça sınandım ve bir süre için oyun yapamam, eski duygular hep eski duygular...." İç geçirdi. "...Ama seni affediyorum..."

Mendilini gözlerinden çekmeden hafif bir hareket yaptı. Halıyı derin derin halıyı incelediğinden, adam hiçbir şey fark etmedi. Sessizlik vardı, sessizlik içinde ve dışında sessizlik, öyle ki sözleri, etraflarını saran hayattaki ses ve titremeleri dindirmiş gibiydi ve ev, yalnız başına, terk edilmiş bir karadaki yaşanacak tek yermiş gibi dikildi.

Başını kaldırdı ve ciddiyetle tekrarladı:

"Seni affediyorum...Bir sorumluk duygusuyla ve umudum ileride..."

Bir kahkaha duydu ve bu, sözlerini kesmekle kalmamış, bir de rüyanın güzelliğini bozan gerçeğin çirkin

acısıyla, zihin meşguliyetini dağıttı. Sesin nereden geldiğini anlayamadı. Kadının ileriye doğru uzanmış, kısa görünen, göz yaşıyla lekelenmiş, kederli yüzünü ve sandalyenin arkasına doğru atmış olduğu başını gördü. Bu delici sesin bir rüya olduğunu düşündü. Ancak derin bir hıçkırıkla başlayan ağlamanın ve bir diğer çığlığın takip ettiği tiz, sürekli ses, kesinlikle onu olduğu yerden yırtıp atıyormuş gibi duruyordu. Kapıya doğru fırladı. Kapalıydı. Anahtarı çevirdi ve düşündü: Bu iyi değil... "Kes şunu!" diye haykırdı ve telâşla, onun çığlığının arasında kendi sesini zar zor duyduğunu fark etti. Bu katlanılamaz sesi elleriyle bastırma düşüncesiyle geri atıldı ama kadın yangındaymış gibi kendini ona dokunamaz bularak, şaşırmış bir hâlde kalakaldı. Bağırdı, "Yeter!" diye, bir isyanın kargaşasında bağıran adamlar gibi, kırmızı bir yüz ve korkutan gözlerle; sonra, bir başka kahkaha patlamasından önce temizlenmiş gibi, bir anda üç aynanın görüşünün dışına çıktı, aniden kadının önünden silindi. Bir süre için kadın nefes nefese kaldı ve boş odanın berrak durgunluğunda bir hıçlığe güldü.

Adam ona doğru yürüyerek ve elinde bir bardak suyla tekrar ortaya çıktı. Kekeledi: "İsterik-Dur-Duyacaklar-İç bunu." Tavana doğru güldü. "Kes şunu!" diye bağırdı. "Ah!"

Suyu kadının yüzüne attı ve bu harekete kininin tüm gizli kabalığını kattı, ancak yine de bardağı sudan sonra göndermenin tamamen affedilebilir olabileceğini hissetti. Kendini engelledi fakat aynı zamanda, ilk rahatlık hissi geldiğinde aniden sağır olduğu izlenimininden şüphe duymayı aklına bile getirtmemiş olan bu deli çığlıkların korkunçluğunu hiçbir şeyin durduramayacağına oldukça ikna olmuştu. Sonraki dakika, oturduğundan ve gerçekten sessiz olduğundan emin olduğunda her

şey insanlar, şeyler, duygular, istirahate çekilmiş gibiydi. Minnettar olmaya hazırdı. Tekrar başlamasından korkarak, fakat bunu itiraf edemeyerek gözlerini ondan alamıyordu; çünkü tecrübe, bunun üzerinde ne kadar kibirle düşünmeye çalışsa da, gizemli bir korkunun şaşkınlığını bıraktı. Yüzünden su ve gözyaşı akıyordu; alnında bir tutam saç vardı, bir diğer tutam yanağına yapışmıştı; şapkası dağınıkça bir yana yatmıştı; ıslak peçesi, alnını süsleyen kirli bir paçavraya benziyordu. Yüzünde tam bir açıklık, tedbirlerden arınmışlık, sadece dış görünüşün bakımından vazgeçmeden günlük hayattan soyutlanabilecek gerçeğin çirkinliği vardı. Ona bakarken, neden aniden yarını düşündüğünü ve bu düşüncenin neden dile getirilemez, cesareti kırılmış bir bezginlik, günlerin ardı ardına gelmesiyle yüzleşme korkusu uyandırdığını bilmiyordu. Yarın! Dün kadar uzaktaydı. Gün ışıkları arasında çağlar geçmiş gibiydi. Unutulmuş bir ülkeye bakan biri gibi tavırlarını gözledi. Azgın değillerdi- güya işaretleri gördü; ama gördüğü sadece bir benzerlikti, dünkü kadın değildi; ya da belki de dünkü kadından daha mı fazlaydı? Kim söyleyebilirdi? Yeni bir şey miydi? Yeni bir ifade veya yeni bir ifade gölgesi miydi? Ya da derin, açığa çıkmamış eski bir gerçek, önemli ve saklı bir gerçek, gereksiz, lânetlenmiş bir kesinlik miydi? Fazlasıyla titrediğini, elinde bir bardak olduğunu fark etti ve zamanın geçtiğini. Devam eden *bir güvensizlikle hâlâ ona bakarken bardağı koymak* için masaya uzandı ve bardağın ahşap boyunca ilerlediğini açıkça hissedince irkildi. Köşeyi ıskalamıştı. Bu sürpriz, kazanın şıngırdayan sesi onu anlatılamayacak derecede rahatsız etti. Sinirlenerek ona döndü.

"Bunun anlamı nedir," diye sordu sertçe.

Elini yüzünün üzerinden geçirdi ve kalkmak için bir girişimde bulundu.

"Yine saçmalamayacaksın," dedi. "Ruhum üzerine, ben kendini bu derece kaybadeceğini bilmiyordum." Fiziksel tiksintisini gizlemeye çalışmadı çünkü bunun, her ilginin, bir görüntünün doğasında olan herşeyin ahlâkî sefaleti olduğuna inanıyordu. "Seni temin ederim ki bu iğrençti," diye devam etti. Bir süre ona dik dik baktı. "Kesinlikle alçaltıcı," diye ısrarla ekledi.

Bir yay tarafından hareket ettirilmiş gibi hızla ayağa kalktı ve yalpaladı. İçgüdüsel olarak ileri atıldı. Sandalyenin arkasını yakaladı ve kendini sabitledi. Bu adamı durdurdu ve kocaman gözlerle, belirsizlikle ve rahatlama ve merakla, korku dolu rüyalar gördükleri uzun bir geceden geçip uyanmış gibi yavaşça gerçekliğe dönerek birbirleriyle yüz yüze kaldılar.

"Lütfen, tekrar başlama," dedi çabukça, açık dudaklarını görerek. "Biraz saygıyı hak ediyorum ve böyle sorumsuz bir davranış benim için acı verici. Daha iyi şeyler umuyorum... En azından buna hakkım var."

İki elini şakaklarına bastırdı.

"Ah, saçmalık!" dedi sertçe. "Akşam yemeğine pekâlâ inebilirsin. Kimse şüphelenmez; hizmetçiler bile. Hiç kimse! Hiç kimse!..Yapabileceğine eminim."

Kollarını indirdi; yüzü seğirdi. Doğruca adamın gözlerine baktı ve bir kelime söyleyemeyecek gibi yetersiz gözüktü. *Adam kaşlarını çattı.*

"Dilerdim," dedi zalimce. "Hem senin için de..." Bu anı acımasızca sürdürmeye çalıştı. Neden konuşmuyordu? Pasif dayanıklılıktan korktu. Yapmalıydı... Gelmesini sağlamalıydı. Bakışı derinleşti ve en beklenmedik anda katı bir sesle "Evet, yapabilirim," dediğinde ve sandalyenin arkasını tekrar kavradığında etkisi olabile-

cek bir şiddet düşünmeye başlamıştı. Adam rahatladı ve birden davranışı ilgisin çekmeyi bıraktı. Önemli olan hayatlarının hergünkü hâliyle, yanlış anlaşılacak bir şeyler olmaksızın, Tanrı'ya şükür, hiçbir ahlâkî anlam içermeden, şaşkınlıklar olmadan fakat geçmişte ve tüm gelecekteki kesilmemiş ilişkilerinin bir sembolü olarak yeniden başlayacak olmasıydı. O sabah, o masada, birlikte kahvaltı ettiler ve şimdi akşam yemeği yiyeceklerdi. Hepsi bitmişti! Arada ne olduğu unutulabilirdi. Kesinlikle unutulmalıydı. Tıpkı hayatta tek kez olan şeyler gibi, mesela ölüm gibi.

"Seni bekleyeceğim," dedi kapıya giderken. Kapıda biraz zorlandı çünkü anahtarı çevirdiğini hatırlayamamıştı. Bu gecikmeden nefret etti ve kilidin başında çabalarken, odadan çıkma hususundaki sabırsızlığı, arkasında karısının olduğunu da bilmesiyle, onu hasta etti. Sonunda başardı; sonra kapıda "Epey geç oldu, biliyorsun," demek için omzunun üzerinden baktı ve onu transtaki bir kadın gibi mermer kadar beyaz ve tamamen durgun bir yüzle bıraktığı yerde dikilirken buldu.

Onu bekleteceğinden endişeliydi fakat kaşla göz arasında, daha nasıl olduğunu anlamadan, kendini karısıyla aynı masada otururken buldu. Yemek yemeye, konuşmaya, doğal olmaya karar vermişti. Kandırmacanın evde başlaması gerekiyormuş gibi gelmişti ona. Hizmetçiler bilmemeliydiler, hatta şüphe bile etmemeliydiler. *Bu yoğun gizlilik arzusu; bir mezar gibi karanlık, yok* edici, derin, tedbirli gizlilik, bir kuruntu gücüyle ona sahip oldu, hayatındaki günlük dostları olan cansız cisimlere dağılmış gibi gözüktü, bir düşmanlık lânetiyle sonsuza dek gerçeklerin arsızlığının ve insanoğlunun asaletsizliğinin arasında duracak olan sadık duvarların içindeki her bir şeyi etkiledi. Ki bu duyguya daha önce

de bir iki kez kapıldığı olmuştu. Her iki hizmetçi de odayı birlikte terk ettiğinde bile, sanki siyah meşe büfeyi, ağır perdeleri, sert arkalıklı sandalyeleri aldatmak istiyormuş gibi dikkatlice doğal, oldukça istekli, huzurlu kaldı bu lekesiz mutluluk inancında. Eşinin otokontrolüne karşı güvensiz, ona bakmaya isteksiz ve onunla konuşmaya gönülsüzdü, çünkü en ufak bir hareket, söylenecek ilk sözle kendini ele vermemesi ona inanılmaz geldi. Sonra odadaki sessizliğin tehlikeli olmaya başladığını ve katlanılamaz bir gürültünün etki yaratabilecek kadar aşırı olduğunu düşündü. İnsanın düşüncesiz bir itirafı kesmeye hevesli oluşu gibi bunu sonlandırmak istiyordu; ama yukarıdaki kahkahayı anımsayarak, dudaklarını açması için bir fırsat vermeye cesaret edemedi. O an önemsiz bir şey söyleyen sakin sesini duydu. Gözlerini tabağının ortasından ayırdı ve bir harikaya bakmak üzereymiş gibi heyecanlı hissetti kendini. Ve hiçbir şey huzurundan daha harika olamazdı. Samimi gözlere, saf yüze, yıllarca her akşam o yerde gördüğü şeye baktı; beş yıl boyunca her gün duyduğu sesi dinledi. Belki biraz solgundu, ancak sağlıklı bir beniz sarılığı, onun en büyük cazibelerinden biri olmuştu. Belki yüzü hareketsizdi ama tanrıların lâneti altında çalışan harika bir heykeltraş tarafından yapılmış kusursuz bir heykel gibi, o mermere benzer vurdumduymazlık, o harikulâde duygusuzluk; özelliklerindeki o heybetli, düşüncesiz durgunluk o ana kadar kendini zaptolunmaz sahibi zannettiği bir ruhun sakin asaleti olarak düşünmesine ayna tuttu. Bunlar hisseden, acı çeken, başarısızlığa uğrayan, hatalar yapan, fakat seçilenin zaferine ahlâkî bir zıtlık oluşturmaktan başka dünyada hiçbir değeri olmayan bu bayağı sürüden farkının dışsal belirtileriydi. Görüntüsüyle gurur duyuyordu. Kusursuzluğun tamamla-

yıcı uygunluktaki samimiyeti vardı görünüşünde ve şimdi değişmemiş olmasını görmek, onu şaşırtmıştı. Böyle görünüyor, böyle konuşuyordu, tam olarak böyleydi, bir yıl önce de, bir ay önce de, daha dün o... Arada olanlar bir değişikliğe sebep olmamıştı. Ne düşünüyordu? Solgunluğu, durgun yüzü, masum gözleri ne anlama geliyordu? Onca yıl ne düşünmüştü? Ne düşünmüştü dün; bugün, yarın ne düşünecekti? Öğrenmeliydi... Ancak nasıl öğrenecekti bunu? Ona karşı, o adama karşı, kendine karşı yanlış davranmıştı; yanlış davranmaya hazırdı onun için. Her zaman yanlış. Yalandan bakmış, yalan solumuş, yalanları yaşamıştı. Yalanlar söyleyecekti. Her zaman, hayatın sonuna kadar her zaman yalanlar söyleyecekti. Ve o, hiçbir zaman ne demek istediğini anlayamayacaktı. Asla! Asla! Hiç kimse anlayamazdı. Bilmek imkânsızdı.

Ani bir aydınlanmayla tabağındaki zehirden haberdar olmuş ve beyninde, yaşadığı sürece tek bir lokma daha yutmayacağına kesinlikle karar vermiş gibi bıçağını ve çatalını kabaca bıraktı. Yemek bir sebepten, gittikçe bir ocaktan da sıcak bir hâl alan odada devam etti. İçmesi gerekiyordu. Tekrar tekrar içti ve sonunda, kendini toplayınca, içtiklerinin fazlalığından ürktü; iki farklı şarap bardağından su içtiğini fark edene kadar; yaptığının farkında olmayışı onu acıya sevk etti. Kendini böyle sağlıksız bir ruh hâlinde görmek, onu rahatsız etmişti. Aşırı duygu, aşırı duygu; aşırı duygunun sağlıksız, ahlâken faydasız oluşu, inancının bir parçasıydı; erkekliğin üzerine bir lânetti. Onun hatası. Tamamen kadının hatasıydı. Günahkâr öz-ihmâli bulaşıcıydı. Ona daha önce hiç düşünmediği şeyler düşündürdü; parçalayan, eziyet eden, tıpkı ölümcül hastalık gibi hayatın tam özünü yıkan düşünceler; tıpkı salgın hastalığın fısıltıyla gelen

haberleri gibi havadan, gün ışığından, insanlardan korkma tohumları eken düşünceler.

Hizmetçiler sessizce servis yaptılar ve o, eşiyle kendine bakmamak için, hangisinin kim olduğunu fark etmeden, önce bir hizmetçiyi, sonra diğerini gözleriyle takip etti. Etrafta sessizce, etekleri halıya değecek uzunlukta olduğundan insanın neyle yürüdüklerini düşünmelerine sebep olarak, gezindiler; değişmez siyah beyaz kıyafetlerinde, aynı hareketleriyle ve matem elbiseleri içindeki bir çift kukla gibi hiç hayat olmayan yüzleriyle orada burada süzüldüler, geri çekildiler, yanaştılar; ve katı ilgisizlikleri ona garip, kuşku dolu, çaresizce düşmancıl geldi. Böyle insanların duygu ve yargılarının insanı bir şekilde etkileyebileceğini daha önce hiç düşünmemişti. Hiçbir görüşleri, ilkeleri, incelikleri ve güçleri olmadığını anladı. Ama şu an öyle alçalmıştı ki, hizmetçilerinin gizli düşüncelerini bilme arzusunu kendinden gizlemeye bile teşebbüs etmedi. Pek çok kez o kızların yüzlerine gizlice baktı. Bilmek imkânsızdı. Tabaklarını değiştirdiler ve varlığını tam anlamıyla görmemezlikten geldiler. Ne delinmez hile. Kadınlar!.. Etrafında kadınlardan başka hiçbir şey yoktu. Bilmek imkânsızdı. Bazen keşfedilmemiş bir ülkedeki yalnız bir askerin cesaretine saldıran bu kalp yoklayan, ateşli tehlikeli yalnızlık hissini tecrübe etti. Bir adamın yüzü, hissedebileceği, herhangi bir adamın yüzü, inanılmaz bir *rahatlık olurdu. O zaman insan bilirdi. Birşeyleri*anlayabilirdi... En yakın zamanda erkek bir uşak tutacaktı. Ve sonra bu yemeğin sonu, saatlerdir sürüyormuş gibi duran bu yemeğin sonu, sanki normalde sonsuza dek o masada oturmalarını bekliyormuş gibi, onu son derece şaşkınlığa uğratarak, geldi.

Ancak yukarıda salonda, hiçbir koşul altında oturmasına izin vermeyen dinlenmek bilmez bir kaderin kurbanı oldu. Kadın, kısa bir koltuğa oturdu ve dirseğinin hizasındaki bir masadan fildişi kanatları olan küçük bir yelpaze alarak, yüzünü ateşe karşı korudu. Kömür alev vermeden yanıyordu; ve kızıl parlaklık üzerinde ızgaranın dik kol demirleri, tüketilmiş fedakârlıkların yanmış kömür parçaları gibi siyah ve kıvrık hâliyle ayaklarının dibinde göze çarpıyordu. İleride, ince pirinç bir çubuğun üzerine tüneyen lamba, kızıl bir ipeğin geniş gölgesinin altında yandı: Büyük odanın gölgesinde, renginin sıcaklığında nazik, arı ve rahatsız edici bir şeylerin olduğu, ateşli alacakaranlığın ortasında. Yumuşak ayak sesleri ve yüksekteki şömine rafının üzerindeki saatin hafifleyen vuruşları, süreli bir yarışa katılmış zaman ve kendi gizemli bir amaca doğru alacakaranlığın sinir bozucu nezaketi boyunca birlikte gitmişler gibi, birbirlerine düzenli biçimde cevap veriyorlardı.

Sonsuz bir yolculukta geceleri sebatla hızlanan bir yolcu gibi hiç durmadan odanın bir ucundan diğerine yürüdü. Arada bir ona baktı. Bilmek imkânsızdı. Bu berbat kesinlik düşüncesi, aklına sınırsız ve sonsuz derecede önemli, bir duygunun her şeyi saran inceliğini, acısının sonsuz kaynağını anlattı. Bu kadın onu kabul etmiş, kendisini terk etmiş, ona geri dönmüştü. Ve tüm bunlar arasında gerçeği asla bilemeyecekti. Asla. Ölene *kadar... Hatta öldükten sonra da diğer adamı iyilik ve* kötülüğün Gizemli Yaratıcısı, şüphe ve güdülerin efendisine sonsuza dek saklı kalmak üzere geri dönecek olan kalplerdeki gizler dışında her şeyin, düşüncelerin ve amellerin, ödüllerin ve cezaların açığa çıkacağı, kıyamet gününde de.

Ona bakmak için hareketsiz durdu. Arkaya yaslanmış ve yüzü ondan başka tarafa çevrilmiş hâliyle kımıldamadı, uyuyormuş gibiydi. Ne düşünüyordu? Ne hissediyordu? Kusursuz durgunluğunda, soluksuz sessizlikte kendini onun önünde önemsiz ve güçsüz hissetti, tıpkı zincirlenmiş bir mahkûm gibi. Etkisizliğinden gelen siniri, yanlışlığın acı verici hissinin yaşandığı bir dakikada bir adamın boş bir odanın yalnızlığında tehditler mırıldanmasına ya da gözdağı veren hareketlerde bulunmasına sebep olan, eziyet edici görüntülerin gücünü ve sinsi görüntüleri çağrıştırdı. Fakat, tutku fırtınası hemen geçti ve onu, intiharın eşiğindeyken vazgeçmiş bir adamın merak duyan, düşüncelerle dolu korkusuyla biraz titreterek terk etti. Gerçeğin durgunluğu ve ölümün huzuru yalnızca, hayatın tüm yararlı köleliklerini saran ayıbın büyüklüğüyle sağlanabilir. Bilmek istemediğini anladı. Bu daha iyiydi. Her şey bitmişti. Hiçbir şey olmamış gibiydi. Ve kimsenin bilmemesi, her ikisi için de gerekli ve ahlâken doğruydu.

Bir tartışmayı sonlandırır gibi aniden konuştu.

"Bizim için en iyisi tüm bunları unutmak."

Biraz irkildi ve yelpazeyi bir şaklamayla kapattı.

"Evet, affetmek ve unutmak," diye tekrarladı, kendi kendine söylüyor gibi.

"Ben asla unutmayacağım," dedi titreyen bir sesle. "Ve asla kendimi affetmeyeceğim..."

"*Ama kendimi suçlayacak hiçbir durumu olmayan* ben..."Ona doğru bir adım atarak konuşmaya başladı. Kadın sıçradı.

"Senin affın için geri dönmedim," diye, haksız bir karalamaya karşı bağırıyormuş gibi hırsla haykırdı.

Yalnızca "Ah!" dedi ve sessizleşti adam. Hareketlerindeki bu kışkırtılmamış saldırganlığı anlayamamıştı

ve son sözlerinin tonundaki duyguya benzer bir şeyin kasıtsız ipuçlarının, bu kontrol edilemez dürüstlük patlamasına sebep olduğunu düşünmekten kesinlikle çok uzaktı. Bu, şaşkınlığını tamamladı fakat şimdi hiç de sinirli değildi. Anlaşılmazın etkisiyle uyuşturulmuş gibiydi. Önünde, kızıl alacakaranlıktaki kara bir hayal gibi uzun ve belli belirsiz biçimde dikildi. Sonunda dudaklarını açsa ne olacağından emin olmayarak ıstırapla mırıldandı:

"Ama aşkım yeterince güçlüyse..."dedi tereddüt içinde.

Bir şeyin, kızgın durgunlukta yüksek sesle kırıldığını duydu. Yelpazesini kırmıştı. İki ince fildişi parça birbiri ardına, hiç ses çıkarmadan kalın halının üzerine düştü ve adam, içgüdüsel olarak, onları kaldırmak için eğildi. Kadının ayakları yanında aranırken, ellerinde, yeryüzünde başka hiçbir şeyin veremeyeceği vazgeçilmez bir hediye tuttuğunu fark etti ve ayağa kalktığında, bir bilmeceye karşı dayanılmaz bir inanç, ulaşabileceği ve ondan uzaklaşan varoluş sırrı, bunun kesinliği, manevî ve kıymetli inancı tarafından etkilenmişti. Kadın kapıya doğru ilerledi ve adam, bilmeceyi açıklaştıracak, hediyeyi teslim olmaya zorlayacak sihirli bir söz arayarak, yanı başında onu takip etti. Ama öyle bir söz yoktu! Bilmece yalnızca fedakârlıkla açıklığa kavuşabilirdi ve cennetin hediyesi adamın ellerindeydi. Ancak onlar, *bilmeceleri hor gören ve yolda kazanılanlar dışında* hediyelere değer vermeyen bir dünyada yaşıyorlardı. Kapıya yaklaşıyordu. Adam çabukça konuştu:

"Yemin ederim ki seni sevdim ve şimdi de seni seviyorum."

Neredeyse anlaşılamaz derecede kısa bir dakika, ona kızgın bir bakış atmak için durdu ve sonra devam

etti. Bu kadınsı etki, zeki ve nefis müdafaasının ebedî içgüdüsünce lânetlenmiş, anlayamayacağı her şeyde açık bir kötülük görmeye hazır kadını, hem ruhuna hitap edebilen hem de acıma duygularının mücadelesine iğrenç maddeciliklerinin adiliğinden başka hiçbir şey sunamayan adamlara karşı acı bir kızgınlıkla doldurdu. Kendi kendini kandırmasına karşı olan bu öfkesinde her ikisi için de yeteri kadar nefret buldu. Ne istiyorlardı? Bu karşısındaki daha fazla ne istiyordu? Ve kocası, eli kapı kolunda onunla tekrar karşı karşıye geldiğinde, kadın kendine onun affedilemez biçimde aptal mı yoksa sadece alçak mı olduğunu sordu.

Gerginlikle ve hızla konuştu:

"Kendini kandırıyorsun. Beni asla sevmedin. Belli bir şekilde, senin onayladığın bir şekilde düşünecek, konuşacak ve davranacak bir eş, bir kadın, herhangi bir kadın istedin. Sen kendini sevdin."

"Bana inanmayacak mısın," diye sordu, yavaşça.

"Eğer beni sevmiş olduğuna inansaydım," diye hırsla başladı, sonra uzun bir nefes aldı; ve bu duraklama sırasında adam, kulaklarındaki düzenli kan vuruşunu duydu. "Eğer buna inansaydım... Asla geri dönmezdim," diye pervasızca bitirdi.

Duymamış gibi yere bakarak durdu. Kadın bekledi. Bir dakika sonra adam kapıyı açtı ve merdiven sahanlığında, çenesine kadar kumaşla sarılmış, onlara görmeden *bir demet ışık uzatan kör, mermerden yapılmış* kadın belirdi.

Öyle derin bir düşünce içinde kendini kaybetmiş gibiydi ki, tam çıkacakken kadın ona bakmak için şaşkınlıkla durdu. O konuşurken adam, duyu dünyasının dışında, his bölgesinde, bilmece üzerinde düşünüyordu. Ne yaptığının, ne söylediğinin ne önemi vardı, bilmece-

nin cevabını hareketlerindeki ve sözlerindeki acıyla buluyorsa! İnanç ve sevgi olmadan hayat olmaz, insan yüreğinde inanç, bir insana karşı sevgi! Yardımı hayatta bir defalığına en hak edilmemişin ayrıcalığı olan o lütuf dokunuşu, ona ilerilerin kapısını açtı ve orada manevî ve kıymetli kesinliği düşünürken varoluşunun tüm anlamsız kazalarını unuttu: Elde etmenin mutluluğunu, zevk almanın tadını; aptal hazlarla aşağılık acıların maddi dünyasını yöneten hırsın değişken ve baştan çıkarıcı tüm hâllerini. İnanç! Sevgi! bir ruhun gerçekliğine karşı şüphesiz, açık inanç okyanus kadar derin yeryüzündeki kısa fırtınaların üzerindeki sonsuz uzay gibi dingin ve sonsuz, büyük şefkat. Tüm yaşamı boyunca istediği buydu. Ama bunu ilk kez ancak o zaman fark etmişti. Eşini kaybetmenin acısıyla bu fikre ulaşmıştı. İhsan ondaydı! İhsan ondaydı! Ve tüm dünyada onu büyük arzusuna teslim edecek tek insan oydu. Onu göğsüne sarmek istermişcesine kollarını açarak ileri doğru bir adım attı ve kafasını kaldırdığında öyle boş bir şaşkınlık bakışıyla karşılandı ki, kolları, bir hamleyle vurulmuş gibi indi. Ürkerek ondan uzağa sıçradı, eşikte tökezledi ve sahanlığa geldiğinde hızla, çömelmiş vaziyette döndü. Ayağının etrafına dolanınca elbisesinin uzun eteği hışırdadı. Gizli olmayan bir panikti bu. Dişlerini göstererek hızla nefes aldı ve güç nefreti, güçsüzlüğü hor görme, cinselliğin zihinleri sonsuz meşgul edişi, oyuncak iblisin bir kutudan çıkması gibi dışa çıktı, "Bu iğrenç," diye çığlık attı.

Adam hareketlenmedi; ancak kadının bakışı, tahrik edici hareketleri, sesi, o ve sevgiyle aşkın görüntüsü arasında kalınlaşan bir gerçekler sisi gibiydi. Kayboldu ve o yüze bir pusudan etrafı gözlerken fark edilmiş gibi muzafferane ve aşağılayıcı bir şekilde, o beyaz yüze gizli ve

beklenmedik biçimde bakarken, yavaşça duyu dünyasına geri dönüyordu. İlk belirgin düşüncesi şuydu: Bu kadınla evliyim. Hemen ardından da bana gördüklerimin dışında bir şey vermeyecek, diye düşündü. Görmeme ihtiyacı hissetti. Fakat görüntünün hatırası, kâhinin içinde sonsuza dek kalacak olan hatıra, yeni bir inancın dokunuşuyla eski düşüncesini terk edip saf sertliğiyle, "İhsan sende değil," demesine sebep oldu. Arkasına dönerek, onu hayretler içinde bıraktı. Kadın, duygularının, yanlış anlaşılan ve acıklı çekişmesinden daha önemli bir şeyle karşılaşmanın acı kuşkusuyla mücadele ederek yavaşça yukarıya çıktı.

Salonun kapısını kapadı ve ağır gölgelerin arasında, mahvoluş için seçkin olan bir yerin parçasıymış gibi ateşli alacakaranlıkta öylesine hareket etti. O, ihsan sabibi biri değildi, kimsenin ihsan sahibi olmadığını düşündü. Kalabalık, küçük masaların birinden düşmüş bir kitaba bastı. İnce cildi kaldırdı ve onu tutarak kızıl gölgeli lambaya yaklaştı. Soluk alev rengi, kitabın kapağında belirginleşti ve karışık bir labirentte üzerine yayılan bükülmüş altın harfler, kızıllıkla parlayarak ortaya çıktı. "Dikenler ve Yapraklı Süsleme." Bunu iki defa okudu, "Dikenler ve Yapra..." Diğeri şiir kitabıydı. Bunu ayağına düşürdü ancak en küçük kıskançlık ya da kızgınlık sızısı hissetmedi. Ne biliyordu? Ne? Sıcak kömür kütleleri ızgaranın üzerine yıkıldı ve onlara bakmak için döndü... Ah! Bu adam, gelmeyen, gelmek için inanca, sevgiye, cesarete sahip olmayan o kadın için, elindeki her şeyden vazgeçmeye hazırdı. O adam ne bekliyordu, ne umuyordu, ne istiyordu? Kadın ya da manevî kıymeti olan bir kesinlik! Bir insan evlâdına verdiği ilk cömert değer, kendisine korkunç bir hata yapmaya çalışan o adamaydı. Kızgın değildi. Kişisel olmayan bir acı, tüm

insanoğlunun elde edilemeyen için duyduğu özlemin bir parçası olan büyük melankoli yüzünden üzülmüştü. Her insanla, hatta o adamla bile, özellikle o adamla olan kardeşliğini hissetti. Şimdi ne düşünüyordu? Beklemeyi ve umut etmeyi bırakmış mıydı? Beklemeyi ve umut etmeyi hiç bırakacak mıydı? Cesareti, ihsanı olmayan bu kadını anlayacak mıydı?

Saat vurmaya başladı ve derin sesli titreşim, uzakta çalan büyük bir zilin sesi gibi odayı doldurdu. Vuruşları saydı. On iki. Başka bir gün başlamıştı. Yarın olmuştu; insanı cezbeden, aşka ve inanca tepeden bakan, mezara uygun ödüllere giderken hayatın acı faydasızlıklarından geçerek gelen gizemli ve yalancı yarın. Vuruşları saydı. Ve ızgaraya bakarken daha fazlasını bekliyor gibi gözüküyordu. Sonra, sanki çağırılmış gibi, kuvvetle yürüyerek odayı terketti.

Dışarı çıktığında koridorda ayak sesleri duydu ve durdu. Bir sürgü çekildi-ardından bir diğeri. Bu sürgüler, kendilerini lekesiz ve suçsuz olarak tanıtanlar için asil hediyelerle dolu olan bir dünyaya karşı hiddetli eleştirilerinden gelen arzu ve aldanma kilitliyor, adeta kapı dışarı ediyordu. Güvendeydi ve evinin her yanında mezarlardaki taşlar gibi gerçeği geçilmez kılan ayırımcı sert kapıların ardında başarıyı hayal eden gurursuz korku ve gurursuz umutlar uyuyordu. Bir kilit kapandı, bir zincir takırdadı. Kimse bilmeyecekti!

Neden bu güven temini korku yükünden daha ağırdı ve neden başlayan gün kendini inatla geçmiş tüm günler gibi, bir bugün ya da bir yarın gibi sunmuştu? Ama hiçbir şey değişmemişti çünkü kimse bilmeyecekti; ve her şey eskisi gibi devam edecekti; elde etme, zevk alma, her gün bastırılan açlığın kutsallığı; soylu dürtüler ve bastırılamaz arzular. Hayatın tüm nimetleri. Manevî

ve kıymetli kesinlik, sevgi ve inancın kesinliği dışında her şey. Hatırlayabildiği kadar uzun bir süredir, bunun gölgesinin onunla olduğuna inanıyordu; bu görünmez varlığın hayatını yönettiğine. Şimdi gölge ortaya çıkıp solduğundan özündeki gerçeklere karşı hissettiği özlemi söndüremiyordu. Bu arzusu çok saftı; varoluşun temelinde olan maddî istekler gibi hükmediciydi ama onlara benzemeyen yönü fethedilemez oluşuydu. Hiçbir rakipten çekmeyen, yalnız, avutulamaz ve tehlikeli bir fikrin ince despotluğuydu. Adam yavaşça merdivenleri çıktı. Kimse bilmeyecekti. Günler geçecekti ve o uzağa, çok uzağa gidecekti. Eğer fikir yönetilemezse talih, insan, tüm dünya yönetilebilir. Bu ümidin büyüklüğü karşısında gözleri kamaşmıştı; pratikteki içgüdüsünün vahşiliği ona sadece elde edilebilecek şeylerin elde etmeye değer olduğunu haykırdı. Basamaklarda durdu. Koridorda ışıklar sönmüştü ve aşağıda küçük, sarı bir alev uçuşuyordu. Onu kışkırtan ani bir aşağılanma hissetti. Devam etti fakat odalarının kapısındaki kolu açmak için ilerlemişken, durakladı. Merdiven katının aşağısında, kapıyı kilitleyen kızın başı belirdi. Kolu düştü. "O gidene kadar bekleyeceğim," diye düşündü ve perde kapının dik kanatları arasında geri adım attı.

Bir kaynaktan çıkar gibi yavaş yavaş gelişini gördü. Her basamakta mumun zayıf alevi kadının yorgun, genç yüzünde dalgalandı ve koridorun karanlığı siyah eteğine yapışmış, dünyanın büyük gecesi, duvarların, kapalı kapıların, perdeleri çekilmiş pencerelerin ihtiyatlı sıkılığının üstesinden gelmişcesine sessiz bir sel gibi kabararak onu takip etti. Basamaklardan çıktı, kızgın bir dalga gibi duvarlardan atladı, mavi göğün, sarı kumların, manzararanın gün ışıklarının ve kızgın masumiyetle uysal açlığın tatlı merhamet hissinin üzerinde aktı. Kayık-

taki şirin idili ve ünlü kabartmaların sakat ölümsüzlüklerini yuttu. Dışarıdan aktı; yok edici bir sessizlikte daha da yükseldi. Ve, yukarısında, kaidenin üzerindeki yapma, kör, mermer kadın, her şeyi yutan geceyi bir deste ışıkla savuşturuyor gibiydi.

Utanç dolu bir teslimi gizlemeye yetecek kadar derin bir karanlığın gelişini merak ediyormuş gibi, delinmez karanlığın yükselen dalgasını sabırsızlıkla izledi. Daha da yakınlaştı. Işık demeti söndü. Kız, ona bakarak yükseldi. Arkasında, muazzam kadının gölgesi, duvarda hafifçe dans ediyordu. O, yanından sessizce ve ağır göz kapaklarıyla geçerken adam nefesini tuttu. Yolunda kasvetli denizin akan dalgası, ayaklarına dolaşır gibiydi ve kontrolsüzce yükselerek kafasının üzerinde sessizce kapandı.

Zaman gelmişti ama kapıyı açmadı. Her şey durgundu ve hayatın makûl zorunluluklarına teslim olmak yerine, isyankâr bir kalple evin karanlığından çıktı. Delinmez bir gecenin sığınağıydı orası. Önceki gün, yarını olmayan bir karanlıkta onu yalnız bırakarak gerçekten gelmiş ve gitmiş gibiydi. Ve sabırlı bir hayal gibi sinirli ve sakin bir vaziyette, gecenin içinde bir demet sönük ışık tutan mermerden kadının altında, belli belirsiz gözüktü.

İsyankâr kalbi göğsünde manevî ve kıymetli bir kesinlik, sevgi ve inancın kesinliği arzusuyla çıldırmış gibi atarken itaatkâr düşüncesi, kesilmemiş bir hayatın, kesilmemiş bir başarının asaletinin ve faydalarının resmini aradı onun için. İnsanların tohum ekip biçebildiği gün ışığını dışarıda bulabiliyorsa evindeki geceden ona neydi! Kimse bilmeyecekti. Günler, yıllar geçecekti ve onu sevmiş olduğunu anımsadı. Yıllar geçecekti. Sonra, sevecen genişlikte bir pişmanlık, idealleştirilmiş kusursuz-

lukların dönüşüne karşı hırslı bir özlemle, bizim ölüleri düşündüğümüz gibi onu düşündü. Onu sevmişti-onu sevmişti-ve asla gerçeği görememişti! Yıllar şüphenin verdiği dayanılmaz acıyla geçecekti. Gülüşünü, gözlerini, sesini, sessizliğini, onu sonsuza dek kaybetmişcesine hatırladı. Yıllar geçecekti ve gülüşüne hiç güvenmeyecekti, gözlerinden şüphe edecekti, sesine hiç inanmayacaktı, sessizliğine güven duymayacaktı. Onda ihsan yoktu-onda ihsan yoktu! O neydi? O kimdi? Yıllar geçecekti bu saatin hatırası zayıflayacaktı ve kadın da kusursuz bir hayatın maddî huzurunu paylaşacaktı. Onda kimse için sevgi ve inanç yoktu. Ona düşünceni, inancını vermek, dünyanın ucuna itirafını fısıldamak gibiydi. Hiçbir şey geri gelmezdi bir yankı bile.

Bu düşüncenin acısında doğmuştu vicdanı. Yavaşça büyüyen ve hayatın karmaşık gerçekleri arasında çürüyen pişmanlık korkusu değil, kemal hâliyle sınanmış bir kalpten silâhla ve keskince, güdülerin gizli alçaklığıyla savaşmak için fırlayan Kutsal bilgelikti bu. Bir anda ahlâkın mutluluk için bir yol olmadığını düşündü. Bu ilham korkunçtu. Bildiği hiçbir şeyin önemi olmadığını anladı hemen. Erkek ve kadınların hareketleri, başarı, aşağılanma, asalet, başarısızlık, hiçbir şeyin önemi yoktu. Daha az ya da çok acı, bu zevk, şu ıstırap meselesi değildi bu. Bu, doğruluk ya da yanlışlık meselesiydi. Bu yaşam ya da ölüm meselesiydi.

İlham veren gecede, kalpleri sınayan karanlıkta, insan işi için faydasız olan fakat açgözlü günlerin ışığından etkilenmemiş bakışlarının bazen yıldızlar kadar uzağa yürüdüğü gecede dikildi. Etrafındaki kusursuz durgunlukta ciddi bir şeyler vardı fakat bunun bozuk bir inancın ayinine adanmış bir tapınağın yalancı ciddiyeti olduğunu hissetti. Tedbirli duvarlar arasındaki ses-

sizlik, güvenliydi fakat ona heyecan verici ve sinsiymiş gibi geldi, tıpkı kârlı bir rezilliğin ayırışı gibi; bir kalpazan yatağının, kötü şöhretli bir evin uyanık huzuruydu! Yıllar geçecekti ve kimse bilmeyecekti. Asla! Ölene kadar ve ondan sonra da.

"Asla," dedi ilham verici geceye, yüksek sesle.

Ve tereddüt etti. İnsan gözüne çok ürkek olan kalp gizleri, sonsuza dek saklı kalarak, iyi ve kötünün Esrarlı Yaratıcısı, şüphe ve güdülerin efendisi'ne dönecekti. Vicdanı doğmuştu, onun sesini duymuştu ve içindeki gücü, kaçınılmaz iktidarı, kalbinin gizini görmemezlikten gelerek tereddüt etti. Her insanın yaşamını yeni bir inancın ateşine dönüştürmek üzere yapılmış, berbat bir fedakârlıktı. Kendine ve kurtuluşun zâlim hükmüne yardım etmek istedi. Onu hiç başarısızlığa uğratmamış olan zımnî karmaşa ihtiyacı, yılların alışkanlığı kendini ispat etti. Belki o yardımcı olurdu. Kapıyı savurarak açtı ve bir kaçak gibi içeri daldı.

Işığın göz alıcı parlaklığından başka hiçbir şey göremeden önce odanın ortasındaydı. Sonra kopmuş ve gözlerinin seviyesine kadar batıyormuş gibi, bir kadının başı belirdi. Adam içeri daldığında o da sıçradı.

Bir süre, şaşkınlıkla aptala dönmüş gibi birbirlerini seyrettiler. Kadının saçları omuzlarından akarken cilâlanmış altın misali parıldıyordu. Onun gözlerindeki derinliğine varılmaz dürüstlüğe baktı adam. İçinde hiçbir şey yoktu, hiçbir şey.

Aklı başında olmayarak, "Ben, bilmek, bilmek istiyorum," diye kekeledi.

Gözlerdeki samimi ışıktan gölgeler geçti; şüphe, kuşku gölgeleri, bastırılamaz bir kinin hazır kuşkusu, sonsuz savunma güdüsünün acımasız güvensizliği; nefret, adi maddeciliğini kadının duygularının ruhanî ve

acıklı mücadelesine sokan anlaşılmaz, nefret uyandırıcı bir duygunun derin, korku dolu tiksintisi.

"Alvan, buna katlanmayacağım," aniden hızla soluk alıp vermeye başladı, "Hakkım, kendime karşı bir hakkım var."

Bir kolunu kaldırdı ve öyle tehditkâr gözüktü ki kadın korkuyla durdu ve biraz geri çekildi.

Adam kolu kalkık durarak dikildi. Yıllar geçecekti ve o, üzerinden şüphe ve nefret gölgeleri geçen bu derinliğine varılmaz dürüstlükte yaşamak zorunda olacaktı. Yıllar geçecekti ve asla bilmeyecekti; asla güvenmeyecekti. Yıllar sevgi ve inanç olmadan geçecekti.

"Buna katlanabilir misin," diye bağırdı tüm düşüncelerini o da duyabilmiş gibi.

Tehditkâr durdu. Kadın şiddet ve tehlikeyi düşündü ve sadece bir an için yeryüzünde böyle kaba bir deneyimin bedeli olarak ödenebilecek yeterince ihtişam olduğundan şüphe etti. Adam tekrar, "Buna katlanabilir misin," diye bağırdı ve deli gibi öfkeyle baktı. Kadının gözleri de parladı. Düşüncelerinin şaşırtıcı haykırışını duyamıyordu. Onda ani bir pişmanlık, yeni bir kıskançlık nöbeti, sahte bir kaçınma arzusu olduğundan şüphelendi. Kızgınlıkla bağırarak cevap verdi-

"Evet," diye cevap verdi.

Görünmez bağlardan bir mücadeleyle olmuş gibi olduğu yerde sarsıldı. Kadın da baştan aşağıya titredi ve *"Evet, bunu yapamam," dedi. Kadını itmek istermişçesine* iki kolunu da uzattı ve odadan dışarı çıktı. Kapı bir sesle çarpıldı. Kadın kapıya doğru üç hızlı adım attı ve beyaz, altın kapı tahtasına bakarak durdu. Kapının öbür yanından hiçbir ses, bir fısıltı ya da iç çekme gelmedi; dışarıdan kalın halıdaki ayak sesleri bile duyulmadı. Çıkar çıkmaz oracıkta ölmüş ve ruhuyla beraber

vücudu da o anda kaybolmuş gibiydi. Açık dudakları ve karasız gözleriyle dinledi. Sonra aşağıda, ondan çok aşağıda, yeryüzünün ta içinden geliyormuş gibi bir kapı şiddetle çarpıldı ve sessiz ev, bir yıldırım çarpmasından daha etkili bir şekilde çatısından temeline kadar titredi.

Adam asla geri dönmedi.

GELİŞİMİN İLERİ KARAKOLU

-1-

Ticaret merkezinden sorumlu iki tane beyaz adam vardı. Şef olan Kayerts kısa boylu ve şişman, yardımcısı Carlier ise uzun boylu, koca kafalı ve ince uzun bacakları üzerine oturtulmuş gibi duran oldukça geniş gövdeli biriydi. Çalışanların üçüncüsü ise Henry Price adını taşıyan Sierra Leoneli bir zenciydi. Ancak, nedendir bilinmez, nehrin aşağı kesiminde yaşayan yerliler ona Makola ismini vermişlerdi ve gittiği her yerde bu isimle anılmaya başlamıştı. Kuş şakıması gibi bir aksanla İngilizce ve Fransızca konuşabiliyor, çok güzel el yazısıyla düzenli bir şekilde hesapları tutuyor ve kalbinin derinliklerinde kötü ruhlara karşı bir sevgi besliyordu. Loandalı bir zenci olan karısı çok iri yapılı ve çok gürültücüydü. Üç tane çocuk güneşin altında alçak, gölgelik gibi bir barınağın kapısının önünde yuvarlanıp duruyordu. Genelde sessiz ve anlaşılması zor bir insan olan Makola, diğer iki beyaz adamı hor görmekteydi. Duvarları kilden ve çatısı kurumuş otlardan yapılmış küçük depodan sorumluydu ve deponun içinde bulunan boncuklar, pamuklu elbiseler, kır-

mızı mendiller, bakır teller ve diğer malların muhasebesini tutmaktan sorumluymuş gibi davranıyordu. Merkezde depo ve Makola'nın evinden başka büyük bir bina daha vardı. Düzgün bir şekilde kamıştan yapılmıştı ve dört tarafı verandayla çevriliydi. İçinde üç tane oda vardı. Ortadaki oturma odasıydı ve içinde kaba yontulmuş bir masa ile birkaç tane tabure vardı. Diğer iki oda ise beyaz adamların yatak odalarıydı. Her birinde birer yatacak yer ve cibinlik vardı. Ahşap döşeme, beyaz adamların eşyaları ile karma karışık bir haldeydi; açılmış, yarısı boş kutular, yırtık pırtık giysiler, eski botlar; her şey kirli, kırık ve gizemli bir şekilde iki dağınık adamın etrafında toplanmış gibiydi. Binaların biraz uzağında bir yer daha vardı. Orda uzun ve dik durmayan bir haçın altında bütün bunların başlangıcını görmüş, planlamış ve gelişimin bu ileri karakolunun inşaatını seyretmiş olan adam yatıyordu. Ülkesinde başarısız bir ressam olarak boş mideyle ünlü olma hayali ile yaşamaktan bezmiş, himaye ile buraya gelmişti. Bu merkezin ilk şefi olmuştu. Makola her zamanki "sana söylemiştim" şeklindeki ilgisizliği ile bu enerjik sanatçının yeni biten evde humma dan ölüşünü seyretmişti. Sonra bir süre için ailesi, hesap defterleri ve ekvatorun altındaki toprakları yöneten kötü ruh ile birlikte evde yalnız yaşamıştı. Tanrısıyla arası çok iyiydi. Belki de kısa zamanda oynayabileceği daha fazla beyaz adam sözü vererek gönlünü almıştı. Üzerine gölgelik olarak düz bir çatı konmuş büyük bir konserve kutusuna benzeyen buharlı bir tekneyle gelen Büyük Ticaret Şirketi'nin yöneticisi, her şeye rağmen merkezi iyi durumda ve her zaman olduğu gibi Makola'yı da oldukça gayretli buldu. Yönetici ilk temsilcinin mezarına doğru haç çıkardı ve Kayerts'i merkezin başına atadı. Carlier'e de ikinci so-

rumlu olduğunu söyledi. Acımasız ve becerikli biri olan yönetici, bazen az da olsa neşeli de olabiliyordu. Kayerts ve Carlier ile konuşarak onlara merkezin kendi gelecekleri için çok önemli olduğunu söyledi. En yakın ticaret merkezi üç yüz mil uzaktaydı. Bu durum onların kendilerini göstermeleri ve ticaretten kazanacakları komisyon açısından büyük bir fırsattı. Bu atama, işe yeni başlayan birine yapılabilecek en büyük iyilikti. Kayerts, neredeyse gözyaşları içinde, yöneticiye yöneldi. Elinden gelenin en iyisini yapacağını söyleyerek kendine duyulan güveni haklı çıkarmaya çalıştı. Telgraf idaresinde çalışmış biri olarak Kayerts kendisini nasıl ifade edeceğini biliyordu. Çeşitli Avrupa ordularında süvari astsubayı olarak görev yapmış olan Carlier ise daha az etkilenmişti. Eğer yaptıkları işten komisyon alacaklarsa bu daha iyiydi. Ticaret merkezini dünyanın geri kalanından ayıran nehir, orman ve aşılmaz çalılıklara göz gezdirerek dişlerinin arasından, "çok yakında görürüz," diye mırıldandı.

Ertesi gün birkaç balya pamuklu eşya ile birkaç sandık erzakı kıyıya attıktan sonra konserve kutusuna benzeyen tekne altı ay boyunca bir daha gelmemek üzere ayrıldı. Teknenin güvertesinde duran yönetici, kıyıda durup kendisine el sallayan adamlara şapkası ile selam verdikten sonra yanında duran şirketin eski bir çalışanına dönerek, "Şu iki geri zekalıya bak. Bana bu iki garip yaratığı gönderdikleri için merkezdekiler üzgün olmalı. Bu ikisine bir sebze bahçesi, yeni bir depo ve çit inşa etmelerini, ayrıca bir de boşaltma iskelesi yapmalarını söyledim. Hiçbir şey yapmayacaklarına iddiaya girerim. Nerden başlayacaklarını bile bilmiyorlar. Her zaman bu nehirdeki merkezin işe yaramaz olduğunu düşünmüşümdür ve bu ikisi de tam bu merkeze göreler," dedi.

"Kendilerini buraya uyduracaklardır," dedi yaşlı kurt hafif bir gülümseme ile.

"Herhalde, onları buraya altı aylığına hapsettik," diye sertçe yanıtladı yönetici.

İki adam tekne dönemeci dönenene kadar arkasından baktıktan sonra kol kola girip yamaçtan aşağı inerek merkeze geldiler. Bu geniş ve karanlık ülkede çok kısa bir süredir, üstelik diğer beyaz adamların arasında, üstlerinin gözetim ve denetimi altında bulunmaktaydılar. Ve şimdi, bulundukları ortamın bir parçası gibi değersiz bir şekilde kendilerini çok yalnız ve vahşi yaşamın ortasında aniden terk edilmiş hissettiler. O vahşi yaşam, içinde barındırdığı enerjik hayatların bir anlık kısa görüntüleri ile daha garip ve anlaşılmaz bir hale geliyordu. Her ikisi de tamamen önemsiz ve güçsüz, varlıklarını ancak gelişmiş modern toplumların içinde sürdürebilecek yetenekte insanlardı. Çok az insan yaşamlarını, karakterlerinin özünü, yeteneklerini ve cesaretlerini sadece içinde bulundukları güvenli ortamda ifade edilebileceğinin farkındadır. Cesaret, soğuk kanlılık, güven, duygular ve prensipler, her türlü önemli ve önemsiz düşünceler kişilere değil, kalabalığa aittir. O kalabalık ki, sahip olduğu denetim ve polis gücü ile kurumların sarsılmaz gücüne ve moral değerlerine körü körüne inanır. Ancak yalın ve el değmemiş vahşi yaşam, vahşi doğa ve vahşi insan ile temas etmek, insanın yüreğinde ani ve büyük korkulara neden olur. Birisinin yalnızlık duygusu, kesin olarak yalnız olduğunu algılaması, hissetmesi, daha güvenli olduğu için yalnızlığı inkar etme alışkanlığı, tehlikeli olan alışılmadık bir şeyi onaylama, belirsiz, kontrol edilemeyen ve itici olan bir şeyi önerme, alışılmış düzeni ve rahatı bozma, hayal gücünü heyecanlandırıp uygarlaşmış sinirleri akılsız ve şaşkın bir hale sokar.

Kayerts ve Carlier karanlıkta çocukların yaptığı gibi kol kola, birbirlerini çekiştirerek yürüdüler ve böylece yarı hayal ürünü olan korkularını biraz hafiflettiler. Sürekli olarak aynı tarzda sohbet etmeye başladılar. "Bizim merkezin yeri çok güzel," dedi biri. Diğeri merkezin güzelliğini daha da abartarak arkadaşını onayladı. Daha sonra mezarlığın yanından geçtiler. "Kötü şeytan," dedi Kayerts. Kısa bir duraklamadan sonra, "Hummadan ölmüştü, değil mi," dedi Carlier. "Niye," diye kırgınlıkla yanıtladı Kayerts. "Bana bu adamın güneşin altında çok fazla kaldığını söylemişlerdi. Herkesin söylediğine göre, güneşin altında çok fazla kalmadıktan sonra buranın iklimi bizim ülkeden daha kötü değilmiş. Beni duyuyor musun Carlier? Burada şef benim ve sana güneşin altında çok kalmamanı emrediyorum!" Üst olduğunu şaka yollu belli etmişti ancak söylediklerinde ciddiydi. Carlier'i buraya gömme ve yalnız kalma duygusu içini ürpertmişti. Birden burada, Afrika'nın göbeğinde Carlier'in kendisi için herhangi bir yerdeki kardeşten çok daha değerli olduğunu hissetti. Enerjik bir ruh haline bürünen Carlier askeri bir selam vererek canlı bir şekilde yanıtladı, "Emriniz yerine getirilecektir, şef!" Sonra gülmeye başlayarak Kayerts'in sırtına vurdu ve, "Burada hayatımızı kolaylaştırmalıyız! Sadece oturup bu vahşilerin getireceği fil dişlerini toplayalım. Ne de olsa bu ülkede güzel şeyler de var!" Her ikisi de gülerken Carlier bir yandan, "Bu zavallı Kayerts; çok şişman ve sağlıksız. Eğer onu buraya gömmek zorunda kalırsam bu çok korkunç olur. Ona iyi bakmalıyım," diye düşünüyordu. Evlerinin varendasına varmadan birbirlerin "sevgili dostum" diye çağırmaya başlamışlardı.

Çok yoğun oldukları ilk gün evlerini daha sevimli ve yaşanabilir yapmak için çekiçler, çiviler ve kırmızı

patiska perdeleri takmakla oyalanarak geçirdiler. Böylece yeni hayatlarına daha konforlu bir şekilde başlayacaklardı. Oysa bu onlar için imkansız bir olaydı. Sadece malzeme sorunu ile uğraşmak bile insanların düşündüğünden daha fazla zihinsel dinginlik ve cesaret gerektirir. Böyle bir mücadele için bu ikisinden daha uygunsuz kimse olamazdı. Toplum nezaketinden dolayı değil, sadece garip ihtiyaçları için bu ikisini barındırmıştı; ancak bağımsız düşünceden, inisiyatiften ve her türlü rutinden sapmalarını yasaklamıştı. Aksi takdirde cezaları ölümdü. Sadece makine gibi yaşayabilirlerdi. Ve şimdi, bu gözetimden kurtulmuş, kulağının arkasında kalem ya da kollarında altın kordon olan bu insanlar, ömür boyu hapse mahkum olmuş ama uzun yıllar sonra serbest bırakılmış mahkumlar gibi ne yapacağını bilemez haldeydiler. Her ikisi de tecrübeleri olmadığı, bağımsız düşünce yeteneğinden yoksun oldukları için yeteneklerini nasıl kullanacaklarını bilmiyorlardı.

İkinci ayın sonunda Kayerts sık sık, "Eğer Melie olmasaydı beni buralarda tutamazdınız," demeye başlamıştı. Melie onun kızıydı. Kızının çeyizini hazırlayabilmek için on yedi yıldır mutlu bir şekilde çalıştığı telgraf idaresindeki görevinden ayrılmıştı. Karısı ölmüş; kızını ise kız kardeşine bırakmıştı. Caddelerin, kaldırımların, kafelerin, yıllardır her gün görmeye alıştığı şeylerin, gayretsiz, monoton bir devlet memuru olmak gibi tanıdık şeylerin çağrıştırdığı düşüncelerin özlemini çekiyordu. Devlet dairesinin dedikodularını, küçük düşmanlıklarını, nefretlerini ve küçük şakalarını özlemişti. "Eğer saygılı bir kayınbiraderim olsaydı," diye söze girdi Carlier, "kalbi olan bir insan, ben de burada olmazdım," dedi. Ordudan ayrıldıktan sonra tembelliği ve yüzsüzlüğü ile ailesinin nefretini kazanmış, öfkeli bir kayınbi-

rader ona şirkette ikinci sınıf bir işçi olarak iş ayarlamak için insan üstü bir çaba harcamıştı. Dünyada tek kuruş parası olmayan biri olarak, artık tanıdıklarından hiçbir şey sızdıramayacağını açık seçik anladığında, bu hayat tarzını kabul etmek zorunda kalmıştı. O da Kayerts gibi eski yaşantısını özlüyordu. Güzel bir öğleden sonrasında süvari kılıçlarının ve mahmuzlarının şıkırtılarını, barakalardaki şakalaşmaları, garnizondaki kızları özlüyordu. Ancak bunların yanında kendisine haksızlık yapıldığını da düşünüyordu. Zalim bir adam olduğu belliydi. Bu nedenle zaman zaman aksi biri oluyordu. Fakat bu iki adam aptallıkları ve tembellikleri nedeniyle birbiriyle çok iyi anlaşıyorlardı. İşten aldıkları paraya karşılık kesinlikle hiçbir şey yapmadan tembelliğin tadını çıkarıyorlardı. Zamanla her ikisi de birbirlerini sevmeye başlamışlardı.

Büyük bir odadaki kör insanlar gibi, olayları genel olarak değil, sadece temas ettiklerini o da tam olarak değil) görerek yaşadılar. Nehir, orman, hayat dolu bu geniş topraklar, büyük bir boşluk gibiydi. Parlak güneş ışıkları bile hiçbir şeyi açığa çıkaramıyordu. Her şey birbiriyle ilişkisiz ve amaçsız bir şekilde gözlerinin önünde belirip kayboluyordu. Nehrin bile nerden gelip nereye gittiği belli değildi. Bir boşluğa doğru akıp gidiyordu. Bazen bu boşluktan kanolar geliyor ve ellerindeki mızraklarla yerliler, birden merkezin bahçesini dolduruyorlardı. Çıplak, parlak siyah tenli, beyaz taşlar ve parıldayan pirinç tellerle süslü, kusursuz vücutları vardı. Gürültülü ve anlaşılmaz bir şekilde konuşuyor, görkemli bir şekilde yürüyor ve ürkmüş gözleriyle sürekli olarak etrafa göz atıyorlardı. Bu savaşçılar, verandanın önünde dört veya beş sıra oluşturacak şekilde çömelerek şeflerinin bir fildişi için Bay Makola ile saatlerce pazarlık et-

mesini bekliyorlardı. Kayerts hiçbir şey anlamadan sandalyesinde oturuyor ve aşağıda olanları seyrediyordu. Yuvarlak, mavi gözlerini üzerlerine dikip Carlier'e seslenerek, "İşte, bak, oradaki adama bak, bir de onun solundakine. Hiç böyle bir yüz gördün mü? Sanki garip bir hayvan gibi," diyordu.

Kısa tahta bir pipo ile yerli tütünü içen Carlier, kasılarak yürüyüp bıyığını sıvazlıyor, kibirli bir şekilde savaşçıları izlerken, "Güzel hayvanlar. Fildişi getirdiniz mi? Hala geç değil. Şu sondan üçüncünün kaslarına bak. Ondan burnuma yumruk yemek istemezdim. Kollar güzel, ancak dizlerinin alt tarafı iyi değil. Bundan süvari olmaz," diyordu. Kendi baldırlarına keyifle baktıktan sonra lafını daima, "Öf! Leş gibi kokuyorlar! Hey, sen, Makola şu hayvan sürüsünü fetişin oraya götür," deyip (Belki de uygarlaşmanın ruhunu içinde barındırdığı için, bütün merkezlerdeki depolara fetiş deniyordu.) "onlara orada sakladığın ıvır zıvır şeylerden ver. Deponun battaniye yerine fildişi ile dolu olmasını tercih ederim," diye sonlandırıyordu.

Kayerts de onaylıyordu.

"Evet, evet! Git ve bu gereksiz pazarlığı orada bitir Bay Makola. Sen hazır olduğunda ben gelip fildişlerini tartarım. Dikkatli olmalıyız," diye onaylıyordu. Sonra arkadaşına dönerek, "Bunlar nehrin aşağısında yaşayan kabileden, nispeten güzel kokuyorlar. Daha önce de buraya geldiklerini hatırlıyorum. Şu patırtıyı duyuyor musun? Hangi insan böyle bir ülkeye katlanır ki? Kafam şişti," dedi.

Böyle kazançlı ziyaretler çok nadirdi. Ticaret ve gelişimin bu iki öncüsü, günlerce boş bahçede oturup güneş ışınlarının titreşen parlaklığını seyrederdi. Akarsuyun ortasındaki kumsalda su aygırları ve timsahlar yan

yana yatıp güneşlenirlerdi. Ve her yöne uzanmış bir şekilde, önemsiz ticaret merkezinin etrafını çevreleyen uçsuz bucaksız orman, hayatın kaçınılmaz karmaşıklıklarını içinde gizleyerek büyük sessizliğin içinde bilge bir suskunlukla yayılıyordu. İki adam hiçbir şey anlamıyor, buharlı teknenin gelişine kadar geçecek günlerin dışında hiç bir şeye önem vermiyordu. Kendilerinden önceki kişi bazı eski kitaplar bırakmıştı. Bu roman enkazlarını alıp, daha önce hiç böyle şeyler okumamış gibi şaşırıp heyecanlanıyorlardı. Sonra uzun günler boyunca romandaki kişiler veya olaylar hakkında bitmez tükenmez ve aptalca tartışmalara giriyorlardı. Afrika'nın göbeğinde Richelieu ve d'Artagnan, Şahin'in Gözü ve Goriot Baba ve daha pek çok kişi ile tanışıyorlardı. Bütün bu hayali insanlar sanki beraber yaşadıkları arkadaşlarıymış gibi dedikodularının konusu haline gelmişti. Onların erdemlerine inanmıyor, dürtülerine kuşku ile bakıyor, başarılarını kötülüyor, iki yüzlülüklerini rezalet olarak yorumluyor, cesaretlerine ise şüphe ile bakıyorlardı. Yumuşak veya acıklı pasajlar onları derinden etkilerken, suç hikayeleri kızdırıyordu. Carlier boğazını temizleyerek askeri bir tonda, "Ne kadar saçma," diyordu. Kayerts, yuvarlak gözleri yaşla dolu, şişman çenesi titreyerek ve kel kafasını ovalayarak, "Bu muhteşem bir kitap. Dünyada böylesine zeki bir insanın olup olmadığı konusunda hiçbir fikrim yok," diye ilan ediyordu. Ayrıca devlete ait bazı eski evrakların kopyalarını da bulmuşlardı. Bu kağıtlarda mağrur bir dille *Bizim Sömürgesel Yayılmamız* konusu anlatılıyordu. Daha çok uygarlaşmanın hakları ve görevlerinden, uygarlaşma ile ilgili görevlerin kutsallığından bahsediyor ve dünyanın karanlık bölgelerine ışık, inanç ve ticaret malzemesi taşıyan kişilerin erdemlerini övüyordu. Carlier ve Kayerts

okuyup, şaşırıp kendileri hakkında daha iyi şeyler düşünmeye başlamışlardır. Bir gün öğleden sonra Carlier elini gezdirerek, "Yüzyıl içinde belki de burada bir şehir olacak," dedi. " Rıhtım, ambar ve barakalar ve bir bilardo salonu. Uygarlık, oğlum, ve fazilet ve her şey. Sonra insanlar bu iki iyi insanın, Kayerts ve Carlier'in, tam burada yaşamış olan ilk uygar insanların hikayesini okuyacaklar. Kayerts başını sallayarak, "Evet, böyle düşünüp teselli bulabiliriz," dedi. Kendilerinden önce orda ölen adamı unutmuş gibiydiler, ancak bir gün, erkenden Carlier haçı sıkıca yeniden yerine dikti, "Ne zaman o yöne yürüsem beni şaşı yapıyordu," diye açıklamada bulundu Kayerts'e sabah kahvesini içerken. "Çok eğik durduğu için beni şaşı yaptı. Ben de onu düzelttim. Üstelik çok sağlam yaptım. Doğru söylüyorum! İki elimle haçın üstünde asılı kalacak şekilde bastırdım. Artık kımıldamaz. Gerçekten sağlam yaptım."

Bazen Gobila onları görmeye gelirdi. Gobila komşu köyün şefiydi. İnce ve siyah tenli, gri kafalı bir yerliydi. Belini saran beyaz bir bez ve sırtından sarkan uyuz bir panter derisi vardı. Kendisi kadar uzun bir değneği sallayarak iskelet bacaklarının uzun adımlarıyla gelir, merkezdeki ortak odaya girer ve kapının soluna dizlerinin üzerine çökerdi. Orada oturur, Kayerts'i seyreder ve zaman zaman diğerinin anlamadığı konuşmalar yapardı. Kayerts onun varlığından rahatsız olmaz, arada bir dostane bir şekilde, "Ne var ne yok eski dost," diye sorar ve birbirlerine gülümserlerdi. Bu iki beyaz yaşlı ve akıl ermez yaratığı sever ve ona *Gobila baba* derlerdi. Gobila'nın davranışları baba gibiydi ve gerçekten bütün beyazları sevdiği belli oluyordu. Hepsi ona çok genç gelirdi ve ayırt edilemeyecek kadar birbirlerine benziyorlardı. Ve bütün beyaz adamların kardeş ve ölümsüz ol-

duğuna inanıyordu. Onun yakından tanıdığı ilk beyaz adam olan sanatçının ölümü de bu inancı bozmamıştı. Çünkü beyaz yabancının gizli bir nedenle ölmüş gibi yaparak kendini buraya gömdüğüne ve bunun nedenini öğrenmeye çalışmanın boşuna olacağına kesinlikle inanmıştı. Belki de bu, evine, kendi ülkesine gitmenin bir yoluydu. Ne olursa olsun bu adamlar onun kardeşiydi ve garip özelliklerini de onlara nakletmişti. Bir şekilde geri döneceklerdi. Carlier onun sırtına dostça vurdu ve şaşırtmak için bir kibrit yaktı. Kayerts her zaman onun amonyak şişesini koklamasına izin vermeye hazırdı. Kısa süre içinde kendisini yerdeki çukurda gizleyen diğer beyaz yaratık gibi davranmaya başlamışlardı. Gobila onlara çok nazik davrandı. Belki onlar da diğeri gibiydiler veya onlardan biriydi. Bu gizemi çözemedi ancak onlara karşı daima dostça davrandı. Bu dostluğun bir sonucu olarak Gobila'nın köyündeki kadınlar sazlıklar arasından tek sıra halinde yürüyerek her sabah merkeze tavuk, tatlı patates, palmiye şarabı ve bazen keçi getirirlerdi. Şirket, merkezin yiyecek ihtiyacını tam olarak karşılayamıyordu. Bu nedenle çalışanlar yaşayabilmek için bu yerli malzemelere ihtiyaç duyuyorlardı. Gobila'nın iyi niyeti sayesinde bunlara sahip oldular ve iyi bir yaşam sürdüler. Bazen biri humma krizine yakalanır ve diğeri ona şefkatle bakıcılık yapardı. Bunun üzerinde fazla düşünmezler. Bu durum onları zayıf düşürür ve dış görünüşleri daha da kötüye giderdi. Carlier boş gözlerle bakan ve çabuk kızan biri olmuştu. Kayerts toparlak midesinin üzerinde asık ve sarkık bir yüz taşıyor, bu durum ona çok garip bir görünüm veriyordu. Fakat sürekli beraber oldukları için, dış görünüşlerinde ve karakterlerinde yavaş bir şekilde meydana gelen bu değişimin farkına varamıyorlardı.

Beş ay bu şekilde geçti.

Sonra bir sabah Kayerts ve Carlier verandanın alt kısmındaki sandalyelerinde oturup yaklaşmakta olan teknenin gelişi hakkında konuşurken bir grup silahlı adam ormanın içinden çıktı ve merkeze doğru ilerlemeye başladı. Adamlar bu bölgenin yabancısıydılar. Uzun boylu ve zayıftılar. Mavi renkli, saçaklı bir bezle boyunlarından dizlerine kadar örtülüydüler. Çıplak sağ omuzlarında çakmaklı tüfekler asılıydı. Makola heyecanlandı ve bütün gününü harcadığı depodan koşup çıkarak ziyaretçileri karşılamaya gitti. Adamlar merkezin bahçesine girerek sabit bakışlarla ve küçümseyerek onlara baktılar. Güçlü ve kararlı görünüşlü bir zenci olan liderleri kanlı gözleriyle bakarak verandanın önüne geldi ve uzun bir konuşma yaptı. Konuşurken çok fazla el kol hareketleri yapıyordu ve birden sustu.

Kullandığı uzun cümlelerde ve sesinin tonunda farklı bir şeyler vardı ve bu iki beyazı ürkütmüştü. Tam olarak bilinmeyen bir şeyleri hatırlatıyor gibiydi ve uygar insanların konuşmalarına benziyordu. Bazen rüyalarımızda duyduğumuz, aslında var olmayan bir lisan gibiydi.

"Bu nasıl bir dil," diye sordu şaşıran Carlier. "İlk anda Fransızca konuşuyor zannettim. Her neyse, bu da hiç işitmediğimiz anlamsız dillerden biri."

"Evet," diye yanıtladı Kayerts. "Hey Makola, ne dedi bu? Nereden geliyorlar? Kim bunlar?"

Fakat kızgın bir tuğlanın üzerinde duruyormuş gibi görünen Makola aceleyle yanıtladı, "Bilmiyorum. Çok uzaktan geliyorlar. Belki de Bayan Price anlar. Bunlar kötü adamlar olabilir."

Bir süre bekleyen liderleri kafasını sallayan Makola'ya sertçe bir şeyler söyledi. Daha sonra etrafa

bakınan adam Makola'nın kulübesini görüp, oraya doğru yöneldi. Bir süre sonra Bayan Makola'nın yüksek sesle bir şeyler söylediği duyuldu. Kalan diğer altı kişi ise etrafta bir süre gezindikten sonra başlarını deponun kapısına doğru çevirip mezarlığın etrafında toplandılar ve anladıklarını belirtir bir şekilde haçı işaret ettiler. Sanki evlerindeymiş gibi rahat davranıyorlardı.

"Bu adamlardan hoşlanmadım, sana söyleyeyim mi Kayerts, bunlar sahilden geliyor olmalılar; silahları da var," dedi Carlier.

Kayerts de bu adamlardan hoşlanmamıştı. Her ikisi de ilk defa yaşadıkları koşulların alışılmadık, hatta tehlikeli olduğunun farkına varmışlardı ve bu alışılmadık şey ile kendileri arasında durabilecek başka hiçbir güç yoktu. Tedirgin oldular ve içeri girip silahlarını doldurdular. Kayerts, "Karanlık basmadan gitmelerini söylemesi için Makola'ya emir vermeliyiz," dedi.

Yabancılar Bayan Makola'nın onlar için hazırladığı yemeği yiyip öğleden sonra ayrıldılar. İri yarı kadın çok heyecanlıydı ve ziyaretçilerle uzun uzun konuşmuştu. Ormanda ve nehirde orayı burayı göstererek çığlık atar gibi konuşmuştu. Makola ayrı bir yerde oturmuş ve seyretmişti. Bazen kalkıp karısıyla fısıldaşmıştı. Merkezin arkasındaki vadi boyunca yabancılara eşlik etmiş, düşünceli ve yavaş bir şekilde geri dönmüştü. Beyaz adamlar soru sorduğunda çok garip davranmış, anlamamış gibi, Fransızca'yı hatta, konuşmayı tamamen unutmuş gibi yapmıştı. Kayerts ve Carlier zencinin çok fazla palmiye şarabı içtiğini düşündüler.

Sırayla nöbet tutmaktan bahsettiler. Ancak akşam üzeri her şey çok sakin ve sessizdi ve onlar da alışılageldiği gibi kendi köşelerine çekildiler. Bütün gece boyunca köylerden gelen davul sesleriyle rahatsız oldular. Yakın-

lardaki yoğun hızlı bir gümbürdemeyi uzaktan başka biri takip ediyordu. Sonra hepsi birden sustular. Daha sonra kısa süreli sesler oradan buradan duyuldu. Ardından hepsi katıldı, çoğaldı, daha güçlü ve uzun süreli hale geldi, bütün ormana yayıldı. Gece boyunca aralıksız, durmadan, yakında ve uzakta, sanki bütün toprak kocaman bir davul olmuş cennete karşı bitmez bir yakarışta bulunuyor gibiydi. Daha sonra tımarhaneden gelen kısa süreli bir şarkı gibi yoğun ve büyük gürültü aniden tiz ve ahenksiz bir jet sesini andırarak gökyüzünden hızla geliyormuş gibi çınladı ve yıldızların altındaki bütün sakinliği yok etti.

Carlier ve Kayerts çok kötü bir gece geçirdiler. Her ikisi de gece ateş edildiğini düşünüyordu. Ancak sesin nereden geldiği konusunda karar veremediler. Sabahleyin Makola bir yerlere gitmişti. Dünkü yabancılardan biriyle öğlen vakti geri dönmüş ve Kayerts'in onunla konuşma çabalarından kaçınmıştı. Tamamen sağır gibiydi. Kayerts meraklanmıştı. Nehir kenarında balık avlamaya giden Carlier geri dönüp yakaladığı balıkları gösterirken, "Zenciler beraber bir iş çeviriyorlar gibi geliyor. Ne olduğunu merak ediyorum. Nehirde iki saat boyunca balık avlarken on beş tane kano gördüm," dedi. Kayerts endişeli bir şekilde, "Bu Makola bugünlerde bir garip değil mi," dedi. Carlier, "Her ihtimale karşı adamlarımızı bir arada tutalım," diye tavsiyede bulundu.

-2-

Yöneticinin bıraktığı on adam vardı. Şirketle altı aylığına anlaşma yapan bu adamlar (bir ayın ne kadar bir süre olduğu konusunda hiçbir fikri olmayan bu adamların zaman kavramları da çok zayıftı) iki yıldan daha uzun bir süredir gelişim adına hizmet ediyorlardı. Karanlık ve üzüntü ülkesinin çok uzak bir köşesindeki bir kabileye mensup bu adamlar, haklı olarak başıboş gezen yabancıların yerli halk tarafından öldürüleceğini düşünerek kaçmamışlardı. Merkez binasının hemen arkasındaki vadide uzun otların arasındaki sazdan yapılmış kulübelerde yaşıyorlardı. Mutlu değillerdi. Festivallerin büyüsünü, büyücüleri, insanların *kurban edilişini*, ana *babalarının*, *erkek* ve *kız* kardeşlerinin, ulu şeflerinin, saygı değer büyücülerinin, sevdikleri arkadaşlarının ve bağlı oldukları diğer insanların yaşadığı kendi topraklarını özlüyorlardı. Bunun yanı sıra, alışamadıkları ve kendi topraklarına yabancı bir yiyecek olan ve şirket tarafından dağıtılan pirinç istihkakı konusunda da anlaşamamışlardı. Bu nedenle

sağlıksız ve sefil bir haldeydiler. Başka bir kabileden olsalardı ölmeyi düşünebilirlerdi, bazı yerliler için intihardan daha kolay bir şey yoktu, böylece var olmanın karmaşasından kurtulurlardı. Fakat savaşmayı seven, dişleri törpülenmiş bir kabileye ait oldukları için daha azimliydiler ve her türlü hastalık ve kedere rağmen aptalca yaşamaya devam ediyorlardı. Çok az çalıştıkları için mükemmel fiziklerini kaybetmişlerdi. Carlier ve Kayerts sabırla onları tedavi etmeye çalışmış, ancak eski hallerine döndürmeyi başaramamışlardı. Her sabah bir araya gelip farklı bir iş yapmaları söyleniyordu; ot kesme, çit yapma, ağaç kesme vs. vs. Ancak hiçbir kuvvet onları iyi iş yapmak için ikna edemiyordu. Normalde iki beyaz adamın onlar üzerinde çok az bir kontrolü vardı.

Öğleden sonra Makola büyük eve gelerek Kayerts'i ormanın üzerinde yükselen üç tane duman bulutuna bakarken buldu. Kayerts, "Nedir bu," diye sordu. "Bazı köyler yanıyor," diye yanıtladı Makola, aklı başına gelmiş gibi görünüyordu. Sonra aniden, "Altı aylık kötü bir ticaret sezonu sonunda çok az fildişimiz var. Biraz daha fildişi ister misiniz," diye sordu.

"Evet," dedi Kayerts hevesle. Düşük olan komisyonu düşünüyordu.

"Dün gelen adamlar Loandalı tüccarlar, eve götüremeyecekleri kadar fildişi var. Alayım mı? Kamplarını biliyorum."

"Elbette," dedi Kayerts. "Ne ticareti yapıyorlar?"

"Kötü adamlar," dedi Makola kayıtsızca. "İnsanlarla savaşıp kadınları ve çocukları yakalıyorlar. Onlar kötü insanlar ve silahları var. Ülkede büyük bir karışıklık var. Fildişi istiyor musunuz?"

"Evet," dedi Kayerts. Makola bir süre sessiz kaldı. Sonra, "Şu bizim işçiler hiç iyi değil," diye homurdandı

etrafına bakınarak. Merkez çok kötü bir durumda. Yönetici çok kızacak. İyi bir parti fildişi bulursak bir şey demez."

"Yapabileceğim bir şey yok, adamlar çalışmıyor," dedi Kayerts. "Fildişini ne zaman getireceksin?"

"Çok yakında," dedi Makola. "Belki bu gece. Bu işi bana bırakın ve siz içerde kalın, efendim. Sanırım dans etmeleri için bu akşam bizim adamlara daha fazla palmiye şarabı verseniz iyi olacak. Eğlensinler. Yarın daha iyi çalışırlar. Biraz bozulmuş çok fazla palmiye şarabı var."

Kayerts, "Evet," dedi ve Makola ellerinde büyük bir su kabağı ile kendi kulübesinin kapısına yöneldi. Akşama kadar orada kaldılar ve Bayan Makola her birini tek tek muayene etti. Güneş battığında ayrıldılar. Kayerts ve Carlier dinlenirken adamların kulübesinin önünde büyük bir şenlik ateşi yanıyordu. Adamların bağırtısını ve davul seslerini duyabiliyorlardı. Gobila'nın köyünden bazı adamlar da merkeze gelerek personele katıldı ve eğlence büyük bir başarıyla tamamlandı.

Gecenin yarısında Carlier aniden uyandı, yüksek sesli bir bağırtı duydu ve sonra bir silah atıldı. Sadece bir kere. Carlier dışarı çıktı ve verandada Kayerts ile karşılaştı. Makola'ya seslenmek için bahçeyi geçerlerken karanlıkta kımıldayan gölgeler gördüler. Bir tanesi bağırdı, "Ateş etmeyin! Benim, Price," dedi. Sonra Makola yanlarında belirdi, "Geri dönün, geri dönün, lütfen" diye ısrar etti, "Her şeyi berbat ettiniz!" "Etrafta yabancı adamlar var" dedi Carlier. "Boş ver, ben biliyorum," dedi Makola. Sonra fısıldayarak, "Pekala, fildişi getir. Bir şey söyleme. Ben işimi biliyorum," dedi. İki beyaz adam isteksizce eve geri döndüler fakat uyumadılar. Ayak sesleri, fısıldamalar ve inlemeler duydular. Bir sü-

rü adam gelip, ağır bir şeyleri boşaltıp, uzunca bir süre patırtı yapıp gitmiş gibiydi. Sert yataklarına uzanıp, "Şu Makola çok değerli biri," diye düşündüler. Sabahleyin Carlier dışarı çıktı, uykulu bir şekilde büyük çanın kordonuna asıldı. Merkezdeki personel her sabah çan sesi ile bir araya gelirdi. Bu sabah kimse gelmedi. Kayerts de esneyerek geldi. Bahçenin karşısında Makola'nın elinde sabunlu su dolu ince bir leğenle kulübesinden dışarı çıktığını gördüler. Makola; bu uygar zenci çok temiz biriydi. Berbat görünümlü, sarı tüylü köpeğine ustalıkla biraz sabunlu su fırlattı, sonra yüzünü iki adamın evine doğru çevirerek uzak mesafeden, "Dün gece bütün adamlar gitti," diye bağırdı.

Net bir şekilde duydular, ancak şaşkınlıklarından ikisi birden, "Ne," diye bağırdılar. Sonra birbirlerine baktılar. "İşte şimdi berbat bir durumdayız," diye hırıldadı Carlier. "İnanılmaz," diye homurdandı Kayerts. "Kulübelere gidip bakacağım," diyerek uzun adımlarla uzaklaştı. Makola gelip Kayerts'i yalnız başına buldu.

"İnanamıyorum," dedi Kayerts ağlamaklı bir şekilde. "Onlara kendi çocuklarımız gibi bakmıştık."

Kısa bir duraklamadan sonra Makola, "Sahilde yaşayan insanlarla gittiler," dedi.

"Kiminle gittiklerini ne yapayım, nankör hayvanlar," diye haykırdı diğeri. Sonra ani bir şüpheyle ve sert bir şekilde Makola'ya bakarak, "Sen bunu nereden biliyorsun," diye ekledi.

Makola yere bakarak omzunu oynattı, "Nereden mi biliyorum? Sadece tahmin ettim. Getirdiğim fildişlerine bakacak mısınız? Çok güzel bir parti. Böylesini hiç görmediniz," dedi.

Depoya doğru yöneldi. Kayerts adamların inanılmaz bir şekilde kaçışını düşünerek mekanik hareketlerle

onu takip etti. Fetişin kapısının önünde altı tane muhteşem fildişi duruyordu.

Kayerts partiyi memnuniyetle inceledikten sonra, "Bunun için onlara ne verdin," diye sordu.

"Normal bir ticaret değil," dedi Makola. "Fildişini getirip bana verdiler. Merkezde bulunanlardan en çok neyi istiyorlarsa almalarını söyledim. Harika bir parti. Hiçbir merkez böyle fildişi görmemiştir. Bu adamların hamala çok ihtiyaçları vardı ve bizim adamlar da burada işe yaramıyorlardı. Ticaret yok, deftere girdi yok, her şey doğru."

Kayerts kızgınlıktan patlayacak gibi, "Neden," diye bağırdı. "Bu dişler için adamlarımızı sattın! Makola hareketsiz ve sessiz kaldı. "Ben, ben, seni," diye kekeledi Kayerts. "Seni iblis," diye bağırdı.

"Şirket ve sizin için en iyisini yaptım," dedi Makola soğukkanlılıkla. "Niye bu kadar çok bağırıyorsunuz? Şu dişlere bakın."

"Seni kovuyorum! Seni rapor edeceğim! Dişlere bakmıyorum. Onlara dokunmanı yasaklıyorum. Onları nehre atmanı emrediyorum. Sen, sen."

"Yüzünüz çok kızardı Bay Kayerts. Eğer güneşte çok kalırsanız hummaya yakalanıp ölürsünüz, tıpkı ilk şefimiz gibi," dedi Makola etkili bir şekilde.

Hareketsiz kalıp birbirlerine çok uzak bir mesafeden bakıyormuş gibi kızgın bir şekilde süzdüler. Kayerts ürperdi. Makola sadece düşündüğü şeyi söylemişti, ancak onun sözleri Kayerts'e uğursuz felaketlerle dolu gibi gelmişti. Hızla döndü ve eve gitti. Makola ailesinin ve güneş ışığı altında çok parlak ve değerli görünen dişlerin yanında dinlenmeye çekildi.

Carlier verandaya geri geldi. "Hepsi gitmiş mi," diye sordu Kayerts boğuk bir sesle odanın en uzak köşesinden.

"Evet," dedi Carlier, "kulübelerin önünde Gobila'nın halkından birinin ölü bedenini buldum. Göğsünden vurulmuş. Dün gece duyduğumuz silah sesi buymuş."

Kayerts hemen dışarı çıktı. Arkadaşını depodan uzakta kızgın bir şekilde fildişlerine bakarken buldu. Bir süre sessizce oturdular. Sonra Kayerts Makola ile yaptığı konuşmadan bahsetti. Carlier hiçbir şey söylemedi. Öğlen vakti çok az yemek yediler. Ve o gün çok az konuştular, dudakları bastırılmış gibiydi. Merkezin üzerine büyük bir sessizlik çökmüştü. Makola depoyu açmadı, bütün günü çocuklarıyla oynayarak geçirdi. Kapının dışındaki bir örtüye boylu boyunca uzandı ve çocuklar da onun göğsüne oturup her yerine tırmandılar. Etkileyici bir manzaraydı. Bayan Makola her zaman olduğu gibi gün boyu yemek yaptı. Beyaz adamlar akşam biraz daha fazla yediler. Daha sonra Carlier piposunu yakarak deponun oralarda dolaştı, uzun süre dişlerin yanında dikildi, bir iki tanesine ayağıyla dokundu, hatta en büyüğünü ince ucundan kaldırmaya çalıştı. Verandadaki yerinden hala kıpırdamamış olan şefinin yanına geldi, kendini sandalyesine atarak, "Anlayabiliyorum! Senin Makola'ya vermesini söylediğin o palmiye şarabını içtikten sonra uyurken saldırıya uğramışlar. Bir tuzak! Gördün mü? En kötüsü de, Gobila'nın adamları da vardı ve onları da götürmüşler, şüphe yok. En az sarhoş olan uyanmış ve ayıldığı için de vurulmuş. Burası garip bir ülke. Şimdi ne yapacaksın," diye konuştu.

"Ona dokunamayız elbette," dedi Kayerts.

"Elbette hayır," diye onayladı Carlier.

"Kölelik çok kötü bir şey," diye kekeledi Kayerts kararsız bir sesle.

"Berbat, acı verici,"diye homurdandı Carlier kararlı bir şekilde.

Söylediklerine inanmışlardı. Herkes kendisinin ve arkadaşlarının söylediği sözlere saygı gösterirdi. Ancak, gerçek duygular hakkında insanların hiçbir fikri yoktu. Kızgınlıkla veya istekle konuşuruz; eziyet, zulüm, suç, dindarlık, fedakarlık, erdem hakkında konuşuruz ve kelimelerin ötesinde hiçbir şey bilmeyiz. Acı çekme veya feda etmenin ne anlama geldiğini, bu yanılsamaların gizemli amaçlarının kurbanlarından başka kimse bilemez.

Ertesi sabah, Makola'yı fildişlerini tartmak için kullanılan büyük kantarı bahçeye yerleştirirken buldular. Biraz sonra Carlier, "Bu pis hergele ne yapıyor," deyip bahçeye çıktı. Kayerts de onu takip etti. Durup seyretmeye başladılar. Makola oralı olmadı. Kantarı dengeleyince dişlerden birini kefenin içine koymaya çalıştı. Çok ağırdı. Hiçbir şey söylemeden çaresizce baktı ve bir dakika boyunca her üçü de kantarın etrafında sessiz ve hareketsiz bir heykel gibi durdular. Carlier aniden, "Diğer ucundan tut şunu Makola, seni hayvan," dedi ve beraberce dişi kantara koydular. Kayerts'in bacakları titredi. "Ben,ben," diye kekeledi ve elini cebine sokarak kirli bir kağıt parçası ile küçük bir kalem çıkardı. Gizli bir numara yapacakmış gibi diğerlerine arkasını döndü ve *Carlier'in gereksiz bir şekilde yüksek sesle söylediği* fildişinin ağırlığını gizlice kağıda yazdı. Hepsi bittiği zaman Makola kendi kendine fısıldayarak, "Bu güneş fildişleri için çok fazla," dedi. Carlier ilgisiz bir tavırla, "Şef, sanırım bu partiyi içeri taşıması için ona yardım etsem iyi olur," dedi.

Eve geri dönerlerken Kayerts iç geçirerek, "Yapılması gerekliydi," diye görüşünü belirtti. Carlier de, "Üzücü bir durum, ama adamlar şirketin adamlarıysa, dişler de şirketin dişleri. Onlara dikkat etmeliyiz," dedi. Kayerts, "Elbette yöneticiye rapor edeceğim," dedi. Carlier de, "Elbette, bırak o karar versin," diye onayladı.

Öğlen bolca yemek yediler. Kayerts zaman zaman iç geçirdi. Ne zaman Makola'nın adını ansalar daima hakaret dolu bir sıfat ekliyorlardı. Bu onların vicdanını rahatlatıyordu. Makola kendine yarım gün izin verdi ve çocuklarını nehirde yıkadı. O gün Gobila'nın köyünden kimse merkeze gelmedi. Sonraki günler ve bir hafta boyunca kimse gelmedi. Gobila'nın halkı son ferdine kadar öldürülüp gömülmüş gibiydi. Fakat onlar sadece ülkelerine kötü adamlar tarafından getirilen beyaz adamın büyülü silahlarıyla kaybettikleri arkadaşlarının yasını tutuyorlardı. Kötü adamlar gitmişler, fakat korku kalmıştı. Korku her zaman kalır. Bir insan içindeki her şeyi silebilir; aşkı, nefreti; inanç ve hatta kuşkuyu, ancak hayata tutunduğu müddetçe korkuyu silemez. O korku ki sinsi, yok edilemez, korkunç, insanın benliğini kaplayan, içini ürperten, yüreğinde gizlenen, son nefesindeki çırpınışları seyreden korku. Bu korkuyla yaşlı, yumuşak kalpli Gobila, beyaz dostlarının ruhunu alacak kötü ruhlar için insan kurban etmeyi vaat etti. Kalbi çok ağırdı. Bazı savaşçılar yakıp öldürmekten bahsetti, ancak temkinli yaşlı yerli onları vazgeçirdi. Kızdırıldıkları takdirde bu gizemli yaratıkların başlarına ne tür dertler açabileceklerini kim bilebilirdi ki? Onları yalnız bırakmalıydılar. Birincisinin yok olduğu gibi belki bunlar da yok olurlardı. Halkı, onlardan uzak durup her şeyin düzelmesini umut etmeliydi.

Kayerts ve Carlier yok olmadılar, yeryüzünde varlıklarını sürdürdüler ancak, kuruntuları daha büyük ve daha anlamsız bir hal aldı. Tarifsiz bir duygu olarak onları derinden etkileyen merkezin mutlak ve suskun yalnızlığı değildi, kendilerinden bir parça, onların güvenliğini sağlayan ve vahşi tabiatın onların kalplerini rahatsız etmesini engelleyen bir şeyler yok olmuştu. Evin hayali; onlar gibi insanların hatıraları, onlar gibi düşünen ve hisseden insanlar, bulutsuz gökyüzünün pırıltıları arasında belli belirsiz seçilebilecek kadar uzaklaşmıştı. Ve etraflarını saran vahşetin büyük sessizliği içinde, onları karşı koyulmaz, tanıdık ve iğrenç bir endişe ile sarmak için umutsuzluk ve acımasızlık onlara daha da yaklaşıyor, yavaşça kendine çekiyor, onları arıyor gibiydi.

Günler haftaları, haftalar ayları kovaladı. Gobila'nın halkı her ay çıktığında eskiden olduğu gibi davul çalıp bağırıyorlardı, ancak merkezden uzak duruyorlardı. Makola ve Carlier bir gün kanoyla giderek görüşmek istediler, ancak bir ok yağmuru ile karşılaşarak hayatlarını kurtarmak için kaçıp geri gelmek zorunda kaldılar. Bu girişim nehrin aşağı ve yukarı tarafında günlerce duyulabilecek şekilde gürültüye neden oldu. Tekne gecikmişti. Başlangıçta bu gecikme ile ilgili olarak kaygısız, sonra endişeli, daha sonra da üzüntülü bir şekilde konuşmaya başladılar. Durum gittikçe ciddi bir hal alıyordu. Stoklar *azalıyordu. Carlier nehir kenarından oltasını salladı, a*ncak nehir alçalmıştı ve balıklar da gitmişti. Avlanmak için merkezden uzaklaşmaya korkuyorlardı. Bunun da ötesinde balta girmemiş ormanda av hayvanı yoktu. Bir keresinde Carlier nehirde bir su aygırı vurdu. Onu çekecek botları yoktu ve hayvan suya battı. Yüzeye çıktığı zaman uzağa sürüklendi ve Gobila'nın halkı cesede el

koydu. Bu avı bir milli gün kutlaması için vurmuştu. Fakat Carlier bir öfke nöbetine tutuldu ve ülkenin yaşanabilir hale gelmesi için bütün zencilerin yok edilmesi gerektiğini söyledi. Kayerts sessiz ve dalgın baktı. Melie'sinin resmine bakarak saatler geçirdi. Uzun beyaz bukleleri olan hırçın yüzlü bir kızdı. Kayerts'in bacakları şişmiş, zorlukla yürüyordu. Ateşten yıpranmış Carlier artık eskisi gibi kasılarak yürüyemiyor, ancak hala aldırmaz bir tavırla, başarılı eski alayını hatırlayan bir adam haline gelmişti. Boğuk sesli, alaycı ve kötü laflar söylemeye meyilli olmuştu. Bunu *açık sözlü olmak* diye niteliyordu. Ticaretteki komisyonlarını çoktan hesaplamışlar ve buna *alçak Makola*'nın son yaptığı satışı da eklemişlerdi. Bu konu hakkında konuşmayı da bırakmışlardı. Kayerts başlangıçta yöneticinin korkusuyla çekimser kalmıştı.

"Bundan daha kötü gizli şeyler yapıldığını da görmüştür," diye sürdürmüştü Carlier boğuk bir gülümsemeyle. "Ona güven! Eğer bu sırrı açıklarsan sana teşekkür etmeyecektir. O da senden veya benden daha iyi biri değil. Eğer biz dilimizi tutarsak başka kim söyleyecek? Burada kimse yok."

Bu da sorunun temeliydi! Orada kimse yoktu ve zayıflıklarıyla orada yalnız bırakılmış olarak her gün birbirlerine bağlı iki arkadaştan çok birer suç ortağı haline geliyorlardı. Sekiz aydır evden hiçbir haber alamamışlardı. Her akşam, "Yarın tekneyi görürüz," diyorlardı. Ancak şirketin teknelerinden biri batmıştı ve yönetici ana nehir üzerindeki daha önemli olan diğer merkezle ilgilenmekteydi. İşe yaramayan merkez ve bu merkezdeki adamların bekleyebileceğini düşünüyordu. Bu esnada Kayerts ve Carlier tuzsuz pişmiş pirinçle yaşamaya çalışıyor, şirkete, bütün Afrika'ya ve doğdukları güne

lanet ediyorlardı. İnsan böyle bir gıda ile ancak başkasının yiyeceğine yutkunmanın nasıl berbat bir sorun olduğunu anlamak için yaşayabilirdi. Merkezde pirinç ve kahveden başka bir şey yoktu, kahveyi de şekersiz içiyorlardı. Kayerts son on beş şeker ve yarım şişe konyağı, "hastalık için," diyerek ciddi bir tavırla kutusuna kilitleyip kaldırmıştı. Carlier de, "Biri hastalanırsa böyle küçük fazlalıklar keyiflendirir," diyerek onaylamıştı.

Beklediler. Bahçe içinde gür otlar filizlenmeye başlamıştı. Çan artık hiç çalmıyordu. Günler sessizlik ve sıkıntı içinde çok yavaş geçiyordu. İki adam konuştuğu zaman hırçınlaşıyordu. Sessizlikleri acı düşüncelerini anımsatır gibi daha da çekilmez hale gelmişti.

Bir gün haşlanmış pirinçten oluşan öğle yemeğinden sonra Carlier tatmadığı yemeği yere koyup, "Lanet olsun! Bir kereye mahsus güzel bir kahve içelim. Getir şu şekeri Kayerts," dedi.

"Hastalık için," diye homurdandı Kayerts, ona bakmadan.

"Hastalık için," diye alay etti Carlier. "Saçma! Tamam! Ben hastayım," dedi.

"Benden daha hasta değilsin ve ben dayanıyorum," dedi Kayerts sakin bir tonda.

"Git, şu şekeri getir, seni cimri köle tüccarı."

Kayerts çabucak baktı. Carlier saygısız bir tavırla gülümsüyordu. Birden Kayerts bu adamı daha önce hiç görmediğini zannetti. Kimdi bu? Onun hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Yetenekleri nelerdi? Hayal bile edilemeyecek kadar büyük bir tehlike içindeymiş gibi şaşırtıcı bir şiddet duygusuna kapılmıştı. Ancak soğukkanlılığını koruyarak, "Bu hiç de hoş bir şaka değil. Bir daha tekrarlama," dedi.

"Şaka mı," dedi Carlier sandalyesinde öne doğru doğrularak. "Açım, hastayım, şaka yapmıyorum. İki yüzlülükten nefret ederim. Sen iki yüzlüsün. Sen bir köle tüccarısın. Ben de köle tüccarıyım. Bu lanet ülkede köle tüccarından başka hiçbir şey yok. Ne olursa olsun, bugün kahvemi şekerli içmek istiyorum!"

"Benimle bu şekilde konuşmanı yasaklıyorum," dedi Kayerts gerçek bir kararlılık göstererek.

"Sen! Ne," diye bağırdı Carlier ayağa kalkarak.

Kayerts de ayağa kalktı, "Ben senin şefinim," diye başladı sesindeki titremeye hakim olmaya çalışarak.

"Ne," diye bağırdı diğeri. "Kim şef? Burada şef yok. Burada hiçbir şey yok. Senden ve benden başka hiçbir şey. Git getir şekeri koca göbekli aptal."

"Çeneni tut. Defol bu odadan," diye haykırdı Kayerts. "Seni kovuyorum, alçak herif!"

Carlier bir tabureyi salladı. Kararlı ve tehlikeli bir bakış attı. "Seni pörsük, bir işe yaramaz sivil, al şunu,"diye hırladı.

Kayerts masanın altına eğildi ve tabure odanın duvarına çarptı. Sonra Carlier masayı devirmeye çalışırken Kayerts kör bir çaresizlikle, başı önde, köşeye sıkışmış bir domuz gibi arkadaşını devirip veranda boyunca kaçtı ve odasına girdi. Kapıyı kilitledi, silahını kaptı ve nefes nefese beklemeye başladı. Bir dakikadan daha kısa bir süre içinde Carlier kapıyı öfkeyle tekmeliyor ve uluyordu, *"Eğer o şekeri getirmezsen seni bir köpek gibi* vuracağım. Hadi şimdi, bir, iki, üç. Getirmiyor musun? Sana kimin patron olduğunu göstereceğim."

Kayerts kapının yıkılacağını düşündü ve odasında pencere görevi gören delikten dışarı kaçtı. Şimdi ikisinin arasında bütün bir ev vardı. Fakat diğeri kapıyı kıramayacak kadar güçsüzdü ve Kayerts onun bu tarafa

doğru koştuğunu duydu. Sonra o da şişmiş bacaklarıyla güçlükle koştu. Olabildiğince hızlı, silahını kavramış ve hala kendisine ne olduğunu anlamadan koştu. Sırasıyla Makola'nın evini, depoyu, nehri, vadiyi ve alçak çalıları gördü. Sonra evin etrafında ikinci defa koşarak dönerken bunları tekrar gördü. Sonra hızla tekrar geçti. Daha bu sabah sızlanmadan bir metre bile yürüyemiyordu.

Ve şimdi koşuyordu. Diğerine görünmemek için mümkün olduğu kadar hızlı koşuyordu.

Sonra bitkin ve zayıf düşmüş bir halde, "Sonraki turu bitiremeden öleceğim," diye düşündü. Öbür adamın tökezleyip düştüğünü ve durduğunu duydu. O da durdu. Daha önce olduğu gibi o, evin arkasında, Carlier ise önündeydi. Carlier'in küfür edip bir sandalyeye oturduğunu duydu, aniden bacakları gevşeyerek kaydı ve sırtı duvara dayalı bir halde oturup kaldı. Dudakları kor gibi kupkuru, yüzü terden ve gözyaşından ıslanmıştı. Bütün bunlar ne anlama geliyordu? Bunun korkunç bir düş olduğunu, rüya gördüğünü ve delireceğini düşündü. Bir süre sonra düşüncelerini toparladı. Niçin kavga etmişlerdi? Şu şeker için! Ne kadar saçma! Şekeri ona verecekti, kendisi istemiyordu. Sonra ani bir rahatlama ile ayakları üzerine kalktı. Ancak daha tam doğrulmadan sağduyusu onu tekrar umutsuzluğa sürükledi, "Şimdi bu hayvanın istediğini yaparsam bu dehşeti yarın, sonraki gün, daha sonraki gün yine tekrarlayacak. Başka şeyler isteyecek, beni ezecek, bana işkence edecek, beni kölesi yapacak ve ben kaybolacağım! Kayıp! Tekne uzun süre gelmeyebilir, belki hiç gelmeyebilir." Şok oldu ve tekrar döşemeye oturmak zorunda kaldı. Mahzun bir şekilde ürperdi. Bir daha hiç kımıldayamayacakmış gibi geldi. Bu ani algılama ile dikkati tamamen dağılmış-

tı. O anda yaşamak ve ölmek aynı derecede zor ve berbat bir hale gelmişti.

Birden diğerinin sandalyesini geriye doğru ittiğini duydu ve büyük bir kolaylıkla ayaklarının üzerine sıçradı. Dinledi ve aklı karıştı. Yeniden kaçmalıydı! Sağa mı sola mı? Ayak seslerini işitti. Sol tarafa fırladı, silahını kavramıştı ve aynı anda şiddetli bir şekilde çarpıştılar. İkisi de şaşkınlıkla bağırdı. İkisinin arasında şiddetli bir patlama sesi duyuldu; kırmızı bir alev ve kalın bir duman; ve Kayerts kör ve sağır bir şekilde geriye doğru kaçarken, "vuruldum, her şey bitti," diye düşündü. Diğerinin gelip ıstırabını seyretmesini bekledi. Çatının kenarına tutunup, "Her şey bitti," diye düşündü. Sonra birisi sandalyenin üstüne baş üstü düşmüş gibi bir ses duyuldu... Ardından sessizlik. Başka hiçbir şey olmadı. O da ölmedi. Sadece omzu kötü bir şekilde burkulmuş gibiydi ve silahını kaybetmişti. Silahsız ve çaresizdi. Yazgısını bekledi. Diğer adamdan hiç ses çıkmadı. Bu bir tuzaktı. Sessizce gelip yakalayacaktı. Hangi taraftan? Belki de şu anda nişan alıyordu. Korku ve ıstırap dolu birkaç dakika sonra gidip yazgısıyla karşılaşmaya karar verdi. Her şeye razıydı. Bir eliyle duvara tutunarak köşeyi döndü, birkaç adım attı, neredeyse bayılacaktı. Yerde, diğer köşeden uzanmış ters dönmüş bir halde duran ayaklar gördü. Kırmızı terlikler içinde bir çift beyaz ayak. Ölecek gibi hissetti ve derin karanlığın içinde bir süre durdu. Sonra önünde Makola belirdi ve sessizce, "Gelin Bay Kayerts. O öldü," dedi. Hıçkırıklarla ağlayarak gözyaşlarına boğuldu. Bir süre sonra kendisini sandalyesine oturmuş sırt üstü yerde yatan Carlier'e bakarken buldu. Makola diz çökmüş, cesedin başında duruyordu.

"Bu sizin silahınız mı," diye sordu doğrularak.

"Evet," dedi Kayerts, sonra hızla ekledi, "Beni vurmak için kovaladı, gördün," dedi.

"Evet, gördüm," dedi Makola. "Sadece bir silah var, onun silahı nerede?"

"Bilmiyorum," diye fısıldadı Kayerts birden çok güçsüz bir hale gelmiş sesiyle.

"Gidip bakacağım" dedi diğeri yumuşak bir şekilde. Kayerts hala oturup cesede bakarken o da verandanın etrafında dönmeye başladı. Makola eli boş olarak geri geldi, derin bir şekilde düşünmeye başladı ve sonra sessizce ölü adamın odasına girdi ve elinde bir silahla dışarı çıkıp Kayerts'e doğru uzattı. Kayerts gözlerini kapattı. Her şey tersine dönüyordu. Hayatta olmak ölümden daha zor ve korkunçtu. Silahsız bir adama ateş etmişti.

Bir süre bekledikten sonra Makola sağ gözü parçalanmış bir şekilde yerde yatan cesedi işaret ederek yumuşak bir şekilde, "Hummadan öldü," dedi. Kayerts sabit bakışlarla ona baktı, "Evet," diye tekrarladı Makola düşünceli bir tavırla. Cesedin üzerinden atlayıp, "Sanırım hummadan öldü. Yarın gömerim," dedi.

Sonra iki beyaz adamı verandada bırakıp yavaş adımlarla kendisini bekleyen karısının yanına döndü.

Gece bastırdığında Kayerts hala sandalyesinde kıpırdamadan oturuyordu. Uyuşturucu almış gibi sakin bir şekildeydi. Yaşadığı duyguların yoğunluğu tükenmiş bir dinginlik yaratmıştı. Bu kısa öğleden sonrasında korkunun, umutsuzluğun anlamını yaşamış ve şimdi yaşamın ve ölümün onun için bir gizemi kalmadığına emin olmuştu. Cesetle beraber oturup düşünmüş, çok yeni şeyler düşünmüştü. Kendisinden tamamen kopmuş gibiydi. Bütün eski düşünceleri, inançları, sevdikleri ve sevmedikleri, saygı duyduğu ve nefret ettikleri so-

nunda gerçek anlamlarına kavuşmuşlardı. Adi, çocukça, yanlış ve saçma. Öldürdüğü adamla beraber otururken yeni düşüncelerinden hoşlanmıştı. Gökyüzünün altında ters olan her şeyi ancak çılgınlık halinde olabilecek bir yalınlıkla kafasında tarttı. İstemeden orda ölü yatan adamın zararlı bir hayvan olduğunu düşündü. Her gün binlerce, belki yüz binlerce böyle insan ölüyordu. Kim bilebilirdi ki? Ve bu sayı içinde bir tek ölü ne fark ederdi, hiçbir önemi yoktu, en azından düşünen bir yaratık için. O, Kayerts düşünen bir yaratıktı. Bütün hayatı boyunca, o ana kadar diğer bütün insanların inandığı yanlış ve anlamsız şeylere inanmıştı, fakat şimdi düşünüyordu! Biliyordu! Huzur ve büyük bir bilgelik içindeydi. Sonra kendisinin öldüğünü, Carlier'in de sandalyesinde oturup onu seyrettiğini düşündü ve bu girişimi öyle başarılı oldu ki, kısa bir süre sonra kimin öldüğünü kimin yaşadığını ayırt edemez hale geldi. Bu düşüncesinin olağanüstü başarısı onu ürküttü, ancak zihninin zamanında ve yerinde çabasıyla kendisini Carlier olmaktan kurtardı. Kalbi güm güm attı ve bu tehlikeli düşünceden dolayı ateş bastı. Carlier! Ne kötü bir şey. Bozulan sinirlerini yatıştırmak için şüphesiz, biraz ıslık çalmayı denedi. Sonra aniden uyuyakaldı veya uyuduğunu düşündü; fakat her şeye rağmen bir sis vardı ve sisin içinden biri ıslık çalıyordu.

Ayağa kalktı. Gün doğmuştu ve yoğun bir sis yere çökmüştü. Her yere işleyen, sarmalayan ve sessiz, tropikal toprakların sabah sisi, yapışan ve öldüren, beyaz ve ölümcül, kusursuz ve zehirli sis. Ayağa kalktı, cesedi gördü ve ellerini başının üstüne kaldırıp transtan uyanmış ve kendini sonsuza kadar bir mezarın içinde hapis kalmış biri gibi haykırdı, "İmdat!..Tanrım!"

Acımasız, titreten ve ani bir çığlık bu keder ülkesinin beyaz kefenini sivri bir ok gibi yırttı. Bu sesi üç tane kısa, sabırsız çığlık takip etti ve sonra sis bulutu aşılmaz bir sessizliğe büründü. Ardından diğer öfkeli ve acımasız yaratıkların bağırtısı gibi bir sürü çığlık havayı yırttı. Gelişim Kayerts'i nehirden çağırıyordu. Gelişim, uygarlık ve bütün erdemler. Toplum becerikli çocuğunu çağırıyordu, göz kulak olmak, eğitmek, yargılamak, mahkum etmek için, doğru yoldan ayrıldığı bu anlamsız yığından geri dönmesi ve adaletin yerini bulması için çağırıyordu.

Kayerts duydu ve anladı. Buraya beraber atıldıkları diğer adamı ilk defa yalnız bırakarak verandadan aşağıya tökezleyerek indi. Görünmez cennette işini bitirmek için kendisini çağıran sisin içinde el yordamıyla yürüdü. Makola sisin içinden uçarcasına geldi ve bir yandan koşarken bir yandan, "Tekne! Tekne! Bizi göremiyorlar. Merkeze düdük çalıyorlar. Gidip çanı çalacağım. Siz iskeleye gidin. Ben çalarım," diye bağırıyordu.

Sonra kayboldu. Kayerts hareketsiz kalmıştı. Yukarı baktı, sis başının üzerinde toplanmıştı. Yolunu kaybetmiş biri gibi etrafına bakındı ve sisin değişken saflığı içinde koyu bir is, haç şeklinde bir leke gördü. Ona doğru yalpalamaya başladığı sırada, merkezin çanı teknenin sabırsız sesine cevap vermek için gürültülü bir şekilde çalmaya başladı.

İlk önce Büyük Uygarlaşma Şirketinin (ticaretin uygarlaşmanın peşinden gittiğini bildiğimiz için) yöneticisi indi ve tekneyi göremez oldu. Sis nehirde çok yoğundu, yukarıda merkezde ise çan arsızca ve aralıksız çalıyordu.

Yönetici tekneye doğru yüksek sesle, "Burada bizi karşılamaya gelen kimse yok, ters giden bir şeyler olma-

lı ki çanı çalıyorlar. Siz de gelseniz iyi olur," diye bağırdı.

Ve dik yamacı tırmanmaya başladı. Teknenin kaptanı ve çarkçısı da onu takip ediyordu. Yukarı doğru tırmandıkça sis inceldi ve yöneticilerini önlerinde, kendilerinden oldukça ileride görmeye başladılar. Birden onun ileri doğru atılarak omzu üzerinden, "Koşun! Eve koşun! Onlardan birini buldum. Koşun öbürüne bakın," diyerek kendilerine seslendiğini duydular.

Onlardan birini bulmuştu! Ve o, pek çok korkunç tecrübelerin adamı bile bulduğu şeyden rahatsız olmuştu. Durdu ve bir bıçak bulmak için ceplerini yokladı. Kendisini deri bir kemerle haça asmış Kayerts'e bakıyordu. Besbelli ki dar ve uzun olan haça tırmanmış ve kemerin ucunu haça bağladıktan sonra kendisini boşluğa bırakmıştı. Ayak parmakları yerden sadece birkaç santim yukarıdaydı, kolları kasılmış bir şekilde aşağıya sarkıyordu, kaskatı bir şekilde hazır olda durur gibiydi fakat omuzlarının üzerindeki mor yüzü şaka yapıyor gibiydi. Ve saygısız bir şekilde şişmiş dilini yöneticisine çıkarıyordu.

İçsel ve psikolojik bir drama olan Dönüş, insanlar arası ilişkileri, çatışma atmosferlerini ve zihinden geçen düşünceleri anlatmakta dünyanın en usta kalemlerinden biri olan Joseph Conrad'ın anlatım derinliği ve gerçekçi kurgulanmış, yerinde ve düşündürücü çatışma sahneleri ile, insanlığın birbirine duyduğu hürmet, samimiyet ve güvenin altında yatan pek çok soruyu gündeme getiriyor.

Zengin ve politik olarak da güçlü bir iş adamı olan Alvan Hervey, bir gün iş seyahatinden evine döndüğünde, eşinin, kendisini terk ettiğini bildiren bir mektup bulur boş evde. Yaşadığı derin iç bunalımı ve büyük çöküş, kısa bir zaman sonra eve geri gelen Bayan Hervey'in pişmanlığını belirtmesine rağmen, büyük bir çatışmaya dönüşür.

Esasta sevgiye, sevilmeye hasret olan Bayan Hervey, bir oyun mu oynamıştır, yoksa gerçekten de terk etme amacıyla evden ayrılmış ama cesaret edemeyerek geri mi dönmüştür?
Çevremizde, sevgisine sahip olduğumuz insanlara acaba ne kadar sevgi gösteriyoruz, onları ne kadar anlıyoruz? Bu büyük eserinde Conrad, bize kendi dünyamızı da sorgulayabileceğimiz önemli sorular hediye ediyor.

Gerçekler, gözyaşlarının arkasına saklı kalan buğulu gözlerde yıkıcı birer acıya dönüşür. Peki, bir gerçek sizi ne kadar incitebilir? Yanıtı mı? Hervey'in zihninde...

altın bilek yayınları
9 786055 831233
Fiyatı: 9,00 TL.
www.altinbilekyayinlari.com

